

BOSNA I HERCEGOVINA
FISKALNO VIJEĆE

GLOBALNI OKVIR FISKALNOG BILANSA I POLITIKA
U BOSNI I HERCEGOVINI
ZA PERIOD 2025-2027. GODINA

Decembar 2024. godine

Sadržaj

REZIME	3
UVOD	4
MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI I PROJEKCIJE ZA PERIOD 2023 - 2027. GODINA	5
REALNI SEKTOR	6
INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA U BiH.....	10
TRŽIŠTE RADA U BiH.....	12
CIJENE	13
BANKARSKI SEKTOR	15
VANJSKI SEKTOR	16
STRANA DIREKTA ULAGANJA	20
PROJEKCIJE PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA ZA PERIOD 2024 - 2027. GODINA.....	22
OSNOVE I PRETPOSTAVKE PROJEKCIJA PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA IZ OSNOVNOG SCENARIJA	22
PROJEKCIJE PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA 2023-2026 (OSNOVNI SCENARIJ).....	42
RAZLIKE U ODNOSU NA PRETHODNE PROJEKCIJE PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA	52
RIZICI	55
FISKALNI CILJEVI I FISKALNE POLITIKE U BIH	56
NIVO I STRUKTURA JAVNE POTROŠNJE.....	56
TABELARNI PREGLED OKVIRA BUDŽETA	56
GORNJE GRANICE ZADUŽENJA BUDŽETA.....	64

Na osnovu analize makroekonomskih kretanja u BiH u prethodnom periodu, kao i sagledavanja uticaja ključnih unutrašnjih i vanjskih faktora od kojih zavisi razvoj, prema procjenama Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP iz septembra 2024. godine), predviđa se da će realna stopa rasta BDP-a u periodu 2025-2027. godina iznositi 2,8%, 3,1% i 3,3%, respektivno.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza u BiH za period 2025 - 2027. godina, prema projekcijama Odjeljenja za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje BiH (OMA) iz oktobra 2024. godine, pokazuju da će u 2025. godini u neto iznosu za raspodjelu iznositi 9.264,3 miliona KM, tj. da će se povećati za 4,0% u odnosu na 2024. godinu. U 2026. godini predviđa se rast sredstava za raspodjelu od indirektnih poreza od 4,1%, a u 2027. godini daljnji rast od 4,2%.

Treba podsjetiti da se projekcije prihoda od indirektnih poreza OMA-e temelje na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz septembra 2024. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate indirektnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja. Nove projekcije prihoda od indirektnih poreza OMA-e temelje se na procjenama DEP-a iz septembra 2024. godine.

Imajući u vidu prethodno navedeno, a u skladu s procjenama o kretanjima prihoda iz aprila 2023. godine, te uvažavajući činjenicu da se septembarske procjene DEP-a gotovo i ne razlikuju u odnosu na martovske procjene, koje su poslužile OMA-i za procjenu prihoda od indirektnih poreza iz aprila 2023. godine, te sagledavajući potrebe i nadležnosti institucija na svim nivoima vlasti u BiH, predviđeni iznos sredstava za finansiranje institucija BiH, a koji proističu iz prihoda od indirektnih poreza za 2025., 2026. i 2027. godinu je na nivou od 1.020,5 miliona KM. Preostali iznos prihoda od indirektnih poreza dijelit će se u skladu s važećim zakonskim rješenjima.

Fiskalni cilj u BiH za 2025. godinu je kontinuirano smanjenje primarnog deficita iskazanog u skladu sa Zakonom o Fiskalnom vijeću u BiH, kao razlika između tekućih rashoda i tekućih prihoda korigiran za iznos neto kamate, koji je u 2025. godini planiran u iznosu 858,1 mil. KM ili 1,52% projektiranog BDP-a za 2025. godinu.

Nivo javne potrošnje kao udio u BDP u periodu 2025-2027. godina treba smanjivati s ciljem da ona konsolidovano na nivou BiH bude ispod 40% BDP, a u posmatranom periodu kretat će se od 44,3% do 42,5% procijenjenog BDP-a.

Gornje granice zaduženja budžeta u 2025. godini, iskazane kao iznos potreban za servisiranje ukupnih dugova ili procenat od BDP-a, u zavisnosti od zakonskog rješenja, predviđaju se u okvirima koje propisuju zakoni kojima je regulisano zaduživanje za svaki od nivoa vlasti.

Dokument Globalni okvir fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini za period 2025 - 2027. godina izrađen je na osnovu Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 63/08), kojim je definiran sadržaj dokumenta. U vezi s tim dokument sadrži sve potrebne elemente koji su nosiocima fiskalne politike u Bosni i Hercegovini neophodni za izradu njihovih dokumenata okvirnih budžeta za period 2025 - 2027. godina, kao i godišnjeg budžeta za 2025. godinu. Ti elementi su: fiskalni ciljevi definirani kao primarni fiskalni bilans (primarni suficit ili primarni deficit), projekcije ukupnih indirektnih poreza zasnovane na makroekonomskim projekcijama i njihova raspodjela za narednu fiskalnu godinu, kao i gornje granice zaduženja.

Navedeni elementi, čije usaglašavanje predstavlja osnovnu pretpostavku za budžetsko planiranje nosilaca fiskalnih politika u BiH, čine suštinu fiskalne koordinacije u BiH. Bez njihovog usaglašavanja nisu mogući koordinacija fiskalnih politika i očuvanje fiskalne stabilnosti, kako pojedinih fiskalnih suvereniteta, tako i Bosne i Hercegovine kao cjeline.

Prvo poglavlje dokumenta odnosi se na analizu i trendove makroekonomskih kretanja u BiH, koje je izradila Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP). U ovom dijelu date su projekcije osnovnih makroekonomskih indikatora, s posebnim fokusom na one makroekonomske veličine koje neposredno utiču na elemente fiskalne politike, prije svega na visinu javnih prihoda.

U drugom dijelu izvršena je analiza visine i strukture prihoda od indirektnih poreza i date su njihove projekcije za naredne tri godine, što je izradilo Odjeljenje za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje BiH (OMA). Kako se ovi prihodi dijele između više fiskalnih subjekata u BiH, u ovom dijelu dati su i elementi raspodjele prihoda od indirektnih poreza, polazeći od postojećih propisa kojima se reguliše ova oblast u BiH.

Treći dio dokumenta odnosi se na fiskalne ciljeve budžeta institucija BiH, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH. Ovdje su također obrađeni osnovni elementi fiskalnih politika, kao što su: nivo javne potrošnje i politika javnog zaduživanja.

Makroekonomski pokazatelji i projekcije za period 2023 - 2027. godina

U sljedećoj tabeli date su procjena i projekcije makroekonomskih pokazatelja BiH za period 2023 - 2027. godina, koje su polazna osnova za projekcije ukupnih indirektnih poreza.

Tabela 1: Makroekonomski pokazatelji za period 2022 -2027. godina

Izvor: Direkcija za ekonomsko planiranje

Indikator	Zvanični podaci	Projekcije				
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Nominalni BDP u mil. KM	45.594	50.932	53.519	56.266	59.264	62.367
Nominalni rast u %	13,6	11,7	5,1	5,1	5,3	5,2
BDP deflator (prethodna godina = 100)	109,5	109,6	102,7	102,2	102,1	101,9
Realni BDP u mil. KM (prethodna godina = 100)	41.630	46.458	52.137	55.038	58.017	61.202
Realni rast u %	3,7	1,9	2,4	2,8	3,1	3,3
Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena u %	14,0	6,1	2,0	1,9	1,8	1,7
Potrošnja u mil. KM	39.284	43.658	45.749	47.483	49.306	51.193
Realni rast u %	1,8	1,3	2,5	1,7	1,8	1,9
Vladina potrošnja u mil. KM	8.513	9.548	10.044	10.396	10.760	11.115
Realni rast u %	1,3	2,1	2,6	1,5	1,7	1,4
Privatna potrošnja u mil. KM	30.771	34.111	35.705	37.087	38.547	40.078
Realni rast u %	1,9	1,1	2,4	1,8	1,9	2,0
Investicije (bruto) u stalna sredstva u mil. KM	10.081	11.519	12.314	13.038	13.905	14.815
Realni rast u %	0,3	12,1	5,1	4,0	5,2	5,1
Vladine investicije u mil. KM	1.356	1.487	1.681	1.798	1.969	2.127
Realni rast u %	-5,0	7,6	9,7	3,9	7,2	5,8
Privatne investicije u mil. KM	8.725	10.031	10.633	11.239	11.936	12.688
Realni rast u %	1,2	12,8	4,4	4,0	4,8	4,9
Uvoz u mil. KM	28.237	27.798	28.761	30.052	31.739	33.637
Nominalni rast u %	33,8	-1,6	3,5	4,5	5,6	6,0
Realni rast u %	6,2	-1,3	2,5	3,0	4,0	3,8
Izvoz u mil. KM	22.037	21.931	22.270	23.676	25.499	27.631
Nominalni rast u %	31,5	-0,5	1,5	6,3	7,7	8,4
Realni rast u %	11,8	-1,2	-0,3	4,3	5,3	5,8
Nacionalna bruto štednja u % BDP-a	23,2	23,8	23,6	24,3	25,0	25,8
Bilans tekućeg računa u mil. KM	-1.978	-1.376	-1.651	-1.511	-1.372	-1.120
Rast u %	184,7	-30,4	20,0	-8,5	-9,2	-18,4
Bilans tekućeg računa u % BDP-a	-4,3	-2,7	-3,1	-2,7	-2,3	-1,8

Ekonomska kretanja u 2023. godini Izvor: Direkcija za ekonomsko planiranje BiH

Prema trenutno raspoloživim zvaničnim statističkim podacima BHAS-a (BHAS statistika nacionalnih računa) za 2023. godinu, u Bosni i Hercegovini je nastavljen trend rasta ekonomske aktivnosti iz prethodne godine. Naime, unatoč mnogobrojnim kako internim tako i eksternim izazovima kao što su slabljenje ekonomskog rasta u vanjskom okruženju, pojačani inflatorni pritisci i rast kamatnih stopa, Bosna i Hercegovina je u 2023. godini zabilježila realni rast BDP-a od 1,9% u odnosu na prethodnu godinu.¹ Ako se pažljivije posmatra struktura ostvarenog rasta BDP-a u 2023. godini, može se zaključiti da je domaća tražnja kroz povećanje finalne potrošnje i investicija predstavljala ključno uporište ekonomskog rasta u zemlji. Naime, prema zvaničnim podacima BHAS-a za 2023. godinu, u Bosni i Hercegovini je došlo do povećanja finalne potrošnje od 1,3% (privatna potrošnja 1,1%, javna potrošnja 2,1%), tako da je ukupan doprinos ekonomskom rastu iznosio 1,1 p.p. Pored povećanja potrošnje, prema podacima statistike nacionalnih računa BHAS za 2023. godinu ukupne investicije u Bosni i Hercegovini uvećane su 2,1% u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu je doprinos ukupnom rastu BDP-a iznosio 0,6 p.p. Viši nivo investicione aktivnosti u odnosu na prethodnu godinu zabilježen je u okviru kako privatnog tako i javnog sektora u Bosni i Hercegovini.²

S druge strane, slabljenje ekonomskog rasta u glavnim trgovinskim partnerima kao što je EU (procjena rasta BDP-a u EU u 2023. godini 0,5%), odnosno izvozne tražnje znatno je usporilo vanjskotrgovinsku razmjenu u Bosni i Hercegovini. Naime, nakon perioda visokog rasta vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom kada je Bosna i Hercegovina bilježila dvocifrene stope rasta, u 2023. godini došlo je do stagnacije ukupne vanjskotrgovinske razmjene. Naime, usljed slabljenja izvozne tražnje za bh. proizvodima došlo je do smanjenja izvoza iz Bosne i Hercegovine za oko 1,2% u odnosu na prethodnu godinu. Ovo je ponajviše posljedica smanjenja robnog izvoza od oko 3,4%, dok je s druge strane došlo do povećanja izvoza usluga od oko 5%, što je djelomično ublažilo pad ukupnog izvoza iz Bosne i Hercegovine u 2023. godini. S druge strane, ovaj pad izvoza kao i nešto niži rast privatne (u odnosu na 2021. i 2022. godinu) rezultirao je blagim smanjenjem ukupnog uvoza u 2023. godini za oko 1,3%. Ovi trendovi kretanja izvoza i uvoza u 2023. godini onemogućili su značajniji doprinos vanjskog sektora u ekonomskom rastu na svega 0,2 p.p, što je znatno skromniji doprinos u odnosu na ranije godine.

Ekonomska kretanja u Bosni i Hercegovini u 2024. godini

Trenutno raspoloživi statistički podaci za 2024. godinu ukazuju da je trend rasta privredne aktivnosti u Bosni i Hercegovini nastavljen. Naime, prema dostupnim preliminarnim statističkim podacima BHAS-a za K1 2024. godinu (BDP, rashodni pristup, tromjesečni podaci) u Bosni i Hercegovini je registriran realni rast BDP-a od 2,7% u odnosu na isti period prethodne godine. Ako se pažljivije posmatra struktura ostvarenog rasta BDP-a od 2,7% u K1 2024. godine, može se zaključiti da domaća tražnja (potrošnja i investicije) nastavlja biti glavni nosilac ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini.

¹ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, saopćenje, „Bruto domaći proizvod, rashodni pristup godišnji podaci za 2023. godinu“, 6. 10. 2024. godine.

² Ovom prilikom vrijedi istaći da je 2023. godine prema podacima BHAS-a došlo do značajnog smanjenja zaliha (39,5%) što je znatno otežalo precizniju analizu doprinosa investicija u strukturi BDP-a u Bosni i Hercegovini.

Naime, prema trenutno raspoloživim podacima BHAS-a, procjenjuje se da je rast finalne potrošnje tokom posmatranog perioda iznosio 2,6%, tako da je doprinos iste u rastu BDP-a iznosio oko 2,3 p.p. Pored povećanja ukupne finalne potrošnje (privatna 2,7% i javna 2,1%), u K1 2024. godini primjetan je dvocifren rast ukupnih investicija, što je značajno doprinosilo ekonomskom rastu u K1 2024. godine. Međutim, prilikom interpretacije ovog rasta investicija i doprinosa ekonomskom rastu potrebno je imati u vidu da ova kategorija uključuje i zalihe, što znatno otežava analizu doprinosa investicija u strukturi ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini. S druge strane, s obzirom na to da je u 2024. godini došlo do dodatnog usporavanja ekonomskog rasta u glavnim trgovinskim partnerima (EU i zemlje regiona), to se odrazilo na izvoznu tražnju za proizvodima iz Bosne i Hercegovine, kao i na ukupnu vanjskotrgovinsku razmjenu sa svijetom koja je smanjena za oko 6%. Ovo smanjenje vanjskotrgovinske robne razmjene je posljedica smanjenja izvoza od skoro 15%, dok je uvoz uvećan za 1,3% u odnosu na isti period prethodne godine.³ Ovakav trend kretanja izvoza i uvoza rezultirao je povećanjem trgovinskog deficita, tako da je ukupni doprinos trgovinskog bilansa u ekonomskom rastu bio negativan. **Procjena ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini za 2024. godinu** zasnovana je na trenutno raspoloživim domaćim i međunarodnim statističkim podacima i izračunima raspoloživih ekonometrijskih modela. Prema procjeni DEP-a, ovaj trend rasta ekonomske aktivnosti u zemlji trebao bi biti nastavljen uz očekivanu stopu realnog rasta BDP-a od 2,4% na kraju 2024. godine.⁴ Procjenjuje se da bi unatoč nepovoljnom vanjskom okruženju (stagnacija ekonomskog rasta u EU), domaća tražnja (finalna potrošnja i investicije) trebala predstavljati glavno uporište u očuvanju ekonomskog rasta do kraja godine. Naime, očekivani rast broja zaposlenih, određeni rast plata i penzija, te rast novčanih priliva iz inostranstva uz kreditni rast u okviru sektora stanovništva bi prema procjenama DEP-a trebali rezultirati povećanjem ukupne finalne potrošnje u Bosni i Hercegovini od 2,5% (privatna potrošnja 2,4% i javna potrošnja 2,6%) uz pozitivan doprinos ekonomskom rastu 2,1 p.p. Pored finalne potrošnje pozitivan doprinos rastu se očekuje i u okviru privatnih i javnih investicija. Procjena DEP-a je da se na kraju 2024. godine u Bosni i Hercegovini može očekivati rast ukupnih investicija od 6,7%, uz očekivani doprinos ekonomskom rastu od 1,7 p.p. S druge strane, nizak nivo ekonomske aktivnosti u vanjskom okruženju naročito niske stope ekonomskog rasta u pojedinim zemljama EU (Njemačka, Italija, Austrija) koje su istovremeno glavni trgovinski partneri Bosne i Hercegovine negativno utječu na rezultate u okviru vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom.

Tako se do kraja 2024. godine može očekivati nešto niži nivo ukupne vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Evidentno slabljenje izvozne tražnje bi prema procjeni DEP-a moglo rezultirati stagnacijom od ukupnog izvoza u 2024. godini uz registriranu stopu od -0,3%. S druge strane, očekivani rast domaće tražnje (finalna potrošnja i investicije) trebao bi rezultirati povećanjem uvoza u Bosnu i Hercegovinu od 2,5% u odnosu na prethodnu godinu. Ovakvi trendovi kretanja izvoza i uvoza tokom godine će vrlo vjerovatno dovesti do povećanja vanjskotrgovinskog bilansa od oko 10%, tako da se na kraju 2024. godine može očekivati negativan doprinos istog u ukupnom rastu od 1,5 p.p.

³ U ovom dijelu izvještaja su korišteni podaci iz statistike nacionalnih računa BHAS-a za K1 2024 https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopštenja/2024/NAC_04_2024_Q1_1_HR.pdf, pokazatelji izvoza i uvoza uključuju robe i usluge.

⁴ Projekcije DEP-a, septembar 2024. godine

Projekcija ekonomskih kretanja za period 2024-2027. godina

Veoma važnu odrednicu za ekonomska kretanja u Bosni i Hercegovini u periodu 2025-2027. pored internih dinamika predstavljat će i ekonomska kretanja u vanjskom okruženju, naročito u zemljama EU27. Naime, posljednjih nekoliko godina svjetsku ekonomiju, a samim tim i ekonomska kretanja u Bosni i Hercegovini, obilježili su veliki izazovi, kao što su globalna pandemija, sukobi u Ukrajini i dr. Negativne ekonomske posljedice ovih dešavanja na svjetsku ekonomiju su već vidljive i manifestuju se kroz trgovinske, finansijske, cjenovne šokove koji nisu zaobilazili ni Bosnu i Hercegovinu. Naime, raniji izvještaji su pokazali da vanjsko okruženje (EU i zemlje regiona) predstavljaju veoma važnu strukturalnu odrednicu svih ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini. Referentne međunarodne institucije u svijetu kao što su MMF - Međunarodni monetarni fond, Svjetska banka i Evropska komisija u određenim publikacijama ukazuju na to da će najnovija međunarodna događanja imati negativne ekonomske posljedice po svjetsku ekonomiju. Stoga vrijedi istaći da se DEP prilikom pripreme ovog izvještaja u okviru projiciranja ekonomskih kretanja u međunarodnom ekonomskom okruženju koristio trenutno dostupnim izdanjem ⁵ *European Economic Forecast Spring 2024 (Institutional Paper 286, May)*.⁶

DG ECFIN je tako u skladu s najnovijim ekonomskim kretanjima u svijetu značajno revidirao projekciju ekonomskog rasta za zemlje EU koja iznosi 1,6% u 2025. godini, dok projekcija inflacije iznosi 2,2%. S obzirom na to da eksterne dinamike predstavljaju veoma važnu strukturalnu odrednicu svih ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini, vrijedi istaći da će najnovija dešavanja imati odlučujuću ulogu za izgled ekonomskog rasta u zemlji u narednom periodu. Osim eksternih dinamika, veoma bitan faktor za ekonomski rast u zemlji tokom programskog perioda 2025-2027. godina predstavljat će i institucionalni kapacitet zemlje u provedbi strukturalnih reformi kako bi se ojačao doprinos internih dinamika u njegovom kreiranju. Daljnje usložnjavanje kako eksternih tako i internih dinamika bi imalo veoma negativne posljedice po bosanskohercegovačku ekonomiju i smanjilo njen potencijalni rast. Imajući u vidu navedene kako eksterne tako i interne okolnosti, prema projekcijama DEP-a u osnovnom scenariju za period 2025-2027. godina u Bosni i Hercegovini se može očekivati ekonomski rast sa prosječnom stopom ekonomskog rasta od oko 3% na godišnjem nivou (2025: 2,8%, 2026. 3,1% i u 2027. godini 3,3%).⁷

Pretpostavlja se da bi ključni oslonac ekonomskog rasta tokom ovog perioda trebala predstavljati domaća tražnja kroz povećanje privatne potrošnje i investicija. Naime, adekvatna provedba strukturalnih reformi (ERP, Reformska agenda i ostali strateški dokumenti) doveli bi do povećanja ukupne ekonomske aktivnosti u zemlji kroz povećanje ukupne proizvodnje, broja zaposlenih, povećanje investicionih ulaganja (privatnih i javnih), kao i prihoda od izvoza (roba i usluga). U osnovnom scenariju se očekuje da bi ova dešavanja u konačnici rezultirala povećanjem raspoloživog dohotka građana, a samim tim i povećanjem privatne potrošnje koja će kao i prethodnih godina predstavljati ključni oslonac ekonomskog rasta. Tako se u periodu 2025 - 2027. godine očekuje prosječna stopa rasta privatne potrošnje od 1,9%. S druge strane, imajući u vidu visok nivo javne

⁵ Potrebno je istaći da je dodatni izazov za izradu makroekonomskih projekcija u Bosni i Hercegovini predstavljala raspoloživost međunarodnih podataka s obzirom na to da DG ECFIN jasenje izdanje makroprojekcija planira objaviti 15. novembra 2024. godine.

⁶ European Commission, "DG ECFIN, „European Economic Forecast“ Spring 2024 (Institutional Paper 286) May 2024.

⁷ Projekcije DEP-a, septembar 2024. godine

potrošnje u okviru BDP-a u Bosni i Hercegovini i napore koji se ulažu kroz proces fiskalne konsolidacije u Bosni i Hercegovini tokom ovog perioda očekuje se postepena stabilizacija javnih finansija kroz smanjenje javnih rashoda i istovremeno povećanje javnih prihoda kako bi se ograničio rast javne potrošnje. Tako se u periodu 2025-2027. godina očekuje ujednačen rast javne potrošnje od oko 1,5% na godišnjem nivou. Ako se ima u vidu da bi tokom ovog perioda projicirana stopa ekonomskog rasta bila viša u odnosu na rast javne potrošnje, udio iste u strukturi BDP-a bi se djelomično smanjio na oko 17,8%. U ovom periodu očekuje se da bi mjerama fiskalne politike dio sredstava iz tekuće potrošnje trebao biti kanaliziran u svrhu jačanja investicione potrošnje u Bosni i Hercegovini. Samim tim, uz poboljšanje poslovnog ambijenta, investicije bi za razliku od prethodnih godina mogle imati značajniji rast, pa tako i veći doprinos u očekivanom rastu BDP-a. U periodu 2025-2027. godina u Bosni i Hercegovini se očekuje povećanje investicija po prosječnoj godišnjoj stopi rasta od oko 5% (2025: 4,6%, 2026: 5,4%, 2027: 4,7%). U ovom vremenskom okviru pored povećanja privatnih investicija koje čine većinski dio ukupnih investicija (oko 80% ukupnih investicija), kao što je to i ranije navedeno, očekuje se i značajniji doprinos javnih investicija. Smatra se da bi napredak u procesu evropskih integracija u kombinaciji s unapređenjem poslovnog okruženja kroz reformske procese mogao povećati interes kako domaćih tako i stranih investitora za investiciona ulaganja u Bosnu i Hercegovinu. S druge strane, s obzirom na strukturu i poziciju ekonomije Bosne i Hercegovine, smatra se da će javne investicije predstavljati nešto važniju polugu za podsticanje ekonomskog rasta u srednjem roku. Projekti u okviru izgradnje putne infrastrukture i energetski projekti-zelena tranzicija, kao i raspoloživost sredstava kod međunarodnih finansijskih institucija bi uz adekvatnu i pravovremenu implementaciju istih mogli rezultirati godišnjim povećanjem javnih investicija od oko 5,5%, u periodu od 2025. do 2027. godine. Tako bi u srednjoročnom vremenskom okviru udio javnih investicija u okviru BDP-a u Bosni i Hercegovini bio povećan na oko 3,5% BDP-a. Postepena stabilizacija u eksternom okruženju uz unapređenje industrijske baze i podizanje konkurentnosti u zemlji predstavljaju preduvjet poboljšanja vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Samo pod uvjetom materijalizacije navedenih internih i eksternih pretpostavki u periodu 2025-2027. godine može se očekivati porast vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. U tom slučaju u Bosni i Hercegovini se može očekivati prosječni godišnji rast ukupnog izvoza od oko 5% (izvoz roba 4,4% i izvoz usluga 6,6%). Ovdje posebno treba naglasiti doprinos usluga, budući da je udio istih u posljednjih nekoliko godina značajno uvećan i vrlo često amortizirao određene gubitke u okviru izvoza roba koji su nastali usljed fluktuacija na međunarodnim tržištima. Tako bi tokom ovog perioda zahvaljujući ovom izvoznom rastu udio izvoza u BDP-u bio povećan na oko 45% na kraju 2027. godine. S druge strane, očekuje se da bi se uvoz u ovom periodu trebao kretati po nešto sporijoj godišnjoj stopi rasta od 3,6% (uvoz roba 3,6%, uvoz usluga 3,7%). Posljedica ovakvog kretanja uvoznog rasta bila bi stabilizacija udjela uvoza u BDP-u na oko 54% BDP-a na kraju 2027. godine. Nešto snažniji rast izvoza u odnosu na rast uvoza u srednjem roku bi rezultirao postepenom stabilizacijom vanjskotrgovinskog bilansa kao udio u BDP-u na 9%, odnosno blago pozitivnim doprinosom ekonomskom rastu, dok bi pokrivenost uvoza izvozom zaključno s 2027. godinom trebala iznositi skoro 82%.

Rizici

Rizici po ostvarivanje projekcija ekonomskog rasta u osnovnom scenariju mogu se klasificirati u dvije grupe (vanjski i unutrašnji). U vrijeme pripreme ovog izvještaja čini se da su vanjski rizici dosta izraženiji i predstavljaju veći rizik za realizaciju projekcija ekonomskog rasta iz osnovnog scenarija u odnosu na unutrašnje. Neizvjesnost u vanjskom okruženju, jačanje inflatornih pritisaka kao i

slabljenje globalnog ekonomskog rasta zasigurno bi imali negativan utjecaj na potrošnju, investicije, vanjskotrgovinsku razmjenu, a samim tim i na projekcije ekonomskog rasta u Bosnu i Hercegovinu u osnovnom scenariju za period 2025-2027. godina.

S duge strane, prijetnju realizaciji ovih projekcija predstavljaju i unutrašnji izazovi, odnosno unutrašnji rizici u Bosni i Hercegovini. Unutrašnje rizike predstavljaju složen sistem donošenja odluka i spor tempo provođenja ekonomskih reformi u zemlji. Eventualna kašnjenja u implementaciji strukturalnih reformi mogla bi se negativno odraziti na ukupni ekonomski rast. Vrlo je važno istaći **rizike koji se tiču klimatskih promjena**, odnosno usaglašavanje zakonske regulative u oblasti zelene energije u Bosni i Hercegovini s važećim propisima u zemljama EU. U tom kontekstu vrijedi istaći da je Bosna i Hercegovina do 2026. godine obavezna usaglasiti domaće zakonodavstvo kao i strukturu ekonomije u skladu sa odredbama **Carbon Border Adjustment Mechanism CBAM⁸ regulative**. Eventualna kašnjenja prilikom usaglašavanja mogla bi značajno ugroziti ukupnu konkurentnost ekonomije u Bosni i Hercegovini kroz smanjenja proizvodnje, izvoza, zaposlenosti, javnih prihoda i u konačnici rezultirati padom BDP-a za nekoliko p.p.

Što se tiče rizika u srednjem roku, naročito vrijedi istaći rizike na tržištu rada, odnosno trend smanjenja radne snage koji je evidentan u posljednjih nekoliko godina. Eventualni nastavak migracija stanovništva (mladi, obrazovan i kvalificiran kadar) iz Bosne i Hercegovine bi mogao rezultirati smanjenjem produktivnosti i rastom BDP-a sporijim od projektiranog.

Industrijska proizvodnja u BiH

Međunarodni i domaći statistički podaci za 2023. godinu ukazuju na to da je došlo do značajnog usporavanja privredne aktivnosti u odnosu na prethodnu godinu. Naime, prema podacima Eurostata za 2023. godinu u zemljama EU zabilježen je ekonomski rast od svega 0,5% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je pad fizičkog obima industrijske proizvodnje iznosio oko 2%.⁹ Čini se da je sličan trend kretanja privredne aktivnosti primjetan i u Bosni i Hercegovini. Naime, prema trenutno raspoloživim preliminarnim podacima BHAS-a za 2023. godinu, Bosna i Hercegovina je zabilježila pad fizičkog obima industrijske proizvodnje od 3,8% u odnosu na prethodnu godinu.¹⁰ Ovakav trend kretanja industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini na neki način ukazuje da su ekonomski trendovi u zemlji determinisani privrednim kretanjima u zemljama EU. S druge strane, također ukazuje na usporavanje ekonomskih trendova u odnosu na prethodne godine. Ako se detaljnije posmatra struktura fizičkog obima proizvodnje u Bosni i Hercegovini u 2023. godini, vidljivo je da je pad proizvodnje registriran u okviru prerađivačke industrije 5% i u sektoru rudarstva 7%, dok je blagi rast proizvodnje ostvaren u sektoru za proizvodnju električne energije 1,9%. Na osnovu ovih pokazatelja može se zaključiti da su kretanja u okviru prerađivačke industrije koja čini oko ¾ ukupne industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini bila ključna za pad fizičkog obima proizvodnje. Pad proizvodnje u okviru prerađivačke industrije u Bosni i Hercegovini posljedica je slabljenja izvozne tražnje i samim tim obima proizvodnje u okviru izvozno orijentiranih grana, što također potvrđuju i pokazatelji o padu robnog izvoza u 2023. godini. Trenutno raspoloživi statistički

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R0956>

⁹ Eurostat, Euroindicators, „Industrial Production“, 21/2024, 14 February 2024.

¹⁰ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, saopćenje, „Indeks obima industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini, decembar 2023“, 25. 1. 2024. godine.

podaci za 2024. godinu o kretanju industrijske proizvodnje kako u zemlji tako i u vanjskom okruženju nisu ohrabrujući. Naime, ekonomska aktivnost u zemljama EU u prvom polugodištu 2024. godine je prilično stagnantna, što pokazuju podaci o povećanju BDP-a u P1 2024. godine od svega 0,7%, dok je fizički obim industrijske smanjen za 3,3%. Slični trendovi su prisutni i u Bosni i Hercegovini s obzirom na to da je u K1 2024. godine BDP povećan za 2,7%, dok je fizički obim industrijske proizvodnje smanjen u P1 za 5,7%. Sektorski posmatrano, pad fizičkog obima proizvodnje zabilježen je u sva tri sektora (rudarstvo, prerađivačka industrija, proizvodnja električne energije). Ako se imaju u vidu dosadašnji podaci kako u zemlji tako i u vanjskom okruženju, pretpostavka DEP-a je da će negativni trendovi u okviru industrijske proizvodnje biti nastavljeni do kraja godine.

Projekcije kretanja industrijske proizvodnje u BiH u periodu 2024 – 2027.

Kako u Bosni i Hercegovini tako i u svijetu očekuje se osjetnija stabilizacija ekonomskog rasta, što će se odraziti i na kretanje obima proizvodnje, zaposlenosti i izvoza. Tokom posmatranog perioda kretanja u okviru industrijske proizvodnje će pored ekonomskih kretanja u vanjskom okruženju dosta zavisiti i od internih dinamika u Bosni i Hercegovini. Naime, tokom ovog perioda očekuje se poboljšanje implementacije reformskih mjera na unapređenju poslovnog ambijenta koje provode nadležne institucije u Bosni i Hercegovini. Poboljšanje poslovnog ambijenta je preduvjet za povećanje investicionih ulaganja (domaćih i inostranih), veću iskorištenost postojećih i pokretanje novih kapaciteta, povećanje broja zaposlenih i jačanje konkurentne pozicije bh. proizvođača kako na domaćem tržištu tako i na inostranim tržištima. Ako se ima u vidu struktura proizvodnih procesa u Bosni i Hercegovini, vrlo je važno pravovremeno i u punom kapacitetu pristupiti procesu zelene tranzicije. Eventualna kašnjenja u procesu zelene tranzicije predstavljaju prijetnju za konkurentnost industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini. Samo pod uvjetom materijalizacije kako eksternih tako i internih pretpostavki, projekcija DEP-a je da bi Bosna i Hercegovina mogla ostvariti poboljšanje i pozitivne stope rasta fizičkog obima industrijske proizvodnje.

Rizici

Rizici po pitanju projekcije kretanja industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini u osnovnom scenariju identični su općim rizicima koji su navedeni u uvodnom dijelu dokumenta o ekonomskim kretanjima. Pored općih rizika koji su navedeni u uvodnom dijelu, vrijedi istaći da stabilnost u proizvodnji električne energije u dobroj mjeri zavisi od hidroloških prilika i pogonske spremnosti termoelektrana. Neopovoljne hidrološke prilike, kao i dotrajali termoenergetski kapaciteti, odnosno niska pogonska spremnost mogli bi se negativno odraziti na ukupnu proizvodnju električne energije u Bosni i Hercegovini i samim tim fizički obim ukupne industrijske proizvodnje. Klimatski rizici koji su navedeni u uvodnom dijelu naročito su izraženi u kontekstu strukture proizvodnje (sektor za proizvodnju električne energije) i strukture potrošnje kroz prerađivačku industriju u Bosni i Hercegovini.

U srednjem roku rizik za projektirano jačanje industrijske proizvodnje mogla bi predstavljati eventualna kašnjenja u reformskim procesima koja imaju za cilj unapređenje poslovnog okruženja u zemlji.

Tržište rada – 2023. godina

U 2023. godini u Bosni i Hercegovini prosječan broj zaposlenih osoba uvećan je za 1,3% g/g i iznosio je 849,5 hiljada. Posmatrajući broj zaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini prema područjima djelatnosti, najznačajniji rast u 2023. godini bio je u oblasti trgovine na veliko i malo, informacija i komunikacija, djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane kao i obrazovanja. Broj registriranih nezaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini u 2023. godini se nastavio smanjivati. Prosječan broj nezaposlenih osoba u posmatranoj godini je iznosio 348,9 hiljada, što je 3,9% manje u poređenju s 2022. godinom. Anketna stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini u 2023. godini je smanjena u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 13,2%. Prosječna neto plata u 2023. godini nominalno veća je za 12,5% u odnosu na 2022. godinu i iznosila je 1.263 KM uz realni rast od 6,1% zbog inflacije.

Tržište rada – projekcije 2024-2027. godine

U periodu I-VII 2024. godine primjetan je usporen rast broja zaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini. Prosječan broj zaposlenih osoba u posmatranom periodu je iznosio oko 852,6¹¹ hiljada i veći je za 0,5% u odnosu na isti period prošle godine. Na sporiji rast broja zaposlenih u posmatranom periodu je uticalo smanjenje broja zaposlenih osoba u pojedinim područjima djelatnosti, a naročito u području industrijske proizvodnje. Tako je broj zaposlenih osoba u području djelatnosti prerađivačke industrije u posmatranom periodu smanjen za 3,1% g/g, te djelatnosti vađenja ruda i kamena 4,8% g/g (negativan doprinos rastu broja ukupno zaposlenih od 0,7 p.p.). Posmatrajući djelatnosti koje su u posmatranom periodu zabilježile rast broja zaposlenih, najviše se ističe djelatnost trgovine¹² na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala (2,2% g/g ili 0,4 p.p.) te djelatnost zdravstvene i socijalne zaštite (2,2% g/g ili 0,2 p.p.). Sve ostale djelatnosti imale su manji doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih osoba. Stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini prema anketi o radnoj snazi u K2 je iznosila 13,3% i niža je u odnosu na prethodni kvartal. Prosječna neto plata u Bosni i Hercegovini u periodu I-VII 2024. godine je uvećana za 9,5% g/g (realni rast je iznosio 7,4%) i iznosila je 1.364 KM, uz rast najnižih plata u oba entiteta na početku godine. Uzimajući u obzir ekonomski rast kao i trenutna dešavanja na tržištu rada, u Bosni i Hercegovini se može očekivati skromniji rast broja zaposlenih osoba u 2024. godini oko 0,5% g/g. Prosječna neto plata u Bosni i Hercegovini u 2024. godini bi mogla biti uvećana oko 9,3%.

Projekcije na tržištu rada u periodu 2025-2027. godine su bazirane na poslovnom okruženju, odnosno pretpostavljenom ekonomskom rastu i kretanju tražnje, trgovine kao i investicija. Ove komponente ekonomskog rasta značajno determiniraju dešavanja na tržištu rada. ECB u svojim projekcijama (septembar 2024.) predviđa u 2025. i 2026. godini skroman rast broja zaposlenih osoba u eurozoni od 0,4% g/g uz nepromijenjenu stopu nezaposlenosti od 6,5%.

¹¹ Privremeni podatak, podaci do marta 2024. godine su konačni, a nakon toga podaci su privremeni. Izvor: BHAS.

¹² Ukupan promet trgovine na malo u BiH, posmatran u tekućim cijenama, u julu 2024. godine ostvario je rast od 8,4% u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Posmatrano u stalnim cijenama, ukupan promet trgovine na malo ostvario je rast od 4,2% u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Izvor: BHAS, Poslovne statistike, Indeksi prometa trgovine na malo, juli 2024. godine.

Prema projekcijama DEP-a, u Bosni i Hercegovini se u periodu 2025-2027. godine očekuje nastavak rasta BDP-a praćen rastom obima investicija i trgovine, što bi se trebalo pozitivno odraziti na broj zaposlenih osoba ali i na plate. Kao i prethodnih godina, poslovni ambijent u oblastima koje tradicionalno zapošljavaju najviše osoba u Bosni i Hercegovini (industrija, trgovina kao i pojedine uslužne djelatnosti) značajno bi mogao determinisati obim zapošljavanja uz manji doprinos javnog¹³ sektora. Bolje poslovne prilike u oblasti industrije, trgovine, ali i pojedinim uslužnim djelatnostima otvorile bi mogućnost za kreiranje novih radnih mjesta. Prema tome, stvorili bi se uvjeti za rast broja zaposlenih osoba uz postepeno smanjenje stope nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini, kao i za rast prosječne neto plate. Time bi u 2025-2027. godini ukupan broj zaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini mogao biti uvećan za 1,1%-1,8% g/g, dok bi prosječna neto plata mogla biti uvećana 6-7% g/g. Ipak, treba uzeti u obzir rizike za ostvarenje projekcija koji bi mogli značajno uticati na pretpostavljeni rast osnovnih indikatora na tržištu rada.¹⁴

Rizici

Rizici za projekcije na tržištu rada su određeni dešavanjima u okruženju, odnosno poslovnim ambijentom, kako u Bosni i Hercegovini tako i u svijetu. Uz sporiji ekonomski rast, manji obim investicija, trgovine i uopće lošije uvjete poslovanja, rast broja zaposlenih osoba i plata bi mogao biti niži od pretpostavljenog u osnovnom scenariju. Također, kretanje najniže plate u periodu na koji se projekcije odnose bi mogao uticati na stopu rasta prosječne neto plate. Pored toga, kontinuirano smanjenje radne snage (kroz migracije stanovništva) i stepen implementacije planiranih strukturnih reformi u Bosni i Hercegovini mogli bi uticati na posmatrane indikatore tržišta rada kao i na nivo kupovne moći i životnog standarda.

Cijene

Cijene – 2023. godina

U periodu I-XII 2023. godine inflacija u Bosni i Hercegovini je iznosila 6,1% g/g. Bitno je napomenuti da je najveći rast cijena bio u K1 da bi od K2 rast cijena znatno usporio do kraja godine. Na ovakvo kretanje inflacije uticala je stabilizacija cijena energenata na svjetskom tržištu. Zbog nižih cijena nafte i naftnih derivata u odjeljku prijevoza cijene su bile niže za 4% g/g. Pored ovog odjeljka, jedino su u odjeljku odjeće i obuće cijene bile niže za 6% u posmatranom periodu. Cijene u odjeljku hrane i bezalkoholnih pića (najveći udio u CPI indeksu) su uvećane za 10,6% g/g. U odjeljku stanovanja, vode, električne energije, plina i drugih energenata cijene su uvećane za 7,4% g/g.

Cijene – projekcije 2024-2027. godine

U periodu I-VIII 2024. godine u Bosni i Hercegovini je registrirana inflacija od 1,9% g/g. Usporen rast ukupnog nivoa cijena prisutan je od početka godine. Posmatrano po odjeljcima indeksa potrošačkih cijena, najznačajniji rast cijena je u odjeljcima hrane i bezalkoholnih pića, kao dominantnog odjeljka (1,4% g/g) te ostalih dobara i usluga (5,9% g/g). Pored toga, u odjeljku alkoholnih pića i duhana

¹³ U analizi se misli na djelatnosti javne uprave, zdravstva i obrazovanja.

¹⁴ Od navedenih rizika će zavisiati da li će stope rasta broja zaposlenih osoba i neto plata biti brže ili sporije od pretpostavljenih u osnovnom scenariju.

cijene su uvećane za 4,3% g/g uz poskupljenja cigareta od strane pojedinih proizvođača tokom posmatranog perioda. Od 1. januara 2024. godine stupila je na snagu Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize¹⁵ na cigarete i duhan za 2024. godinu. U odjeljku stanovanja, vode, električne energije, plina i drugih energenata cijene nisu značajno rasle (0,5% g/g) pa je i njihov doprinos rastu ukupne inflacije mali. Postepeni rast cijena sirove nafte imao je uticaj na kretanje cijena u odjeljku prijevoza koje su uvećane za 1,2% g/g (naročito od K2). S obzirom na dosadašnja cjenovna kretanja, može se pretpostaviti da će nivo inflacije u 2024. godini biti niži u odnosu na prethodnu godinu. ECB u posljednjim¹⁶ projekcijama za eurozonu predviđa inflaciju od 2,5% g/g, uz cijenu sirove nafte od 83,2 \$/barelu što je manje za 0,6% g/g. Cijena plina bi bila niža za 15,8% g/g. Slična predviđanja o kretanju inflacije ima i MMF (WEO, juli 2024. godine) prema kojim bi inflacija u eurozoni mogla iznositi 2,4%. Na osnovu navedenog može se zaključiti da bi inflacija u Bosni i Hercegovini do kraja godine mogla iznositi oko 2% g/g. Međutim, bitno je uzeti u obzir rizike za ostvarenje projekcija koji bi mogli značajno uticati na kretanje inflacije.

U 2025. godini se očekuje umjeren rast cijena kako u EU tako i Bosni i Hercegovini. *Projicirane stope inflacije u 2025. godini uglavnom bi mogle biti posljedica postepenog slabljenja vanjskih pritisaka na cijene, odnosno nešto nižih cijena energenata i prehrambenih proizvoda. Prema projekcijama ECB (septembar), cijena sirove nafte u 2025. godini mogla bi biti niža za 8,5% g/g i iznosila bi 76,1 \$/barelu, a inflacija u eurozoni bi mogla usporiti i iznositi 2,2% g/g. Slično predviđanje ima i MMF u svojim ljetnim projekcijama prema kojim bi inflacija u eurozoni mogla iznositi 2,1% u 2025. godini, a cijena sirove nafte bi mogla biti niža za 6% g/g. Pored toga, EK u svojim proljetnim projekcijama je dala slična predviđanja za inflaciju i cijene sirove nafte.¹⁷ Ako se pored navedenih eksternih cjenovnih determinanti uzmu u obzir cijene komunalija (režijski troškovi), bez velikih oscilacija u Bosni i Hercegovini u 2025. godini se može očekivati inflacija oko 1,9% g/g.¹⁸*

Izrada projekcija inflacije u Bosni i Hercegovini u periodu 2026-2027. godine kao i prethodnih godina zasniva se na kretanju cijena hrane (kao dominantnog odjeljka) i energenata na svjetskom tržištu te projekcija inflacije u EU kao bitnih eksternih faktora. U posmatranom periodu se očekuje umjeren rast ukupnog nivoa cijena u Bosni i Hercegovini koji je vezan za smanjenje vanjskih pritisaka na cijene. Ovaj sporiji rast inflacije odražava nastavak smanjenja cijena sirove nafte kao i prirodnog plina. ECB u svojim projekcijama predviđa da bi cijena sirove nafte u 2026. godini mogla biti niža za 3,8% g/g i iznosila bi 73,2 \$/barelu. Cijena prirodnog plina u 2026. godini također bi mogla biti niža za 13,9% g/g. Pored toga, očekuje se da bi cijene indeksa hrane¹⁹ u eurozoni u posmatranoj godini mogle umjereno rasti za 2,1% u 2026. godini. Kada je u pitanju kretanje indeksa hrane na svjetskom

¹⁵ Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje donio je Odluku o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2024. godinu. Minimalna akciza za pakovanje cigareta od 20 komada iznosi 3,46 KM (u 2023. godini je iznosila 3,35 KM), a specifična akciza iznosi 1,65 KM za pakovanje cigareta od 20 komada (ostala je ista u odnosu na 2023. godinu). Akciza na duhan za pušenje utvrđuje se u visini od 80% minimalne akcize na cigarete utvrđene u članu 3. stavu (3) ove odluke i iznosi 138,4 KM po kilogramu (u 2023. godini je iznosila 134 KM po kilogramu). Izvor: Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2024. godinu.

¹⁶ Projekcije ECB od septembra 2024. godine.

¹⁷ U periodu pisanja dokumenta posljednje raspoložive projekcije EK bile su iz maja 2024. godine (inflacija 2,1% u eurozoni uz smanjenje cijena sirove nafte od 6,3% g/g).

¹⁸ Pretpostavljeni rast cijena će kao i u prethodnoj godini zavisiti od rizika koji bi uticali na inflaciju.

¹⁹ HICP hrane, eurozona (septembar 2024. godine).

tržištu, posljednje raspoložive projekcije²⁰ Svjetske banke ukazuju da bi indeks cijena hrane mogao biti manji za 0,5% g/g u 2026. godini i zadržati isti nivo i naredne godine. Time bi inflacija u eurozoni mogla iznositi 1,9% u 2026. godini. Ako se pored navedenih eksternih faktora uzmu u obzir stabilne cijene komunalija, kao domaćih faktora, inflacija u Bosni i Hercegovini u 2026-2027. godini se može kretati 1,7%-1,8% g/g.²¹

Rizici

Osnovni rizici za projekcije inflacije podijeljeni su na eksterne i domaće faktore. Prema tome, cijene energenata kao i hrane na svjetskom tržištu imaju značajnu ulogu na kretanje inflacije. Više cijene energenata uvećale bi ulazne troškove, odnosno došlo bi do prebacivanja troškova s proizvođača na potrošače. Pri tome bi i rast cijena prehrambenih proizvoda (hrane) i usluga mogao biti prisutan. Na taj način ukupna inflacija bi mogla biti nešto veća u odnosu na osnovni scenarij. Suprotno, među domaćim faktorima koji bi mogli da utiču na kretanje ukupnog nivoa cijena su rizici poput nepredviđenog rasta cijena komunalija (režijski troškovi) koje nisu uzete u obzir a mogu dovesti do rasta inflacije.

Bankarski sektor

Kretanje bankarskih kredita i depozita u 2023. godini

Na kraju 2023. godine ukupni plasirani krediti su dostigli 23,5 mlrd. KM, što je rast od 6,6% u poređenju s 2022. godinom. Najveći doprinos rastu ukupnih kredita dali su krediti plasirani stanovništvu (3,7 p.p.) uz stopu rasta 7,4% g/g i iznosili su 11,8 mlrd. KM, a zatim krediti nefinansijskim preduzećima (2,7 p.p.) s dostignutom vrijednosti od 10,4 mlrd. KM i stopom rasta 6,2% g/g. Krediti općoj vladi su smanjeni za 1,1% g/g i iznosili su 1,1 mlrd. KM. Ukupni depoziti su na kraju 2023. godine dostigli 31,1 mlrd. KM, uz stopu rasta od 6,5% g/g. Najveći doprinos rastu ukupnih depozita dali su depoziti stanovništvu (5,1 p.p.) uz stopu rasta 10,2% g/g i iznosili su 16,1 mlrd. KM, a zatim depoziti nefinansijskih preduzeća s dostignutom vrijednosti oko 9 mlrd. KM i stopom rasta 10,1% g/g. Rast depozita je djelomično usporen zbog smanjenja depozita opće vlade za 6,7% g/g i iznosili su 4,3 mlrd. KM.

Prognoza kretanja rasta bankarskih kredita i depozita u 2024-2027 godini

U Bosni i Hercegovini od početka 2024. godine zabilježen je rast ukupnih plasiranih kredita koji na kraju jula 2024. godine iznose 25 mlrd. KM (9,7% g/g). Najveći doprinos rastu ukupnih kredita dali su krediti stanovništvu (4,5 p.p.) uz stopu rasta od 9% g/g, a zatim krediti nefinansijskim preduzećima (4,2 p.p.) uz stopu rasta od 9,5% g/g. Krediti općoj vladi iznosili su 1,2 mlrd. KM što je rast od 15,6% u odnosu na isti mjesec prošle godine uz skroman doprinos rastu ukupnih kredita od 0,7 p.p. Ukupni depoziti u julu 2024. godine iznosili su oko 32,5 mlrd. KM što je rast od 7,8% g/g. Najveći doprinos rastu ukupnih depozita dali su depoziti stanovništva sa 9% g/g i iznosom od 16,7 mlrd. KM i depoziti nefinansijskih preduzeća sa stopom rasta od 11,9% g/g i iznosom od 9,6 mlrd.

²⁰ Prema projekcijama Svjetske banke (april 2024).

²¹ Pretpostavljeni rast cijena će kao i u prethodnoj godini zavisiti od rizika koji bi mogli dodatno uvećati inflaciju.

KM. S druge strane, depoziti opće vlade zabilježili su pad od 2,8% g/g i iznos od 4,3 mlrd. KM. Očekuje se da će ukupni depoziti i krediti zadržati slične stope rasta do kraja godine.

Prema projekcijama DEP-a, u Bosni i Hercegovini se očekuje rast ekonomske aktivnosti u periodu 2025-2027. godine, što bi dovelo do rasta kredita sektora nefinansijskih preduzeća. Jačanje inostrane tražnje moglo bi dovesti do rasta proizvodnje i na kraju imati pozitivan uticaj na vanjskotrgovinsku razmjenu. Pored toga, očekuje se rast broja zaposlenih osoba uz smanjenje broja nezaposlenih osoba, što bi se također moglo odraziti na potražnju za bankarskim kreditima sektora stanovništva. Krediti plasirani ovim sektorima čine više od 90% plasiranih kredita banaka u Bosni i Hercegovini. Veća potražnja kredita stanovništva i nefinansijskih preduzeća dovela bi do rasta ukupne kreditne aktivnosti koja bi u periodu 2025–2027. godine iznosila 8%-8,5% g/g. Pored toga, rast raspoloživog dohotka i pozitivna kretanja na tržištu rada determinirali bi kretanje kredita, ali i depozita stanovništva. Sa stabilizacijom cijena energenata i hrane depoziti stanovništva u posmatranom periodu nastavili bi s rastom. Stopa rasta ukupnih depozita mogla bi biti određena i kretanjem depozita nefinansijskih privatnih preduzeća. **U periodu 2025-2027. godine stopa rasta ukupnih depozita mogla bi se kretati između 7% i 7,5%.**

Rizici

Projekcije kretanja kredita i depozita determinisane su rizicima koji se odnose na sporiji ekonomski rast od pretpostavljenog u osnovnom scenariju, kako u Bosni i Hercegovini tako i zemljama glavnim trgovinskim partnerima koji bi bio praćen posljedicama negativnih globalnih dešavanja. Spomenuta negativna kretanja odrazila bi se na bankarski sistem u vidu pada tražnje za novim kreditima i rasta kamatnih stopa na kredite. Stope rasta depozita i kredita nefinansijskih preduzeća bi se također mogle mijenjati zbog rasta neizvjesnosti u poslovanju, kao i stope rasta depozita i kredita u sektoru stanovništva zbog mogućeg rizika promjene stanja na tržištu rada i raspoloživog dohotka.

Vanjski sektor

Platni bilans Bosne i Hercegovine

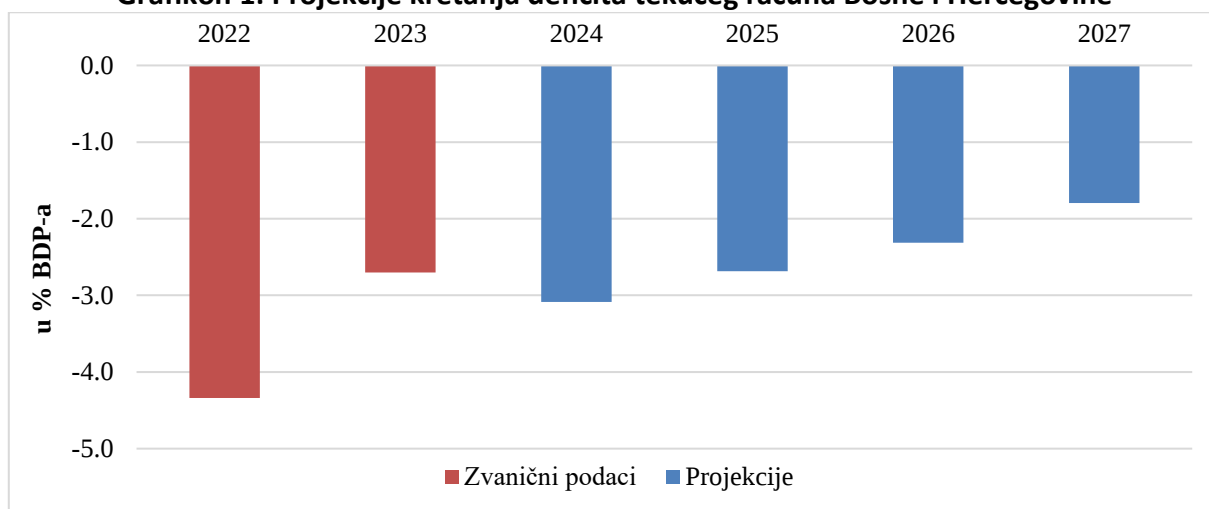
Prema zvaničnim podacima iz platnog bilansa Bosne i Hercegovine za K1 2024. godine²² te projekcijama DEP-a za ostala tri kvartala 2024. godine deficit tekućeg računa u okviru platnog bilansa Bosne i Hercegovine iznosio bi oko 1,65 milijardi KM, što bi predstavljalo povećanje od oko 20% g/g. Ovo povećanje deficita je dobrim dijelom uzrokovano usporavanjem izvoza roba kao i smanjenim ekonomskim aktivnostima kod glavnih vanjskotrgovinskih partnera.

U K1 2024. godine deficit tekućeg računa iznosio je oko 900 miliona KM, što predstavlja porast deficita od 165% u odnosu na isti period prethodne godine. Ovaj rast deficita tekućeg računa je najvećim dijelom determiniran deficitom vanjske trgovine roba i usluga (koji je povećan za 56,3% g/g, tj. za 730 miliona KM), odnosno porastom nominalnog uvoza za 5,1% g/g i padom nominalnog izvoza za 7,8%²³ g/g. Tekući neto prilivi novca iz inostranstva u K1 2024. godine zabilježili su rast od 16,2%, kao rezultat povećanja tekućih priliva za 11,8% (najvećim dijelom rast priliva domaćinstvima iz inostranstva) uz istovremeni porast odliva novca u inostranstvo za 5,5% .

²² U trenutku izrade projekcija bili su dostupni podaci samo za K1 2024. godine

²³ Izvor podataka: CBBiH

Grafikon 1: Projekcije kretanja deficita tekućeg računa Bosne i Hercegovine

Izvor: CBBiH i projekcije DEP-a

Pretpostavke za platni bilans 2024-2027.

Na bazi projekcija DEP-a u 2024. godini bi se moglo očekivati nominalno povećanje vanjskotrgovinskog deficita od 10,6% (uz rast uvoza od 3,5% te izvoza od 1,5%). U periodu 2025-2027. godina očekuje se nominalno smanjenje vanjskotrgovinskog deficita u intervalu od 1,8-3,8%, kao rezultat porasta stope nominalnog uvoza (4,5-6%) i rasta stope nominalnog izvoza (6,3-8,4%). Kao udio u BDP-u deficit tekućeg računa, za 2024. godinu, prema projekcijama DEP-a iznosio bi oko 3,1%, dok bi se za period 2025-2027. godina moglo očekivati da se deficit kreće u intervalu od 1,8% do 2,7% BDP-a. Očekuje se da bi tekući neto prilivi iz inostranstva u 2024. godini mogli iznositi oko 9% BDP-a, dok bi se u periodu 2025-2027. godina mogli kretati u rasponu od 7,8% do 8,6% BDP-a. S obzirom na to da je jako teško procijeniti izvore finansiranja deficita tekućeg računa, može se očekivati da će, kao što je to i do sada bio slučaj, deficit tekućeg računa i dalje biti finansiran prilivima finansijskih sredstava iz inostranstva (direktne strane investicije, trgovinske kredite te kroz eventualna nova zaduživanja na međunarodnom finansijskom tržištu).

Rizici

Glavni rizici za promjene u kretanju platnog bilansa Bosne i Hercegovine nalaze se u vanjskotrgovinskom deficitu, tj. u promjenama stopa izvoza i uvoza roba i usluga, kao i promjenama cijena na svjetskom tržištu. Povoljno poslovno okruženje i veća stopa zaposlenosti dijaspor Bosne i Hercegovine mogli bi dovesti do porasta stope tekućih transfera iz inostranstva, a samim time i do povećanja raspoloživog dohotka. Nasuprot tome, u slučaju lošijeg poslovnog okruženja i manje zaposlenosti dijaspor, a time i smanjenih tekućih transfera iz inostranstva raspoloživi dohodak bi bio manji. Pored navedenih bitno je spomenuti i novonastale ekonomske, finansijske i sigurnosne izazove u globalnim ekonomskim tokovima. Potencijalni rizici kod vanjskog zaduživanja Bosne i Hercegovine u srednjem roku jesu: negativan ekonomski rast, negativan budžetski bilans (deficit), povećanje ukupnog nivoa javnog duga, povećanje udjela direktnog duga entiteta u ukupnom vanjskom dugu, povećanje servisa javnog duga (naročito unutrašnjeg), kamatno opterećenje, kamatne stope, rizici deviznog kursa, rizik refinansiranja, ali i sami kreditni rejting.

Kretanja vanjskotrgovinske razmjene u 2024. godini

Bosna i Hercegovina posljednjih nekoliko godine bilježila je relativno dobre rezultate kada je u pitanju vanjskotrgovinska robna razmjena sa svijetom. Stabilizacija ekonomskih prilika u glavnim vanjskotrgovinskim partnerima, post-pandemijski ekonomski oporavak i rast izvoznih i uvoznih cijena omogućili su kontinuiran rast vanjskotrgovinske robne razmjene, što potvrđuju i dvocifrene stope rasta vanjskotrgovinskih pokazatelja. Međutim, trenutno raspoloživi statistički podaci za 2023. i 2024. godinu ukazuju da je došlo do značajnog usporavanja vanjskotrgovinske razmjene u Bosni i Hercegovini. Naime, usporavanje ekonomskog rasta u glavnim trgovinskim partnerima (EU rast BDP-a 0,5%) rezultiralo je slabljenjem izvozne tražnje za bh. proizvodima na međunarodnim tržištima. S druge strane, nešto sporiji ekonomski rast u zemlji i niži nivo domaće tražnje (potrošnja i investicije) rezultirao je slabljenjem uvoza u odnosu na prethodnu godinu. Podaci iz statistike nacionalnih računa u 2023. godini ukazuju na to da je u 2023. godini došlo do stagnacije ukupne vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom, pri čemu su ukupan izvoz i uvoz smanjeni za 1,2%, odnosno 1,3% u realnom smislu.

Trenutno raspoloživi podaci o kretanjima vanjskotrgovinske razmjene ukazuju da su negativni trendovi u okviru iste nastavljeni. Naime, prema podacima iz statistike nacionalnih računa BHAS-a za K1 2024. godine usljed slabljenja izvozne tražnje došlo je do pada izvoza od oko 15%. S druge strane, rast ukupnog uvoza od 1,3% je prilično očekivan usljed povećanja ekonomskog rasta u zemlji koji je nošen povećanjem izvoza i uvoza. Procjena DEP-a koja je zasnovana na raspoloživim domaćim i međunarodnim statističkim podacima uz primjenu raspoloživih makroekonomskih modela je da bi do kraja 2024. godine trebalo doći do blage stabilizacije vanjskotrgovinske robne razmjene. Naime, prema projekcijama DEP-a, u 2024. godini očekuje se stagnacija ukupnog izvoza s registriranom stopom od -0,3% (izvoz roba -2,5%, izvoz usluga 5,1%) u realnom smislu. S druge strane, očekivani rast ukupnog uvoza u 2024. godini iznosi 2,5% (uvoz roba 2,6%, izvoz usluga 1,5%). Ovakva kretanja izvoza i uvoza nesumnjivo će dovesti do povećanja trgovinskog bilansa Bosne i Hercegovine za 12,8%, tako da se u 2024. godini očekuje negativan doprinos trgovinskog bilansa u ekonomskom rastu od 1,5 p.p.

Projekcija kretanja vanjskotrgovinske razmjene za period 2025-2027. godina

Prema trenutno raspoloživim projekcijama, u zemljama EU se u 2025. godini očekuje nešto viši nivo ekonomske aktivnosti u odnosu na ranije godine s očekivanom stopom ekonomskog rasta od 1,6%.²⁴ U skladu s ovim kretanjima i pretpostavkama DEP-a, iz osnovnog scenarija u Bosni i Hercegovini može se očekivati postepeni oporavak vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Naime, prema projekcijama DEP-a za 2025. godinu, u Bosni i Hercegovini se očekuje rast ukupnog izvoza od 4,3% u realnom smislu nošen rastom izvoza roba, s očekivanom stopom rasta od 4,0%, dok je očekivani rast izvoza usluga 4,8%. S druge strane, s obzirom na to da je Bosna i Hercegovina prilično uvozno zavisna ekonomija, te da se u 2025. godini može očekivati ekonomski rast od 2,8% koji je uglavnom nošen domaćom tražnjom, očekuje se i rast uvoza. Tako se prema projekcijama DEP-a u 2025. godini može očekivati rast ukupnog uvoza od 3%, pri čemu je očekivana stopa rasta uvoza roba 2,9% a uvoza usluga 5,1%. Ovakva kretanja izvoza i uvoza u konačnici bi na kraju 2025. godine

²⁴ U procesu projiciranja ekonomskih kretanja u vanjskom okruženja (izvozne tražnje) korišteni su raspoloživi podaci DG ECFIN-a „European Economic Forecasts“ Spring 2024 iz maja 2024. godine.

trebala rezultirati stagnacijom trgovinskog bilansa tako da je očekivani doprinos na ukupni ekonomski rast neutralan.

Kretanje privredne aktivnosti, odnosno ekonomskog rasta u zemlji i eksternom okruženju zasigurno će predstavljati glavnu determinantu kretanja vanjskotrgovinske robne razmjene u Bosni i Hercegovini u srednjem roku. U tom slučaju, projekcija DEP-a je da bi se u Bosni i Hercegovini u periodu 2026-2027. godina moglo očekivati realno povećanje ukupnog izvoza s godišnjim stopama rasta od 5,3% u 2026. i 5,8% u 2027. godini u realnom smislu. Ovo povećanje izvoza uvjetovano je stabilnom izvoznom tražnjom, proširenjem proizvodne baze i podizanjem konkurentnosti u zemlji. U prilog ovim očekivanjima idu i projekcije povećanja uvoza u EU tokom navedenog perioda. S druge strane, povećanje ekonomske aktivnosti u zemlji, odnosno rast domaće tražnje u okviru sektora stanovništva i korporativnog sektora kroz nešto brži rast potrošnje i investicija trebali bi rezultirati i povećanjem uvoza u Bosnu i Hercegovinu. Prema projekcijama DEP-a, očekuje se da stope rasta uvoza budu nešto niže u odnosu na izvozne i trebale bi se kretati od 4,0% u 2026. godini i 3,8% u 2027. godini. Više stope rasta izvoza od uvoznih u srednjem roku bi trebale rezultirati povećanjem zastupljenosti izvoza u BDP-u na oko 45%, dok bi ukupni uzvoz (robe + usluge) iznosio oko 54% zaključno sa 2027. godinom. Rezultat ovakvih trendova kretanja izvoza i uvoza bila bi postepena stabilizacija ukupnog vanjskotrgovinskog deficita na oko 9% BDP-a, uz blago pozitivan doprinos ekonomskom rastu od 0,2 p.p. na godišnjem nivou i poboljšane pokrivenosti uvoza izvozom na skoro 82% zaključno sa 2027. godinom.²⁵

Rizici

Vanjski rizici po pitanju vanjskotrgovinske robne razmjene u Bosni i Hercegovini su vezani za ekonomska kretanja u glavnim trgovinskim partnerima (EU 27 i zemlje regiona). Eventualna dodatna pogoršanja u vanjskom okruženju, rast svjetskih cijena energenata i hrane, negativno bi se odrazila na izvoznju tražnju a samim tim i na vanjskotrgovinsku razmjenu u Bosni i Hercegovini u periodu 2024 - 2027. godina. Pored eksternih rizika, potencijalni rizik za projekcije vanjske trgovine u osnovnom scenariju za period 2024-2027. godina predstavljaju i interni rizici. Naime, dodatno usložnjavanje političkih kriza u zemlji moglo bi rezultirati dodatnim poteškoćama u procesima ekonomskog upravljanja u zemlji, što bi se posebno negativno odrazilo kako na ekonomsku aktivnost tako i na institucije koje su nadležne za vanjskotrgovinsko poslovanje u Bosni i Hercegovini. Eventualna materijalizacija ovih unutrašnjih rizika bi dodatno otežala i ugrozila poslovanje kompanija koje su izvozno orijentirane, te dodatno oslabila ionako nedovoljno diverzificiranu izvoznju ponudu Bosne i Hercegovine. Indirektne štetne posljedice eventualne materijalizacije unutrašnjih rizika bi se ogledale kroz smanjenje tržišnog udjela bosanskohercegovčkih kompanija na svjetskim tržištima i gubitak konkurentnosti kako kompanija koje posluju na izvoznim tržištima tako i cjelokupne ekonomije. Veoma važan rizik koji bi u slučaju njegove materijalizacije ugrozio pretpostavke o vanjskotrgovinskoj razmjeni u osnovnom scenariju je svakako i **klimatski rizik**, odnosno početak primjene CBAM regulative. Eventualna kašnjenja u implementaciji odredbi ove regulative bi negativno pogodila vodeće izvozne sektore u Bosni i Hercegovini i samim tim značajno smanjile izvoz i dovele u pitanje poslovanje velikog broja kompanija koje se bave izvoznim poslovanjem.

²⁵ Projekcije DEP-a, septembar 2024. godine

Strana direktna ulaganja u 2023. godini

Nastavak inflatornih kretanja kao i ratnih dejstava u Ukrajini i Bliskom istoku neminovno su se odrazili i na pad stranih ulaganja (u daljnjem tekstu SDU) u 2023. god. Prema podacima OECD-a (FDI in figures, inflow²⁶) ukupna ulaganja prema zemljama u svijetu u 2023. god. su u odnosu na 2022. godinu bila manja za 16%. U isto vrijeme ulaganja prema zemljama OECD-a su bila manja za 8% g/g a prema zemljama G-20 manja za 40% g/g. Ohrabrujuće zvuči da su prema preliminarnim podacima za prvi kvartal u 2024. god. (u odnosu na prvi kvartal u 2023. godini) ulaganja prema OECD zemljama zabilježila povećanje od 2%, dok su u istom periodu ulaganja prema Kini manja za 57%.

U Bosni i Hercegovini ukupna SDU u 2023. godini su dostigla 1,7 mlrd. KM uz stopu rasta od 15,8% g/g (neto finansijska pasiva) te time ostvarila učešće u BDP od oko 3,4%.

Projekcije ulaganja 2024-2027. godina

Početkom 2024. godine na ekonomski rast u svijetu pozitivno je djelovala činjenica da su cijene energenata počele značajnije da padaju uz konačno stabiliziranje inflacije. Također, dolazi do rasta najvažnijih berzanskih indeksa listiranih na svjetskim berzama. Uglavnom su svi vodeći svjetski berzanski indeksi na kraju prvog polugodišta 2024. godine u odnosu na kraj 2023. god. ostvarili pozitivne stope rasta. Tako Dow Jones Indeks (DJIA) bilježi stopu rasta od 3,8%, S&P500 stopu rasta od 14,5% a tehnološki indeks Nasdaq stopu rasta od 18,1% g/g. U Aziji, japanski Nikkei je također ostvario rast od 18,3% g/g. Također, američki WEI Index (engl. Weekly Economic Index) zabilježio je rast od 16,2% u istom periodu.

Prema posljednjim dostupnim podacima od strane CBBiH, ukupna SDU u Bosni i Hercegovini u prvom kvartalu 2024. god. su dostigla 509,4 mil. KM i bila veća 4% u odnosu na isti period u prošloj godini. Procjena je da će učešće SDU u BDP-u 2024. god. biti oko 3,2%.

Od većih projekata u 2024. god. tu su ulaganja u već postojeće projekte (proširenje i unapređenje proizvodne infrastrukture) u firmama Natron-Hayat, Telemach, Jajce Allow Wheels²⁷. Nastavit će se i već započeta ulaganja od strane firme Adriatics Metals u Varešu (iskopavanju polimetala) kao i trgovačkih lanaca Pepco i Lidl.

Očekuju se i značajnija sredstva od započetih ili najavljenih infrastrukturnih ulaganja u autoput Banja Luka-Prijedor²⁸ (za koji se očekuje 300 mil. eura i završetak radova u 2026. god.), Brčko-Bijeljina²⁹ (odnosno prvo dionica Rača -Bijeljina³⁰) koja bi trebala biti gotova do kraja 2025. god. te dugo najavljivani projekt aerodroma Trebinje.

²⁶ OECD, FDI- in- figures-July-2024., FDI inflow.

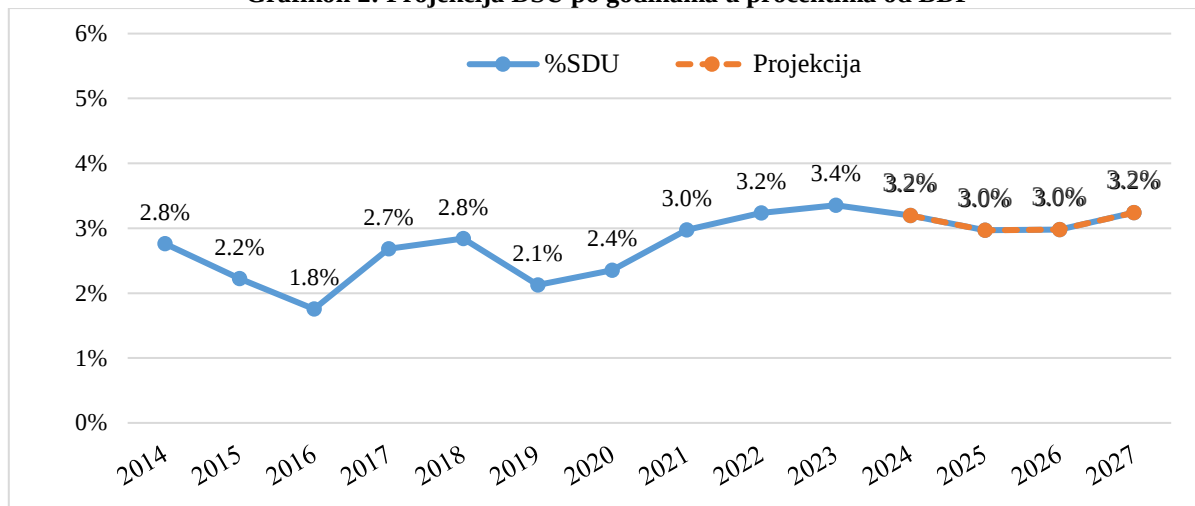
²⁷ <http://www.fipa.gov.ba/ufokusu/default.aspx?id=16163&langTag=en-US>

²⁸ <http://www.autoputevirs.com/aprs/Doc.aspx?cat=5&subcat=24&id=24&lang=cir&txt=295>, potpisan ugovor o koncesiji sa kineskom kompanijom „China Shadong Int. Economic & technical cooperation Group Ltd.

²⁹ <https://autoputevirs.com/2023/02/23>

³⁰ <https://integral.ba/svecani-pocetak-radova-autoput-raca-bijeljina/>

Grafikon 2: Projekcija DSU po godinama u procentima od BDP

Izvor: BHAS, CBBiH i DEP procjena

Sve izraženija potreba prelaska na obnovljive izvore energije čini ovu oblast ulaganja sve atraktivnijom i u našoj zemlji. Još uvijek se očekuje početak značajnijeg ulaganja u hidroenergetski potencijal od strane Republike Srbije u HE “Buk Bijela”³¹ (vrijednost 250 mil. eura) za koju je predviđen početak radova u 2024. god. Ovo je samo prva od planirane tri hidroelektrane (tu su još i HE “Foča” i HE “Paunci”) iz projekta HES “Gornja Drina”³². Spominju se i hidroelektrane “Bistrica”³³ (vrijednost oko 100 mil. eura) i “Dabar” (vrijednost 224 mil. eura).

U toku je izgradnja vjetroelektrane “Ivovik”³⁴ od strane firme Ivovik Wind Power³⁵ čiji je većinski vlasnik iz Luksemburga (vrijednost oko 137 mil. eura).

Veliko je zanimanje i za solarne elektrane. Očekuje se završetak radova na SE “Bileća”³⁶ od strane privatne firme ETF (u vrijednosti od oko 45 mil. eura). Najavljena je izgradnja solarne elektrane Nevesinje³⁷ (440 mil. EUR³⁸) za koju je već potpisana koncesija te solarnih elektrana na Sokocu³⁹ i u Trebinju⁴⁰. Potpisan je i ugovor između Rudnika i termoelektrane (RiTE) „Ugljevik” i kineske državne kompanije „Beijing New Building Materials” o izgradnji fabrike gipsanih ploča u vrijednosti od oko 50 mil. KM⁴¹. Najavljena je i prodaja nekadašnjeg građevinskog giganta Hidrogradnje iz Sarajeva kuvajtskim investitorima.

³¹ <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/media/aktuelnosti/Pages/11.zajednickasjednica.aspx>

³² <https://www.srbija.gov.rs/vest/497512/srbija-od-2014-godine-ulozila-u-rs-59-miliona-evra.php>

³³ <https://www.hebistrica.com/en/contact/>

³⁴ <http://www.fipa.gov.ba/novosti/aktivnosti/default.aspx?id=15383&langTag=en-US>

³⁵ <https://www.energetika-net.com/obnovljivi-izvori/novi-vecinski-vlasnik-ve-ivovik-3557>

³⁶ <http://www.eft-sebileca.net/index.php/se-bileca>

³⁷ <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mper/media/vijesti/Pages/SENevesinje.aspx>

³⁸ <https://balkangreenenergynews.com/rs/etmax-dobio-koncesiju-za-gradnju-solarne-elektrane-snage-500-mw/>

³⁹ <https://energetika.ba/obnovljivi-izvori/solarna-energija/izdata-potvrda-grad-se-solarna-elektrana-na-sokocu/21428>

⁴⁰ <https://energetika.ba/u-trebinju-planirana-gradnja-najvece-solarne-elektrane-na-balkanu/>

⁴¹ <https://balkangreenenergynews.com/rs/termoelektrana-ugljevik-planira-proizvodnju-gipsanih-ploca/>

Evidentno je da se na ulaganja u ovom periodu pozitivno manifestira i činjenica da je početkom augusta 2023. godine agencija za ocjenu kreditnog rejtinga Standard & Poor's povećala Bosni i Hercegovini suvereni kreditni rejting s „B s pozitivnim izgledima“ na „B+ sa stabilnim izgledima“ te u februaru 2024. godine potvrdila taj status.

U narednim godinama SDU bi u prosjeku dostizala oko 3,1% BDP (u 2025. godini i 2026. godini bi se kretala oko 3,0 % te u 2027. godini oko 3,2% BDP).

Rizici

Eskaacijom sukoba na Bliskom istoku i u Ukrajini te neizvjesnost u vezi s izborima u SAD bi mogli destabilizirati globalne finansijske tokove te posljedično negativno uticati na već postojeće projekte u izgradnji, ali i nova ulaganja u Bosni i Hercegovini. Posebno bi bila izložena riziku ulaganja u vlasništvu ruskih kompanija u zemlji (naftna i plinska industrija). Moguće sankcije od strane Energetske zajednice uz uvođenje dodatnih taksi na izvoz struje iz takozvanih „prljavih izvora energije“⁴² od strane EU (usljed nepoštovanja odredbi iz Zelene agende⁴³) također predstavljaju realan problem. Time bi Bosnu i Hercegovinu dodatno učinile manje atraktivnom destinacijom za ulaganje u takvu vrstu projekata. Usložnjavanje političkih i sigurnosnih prilika nakon lokalnih izbora također bi u narednom periodu dodatno destabiliziralo tokove stranih ulaganja u zemlji.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza za period 2024 - 2027. godina

Projekcije prihoda od indirektnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz septembra 2024. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate indirektnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja (osnovni ili *baseline* scenarij).

Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od indirektnih poreza iz osnovnog scenarija

Projekcije makroekonomskih pokazatelja, DEP, septembar 2024.

U Tabeli 1. su predstavljene posljednje projekcije Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP, septembar 2024.) nominalnog i realnog rasta BDP-a za period 2024-2027.

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, septembar 2024.

	Zvanični podaci		Projekcije			
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Nominalni rast	13,6	11,7	5,1	5,1	5,3	5,2
Realni rast	3,7	1,9	2,4	2,8	3,1	3,3

Izvor: DEP, septembar 2024. godine

⁴² <https://balkangreenenergynews.com/eu-announces-carbon-border-tax-from-2026-what-lies-ahead-for-exporters-from-western-balkans-turkey/>

⁴³ <https://europa.ba/wp-content/uploads/2020/11/Green-Agenda-Factsheet-2020.pdf>

Prema objavljenim podacima Agencije za statistiku BiH, bruto domaći proizvod prema rashodovnom pristupu procijenjen je u iznosu od 50.932 mil. KM za 2023. godinu KM, što predstavlja nominalni rast od 11,7%, te realni rast od 1,9% u odnosu na 2022. godinu.⁴⁴ Izdaci za ukupnu krajnju potrošnju iznosili su 43.658 mil. KM, predstavljajući nominalni rast od 11,1% u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu su izdaci za krajnju potrošnju domaćinstava i NPUSD iznosili 34.111 mil. KM (nominalni rast od 10,9% i realni rast od 1,1% u odnosu na prethodnu godinu). Izdaci za krajnju potrošnju vlade iznosili su 9.548 mil. KM u 2023. godini (nominalni rast od 12,2% i realni rast 2,1%, u odnosu na prethodnu godinu). Bruto investicije u stalna sredstva su u 2023. iznosile 11.519 mil. KM (nominalni rast 14,3% i realni rast 12,1%, u odnosu na 2022. godinu). Izvoz roba i usluga u 2023. u odnosu na 2022. ostvario je nominalni pad u iznosu od 0,5%, dok je kod uvoza roba i usluga zabilježen nominalni pad od 1,6%.

Projekcije za period 2024-2027

U DEP-ovim projekcijama makroekonomskih pokazatelja navodi se da je procjena ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini za 2024. godinu zasnovana na trenutno raspoloživim domaćim i međunarodnim statističkim podacima i njihovim izračunima na osnovu raspoloživih ekonometrijskih modela. Navode da bi, uprkos nepovoljnim kretanjima u vanjskom okruženju, domaća tražnja (finalna potrošnja i investicije) trebala predstavljati osnovni stub ostvarenja ekonomskog rasta do kraja godine, zahvaljujući očekivanom rastu broja zaposlenih, određenom rastu plata i penzija, te rastu novčanih priliva iz inostranstva i kreditnom rastu u okviru sektora stanovništva. Prema projekcijama DEP-a, u BiH se očekuje bruto domaći proizvod u iznosu od 53.519 mil. KM u 2024. godini, što predstavlja nominalni rast od 5,1%, a realni od 2,4%, u odnosu na prethodnu godinu.

Za period 2025-2027. se ističe da, pored internih dinamika, ekonomska kretanja u vanjskom okruženju, naročito u zemljama EU27, predstavljaju važnu strukturnu odrednicu ekonomskih kretanja u BiH. Posebno ističu da su u proteklom periodu svjetsku ekonomiju obilježili veliki izazovi, kao što su globalna pandemija, sukobi u Ukrajini i dr., a da se negativne ekonomske posljedice ovih dešavanja manifestiraju kroz trgovinske, finansijske i cjenovne šokove u BiH. Osim toga, također navode da, pored eksternih dinamika, jako bitan faktor za ekonomski rast u zemlji predstavljaju i institucionalni kapaciteti zemlje u provedbi strukturalnih reformi. Prema projekcijama DEP-a, u BiH se očekuje realni ekonomski rast od 2,8% u 2025., 3,1% u 2026. te 3,3% u 2027. godini (Tabela 1).

Tekuće politike u oblasti indirektnog oporezivanja

Obaveze i sistem plaćanja PDV-a reguliraju se Zakonom o porezu na dodatu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17). Politika akciza regulisana je Zakonom o akcizama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17 i 50/22)⁴⁵. Politika akciza

⁴⁴ „Bruto domaći proizvod za BiH 2023; Rashodni pristup, prvi rezultati“, Agencija za statistiku BiH, 30. 9. 2024. godine

⁴⁵ Napominjemo da su se izmjene Zakona o akcizama („Službeni glasnik BiH“ br. 50/22) počele primjenjivati od momenta stupanja na snagu podzakonskih akata koje je usvojio Upravni odbor UIO.

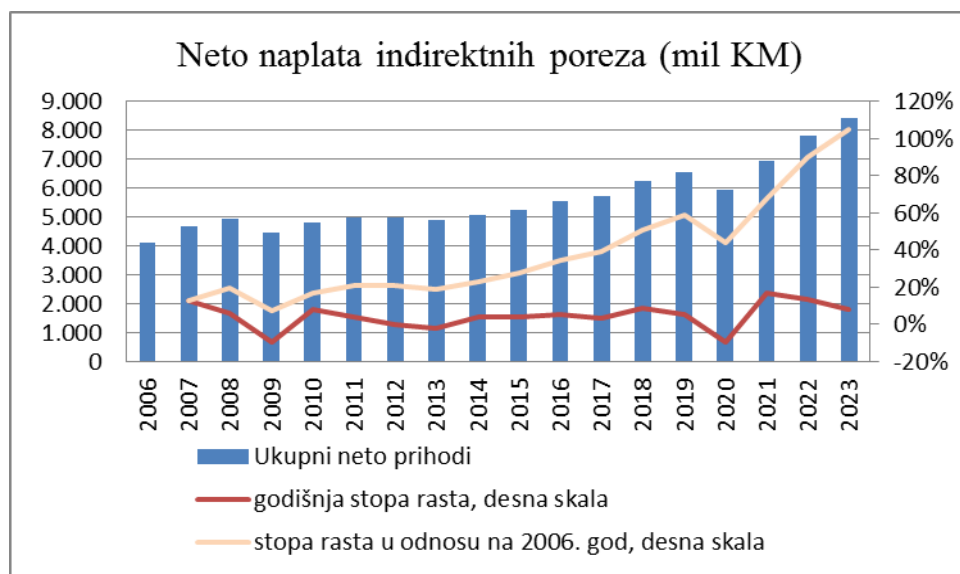
na duhan u 2024. godini utvrđena je Zakonom o akcizama i Odlukom⁴⁶ Upravnog odbora UIO. Budući da je zakonski plafon ukupne akcize na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini, okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.⁴⁷ Zakonom⁴⁸ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

Trendovi naplate indirektnih poreza

Naplata u periodu 2006-2023

U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od indirektnih poreza na JR UIO. U skoro svim godinama od uvođenja PDV-a zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UIO. Izuzeci su bile: „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren pad prihoda od 9,9%, stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, te pad u 2020. godini od 9,3% kao posljedica efekata korona virusa. U svim ostalim godinama zabilježen je rast ovih prihoda, a najveći je ostvaren u 2021. godini, i to po stopi od 16,7%. U 2023. godini je ostvaren godišnji rast prihoda od indirektnih poreza od 7,8% i rekordna nominalna naplata od uvođenja PDV-a u iznosu od 8,43 mlrd KM. Konačno, rast naplate u 2023. godini u odnosu na 2006. godinu iznosio je visokih 104,6%.

Grafikon 1. Neto prihodi od indirektnih poreza na JR UIO, 2006-2023

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

⁴⁶ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2024. godinu („Službeni glasnik BiH“, br. 87/23).

⁴⁷ Nova politika je u primjeni od 1. 8. 2014. (Izmjene Zakona o akcizama u BiH „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14).

⁴⁸ Novi Zakon o carinskoj politici („Službeni glasnik BiH“, br. 58/15) primjenjuje se od 1. 8. 2022. godine („Službeni glasnik BiH“, br. 23/22), a do tog datuma se primjenjivao stari Zakon o carinskoj politici, sa izuzetkom člana 207. novog Zakona, koji se primjenjuje od 25. 4. 2018.g.

Udio indirektnih poreza s JR UIO u BDP-u je značajno varirao proteklih godina (Tabela 2). Od uvođenja PDV-a (2006.) se raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% (minimalna vrijednost, 2009. i 2023. godina) do 19,2% (maksimalna vrijednost, 2007. godina). U 2023. godini je iznosio 16,6%, ponavljajući svoju minimalnu vrijednost iz 2009. godine. Dinamika indirektnih poreza u BDP-u zavisila je od brojnih faktora: kretanja poreznih stopa i porezne osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanja potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicije, uvoz i izvoz), koje osim potrošnje utiču na visinu nazivnika ovog pokazatelja.

Udio indirektnih poreza sa JR UIO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. do 2019. godine imao je neprekidni trend rasta. U 2019. godini je iznosio 19,9%, dok je u 2020. godini opao na 18,4%. U 2021. godini je ponovo narastao na 20,2%, što je maksimum od uvođenja PDV-a. U 2022. godini iznosio je 19,9%, a procjenjuje se da je iznosio 19,3% u 2023. godini.

Tabela 2. Udio prihoda od indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C)

u %	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Indirektni porezi / BDP	19,1	19,2	18,1	16,6	18,0	18,2	17,8	17,0	17,5	17,3	17,5	17,3	17,8	17,9	16,7	17,2	17,2	16,6
Indirektni porezi / C	18,8	19,3	18,0	16,6	17,7	17,9	17,6	17,1	17,5	17,9	18,6	18,8	19,7	19,9	18,4	20,2	19,9	19,3

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UIO, i BHAS⁴⁹

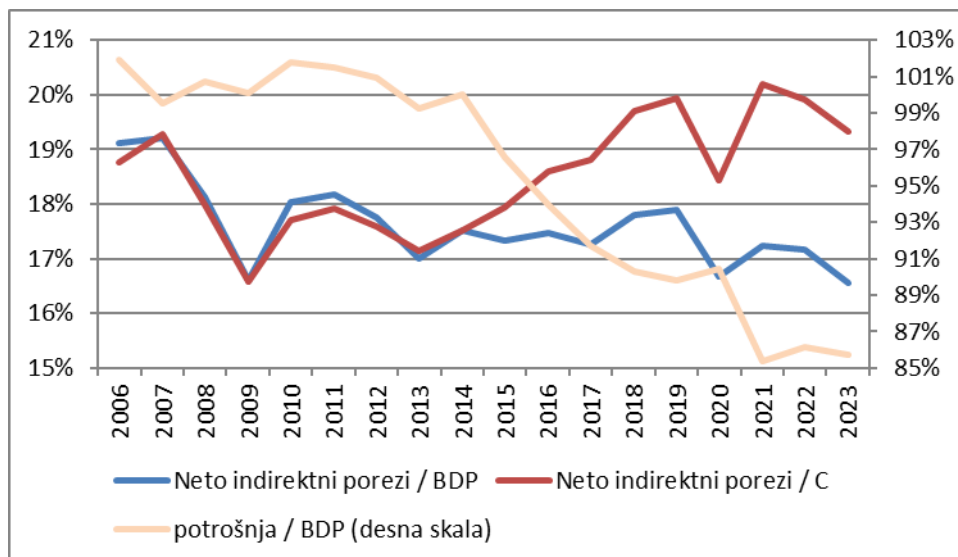
U Grafikonu 2. je udio indirektnih poreza u BDP-u BiH u periodu 2006-2023. razložen na komponente, u skladu s metodologijom iz OECD analize⁵⁰ na proizvod: (1) udjela prihoda od indirektnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u. Na osnovu Grafikona 2. se može zaključiti da je udio indirektnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio na približno jednakom nivou sve do 2015.g., do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na nivou oko visokih 100%. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u (s izuzetkom blagog rasta u 2020. i 2022. godini), a u 2023. godini on je iznosio 85,7%. S padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela indirektnih poreza u potrošnji iznad linije njihovog udjela u BDP-u.

Udio indirektnih poreza u BDP-u je u 2023. godini opao za 0,61 p.p. u odnosu na nivo iz prethodne godine i iznosio je 16,6%. Analizirano prema komponentama iz jednačine OECD, pad indirektnih poreza u BDP u 2023. godini kumulativni je rezultat godišnjeg pada udjela indirektnih poreza u potrošnji za 0,6 p.p., te pada udjela potrošnje u BDP-u za 0,44 p.p.

⁴⁹Agencija za statistiku BiH: Bruto domaći proizvod za BiH 2023 rashodni pristup - prvi rezultati; 30. 9. 2024. godine (za podatke 2019-2023); Bruto domaći proizvod prema proizvodnom, dohodovnom i rashodnom pristupu 2022, objavljen 29. 12. 2023. godine (za podatke 2015-2018); Bruto domaći proizvod - vanredno saopćenje od 19. 7. 2021. godine (za podatke do 2014).

⁵⁰Simon, H. and M. Harding (2020), "What drives consumption tax revenues?: Disentangling policy and macroeconomic drivers", *OECD Taxation Working Papers*.

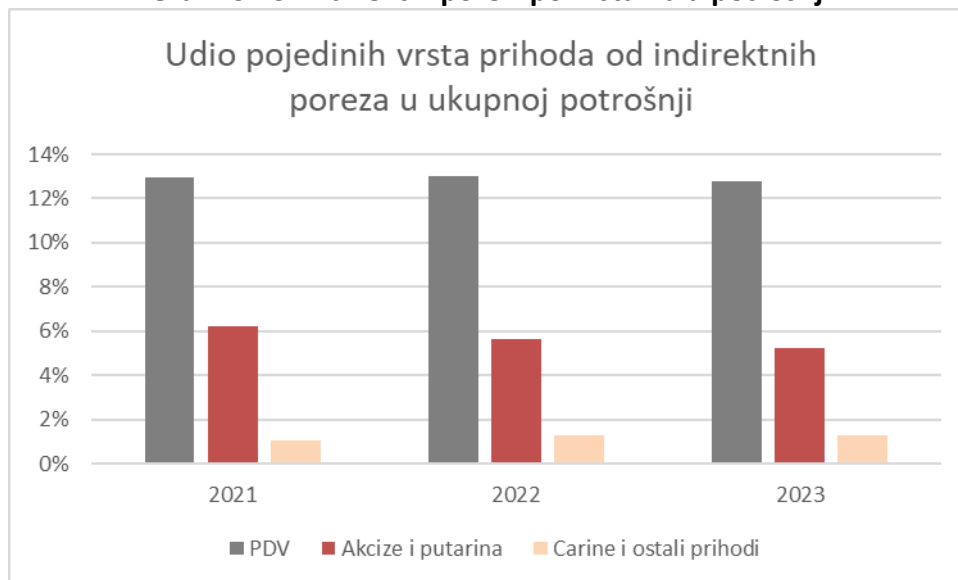
Grafikon 2. Indirektni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2023

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH i BHAS (izračun i prikaz OMA)

Posmatrano po vrstama prihoda, pad udjela indirektnih poreza u potrošnji u posljednje dvije godine uglavnom je rezultat pada udjela akciza u potrošnji, što je razumljivo, s obzirom na to da se radi o specifičnim porezima koji se naplaćuju na količine proizvoda (s izuzetkom dijela akciza na duhan koji se naplaćuje *ad valorem*), dok je osnovica za poređenje (ukupna potrošnja) bila pod uticajem rasta cijena. U odnosu na 2021. godinu, kada je udio naplaćenih indirektnih poreza u potrošnji bio najviši, udio prihoda od PDV-a u potrošnji je opao za 0,13 p.p., udio akciza i putarine (zajedno) za 0,99 p.p., dok je udio ostalih prihoda (carine i dr.) za porastao za 0,25 p.p. (vid . Grafikon 3).

Grafikon 3. Indirektni porezi po vrstama u potrošnji

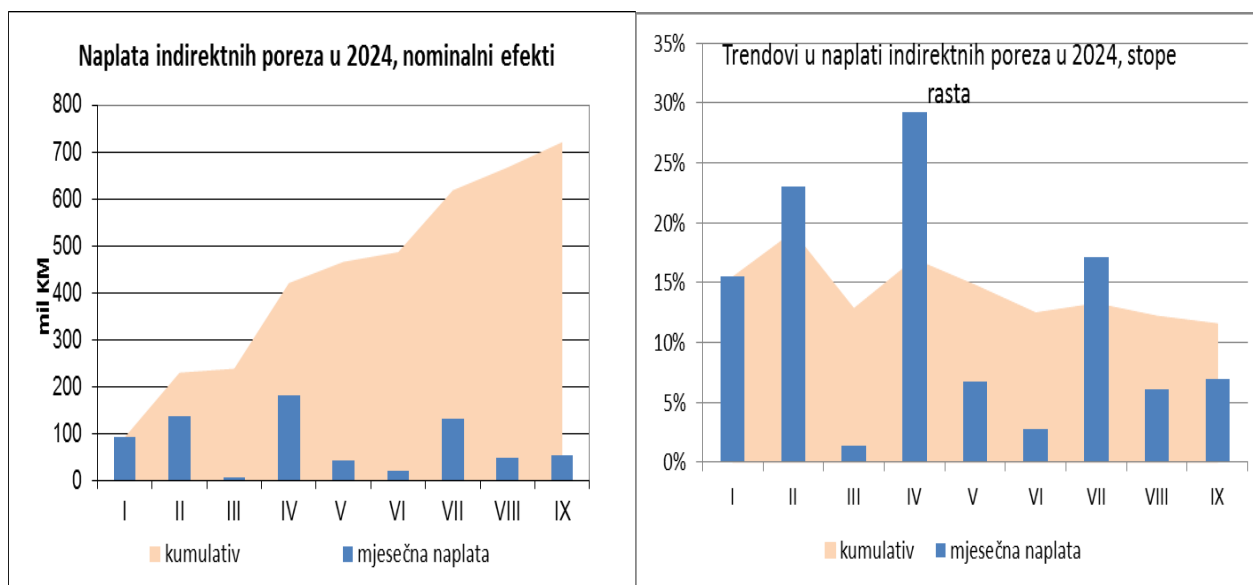

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH i BHAS (izračun i prikaz OMA)

Naplata indirektnih poreza u periodu januar-septembar 2024.

Prema preliminarnom izvještaju UIO je u septembru 2024.g. na JR naplatila 990 mil. KM bruto prihoda od indirektnih poreza, što je bilo 57,2 mil. KM više nego u istom mjesecu 2023. Isplate povrata su bile veće za 3,3 mil. KM, tako da je neto naplata u konačnici bila veća za 53,9 mil. KM, odnosno za 7%. Rast naplate u septembru je povećao kumulativni suficit akumuliran u prethodnih osam mjeseci. Tako je u periodu januar – septembar 2024. ostvaren rast bruto naplate od 8%, dok su isplate povrata bile manje za 92,3 mil. KM. U konačnici neto efekat naplate indirektnih poreza u periodu januar-septembar 2024. iznosio je 721,5 mil. KM (Grafikon 6, lijevo, “kumulativ”), što je predstavljalo rast od 11,5% (Grafikon 4, desno, “kumulativ”).

Grafikon 4. Naplata prihoda od indirektnih poreza u periodu I-IX 2024. godine

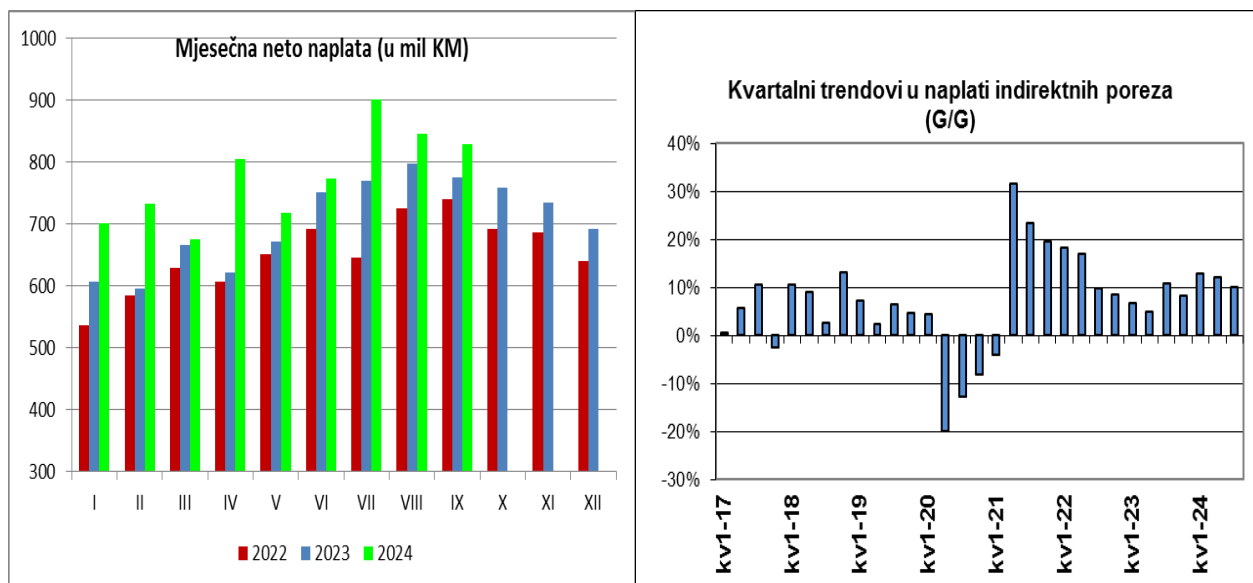

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Analiza gotovinskog toka naplate za devet mjeseci 2024. ukazuje na nekoliko zaključaka. Prvi zaključak odnosi se na nagli pad kumulativne stope rasta, koja je za devet mjeseci manja za 1,7 p.p. u odnosu na stopu rasta za sedam mjeseci (Grafikon 4, desno). Iako je u septembru nastavljen trend pozitivnog rasta u naplati indirektnih poreza, primjećuje se usporavanje rasta kumulativnih efekata u smislu iznosa dodatnih neto prihoda (Grafikon 4, lijevo). Drugo, u svim mjesecima do sada su ostvarene pozitivne stope rasta prihoda, što je velikim dijelom posljedica smanjenih isplata povrata. Treće, primjetne su snažne mjesečne oscilacije naplate indirektnih poreza. Mjesečne stope rasta su oscilirale u velikom rasponu od 27,9 p.p. Najniža stopa rasta od 1,4% je ostvarena u martu 2024., a najviša od 29,2% u aprilu. Visoke stope rasta u prva četiri mjeseca 2024. dijelom su posljedica tzv. efekta baze. Naime, u prvih pet mjeseci 2023. je bila zabilježena značajno niža naplata prihoda od indirektnih poreza, kao posljedica visokih isplata povrata PDV-a i prelaska na novi režim plaćanja akciza na duhanske prerađevine. Niža statistička osnovica rezultira višim mjesečnim stopama rasta u prvom dijelu 2024. U narednim mjesecima zabilježen je značajan oporavak naplate prihoda od

indirektnih poreza, pogotovo u julu, kada je ostvarena rekordna neto naplata indirektnih poreza, premašujući po prvi put od osnivanja UIO granicu od 900 mil. KM (Grafikon 5, lijevo).

Grafikon 5. Naplata indirektnih poreza po mjesecima i kvartalima

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

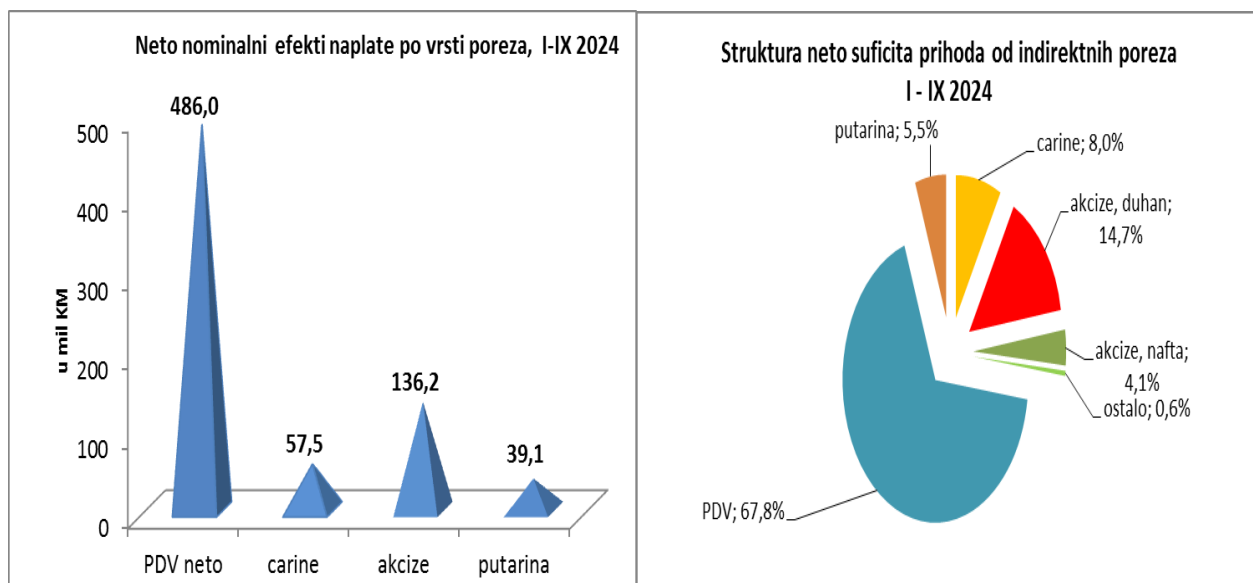
Efekat baze se odražava i na kvartalne trendove. Pozitivni kvartalni rast prihoda od indirektnih poreza u kontinuitetu traje od 2021., kada je nastupio oporavak nakon pada prihoda prouzrokovanog pandemijom koronavirusa (Grafikon 5, desno). Međutim, rat u Ukrajini i energetska kriza su doveli do smanjenja stopa rasta. Iako je porast cijena hrane, sirovina i ostalih roba rezultirao povećanom naplatom prihoda od *ad valorem* poreza (PDV, carine), pad potrošnje energenata je doveo do pada prihoda od akciza i putarine, što je značajno umanjilo rast ukupne naplate indirektnih poreza. Iako su cijene na svjetskom tržištu energenata i ostalih robnih berzi stabilizirane, u prvom polugodištu 2023. je ostvaren niži rast prihoda od indirektnih poreza zbog rasta isplata povrata PDV-a i gubitka prihoda od akciza na duhanske prerađevine nakon prelaska na novi režim plaćanja. Uspostava nove sheme naplate akciza na duhanske prerađevine u drugom dijelu 2023., te značajno usporavanje isplata povrata PDV-a rezultirali su višim stopama rasta u trećem i četvrtom kvartalu 2023. Efekat niže baze iz prvog polugodišta 2023. imao je za posljedicu više stope rasta u prvom i drugom kvartalu 2024., kada su ostvarene stope u visini od 12,8% i 12,2%. Očekivano usporavanje naplate prihoda u drugom dijelu 2024., s obzirom na višu bazu iz 2023., donijelo je stopu rasta od 10% u trećem kvartalu 2024. (Grafikon 5, desno).

Naplata prihoda po vrstama

Posmatrano po vrstama prihoda najveći rast prihoda u periodu januar - septembar 2024. je zabilježen kod prihoda od carina, te PDV-a i akciza. S druge strane, najveći suficit u apsolutnom iznosu za devet mjeseci 2024. u odnosu na isti period 2023. ostvaren je u naplati PDV-a u visini od 486 mil. KM, te akciza od 136,2 mil. KM (Grafikon 6, lijevo). Prihodi od PDV-a dominiraju u strukturi

neto suficita za devet mjeseci 2024. s udjelom od 67,8%. Neto suficitu od 721 mil. KM značajno su doprinijeli i prihodi od akciza na duhanske prerađevine, koji imaju udio od 14,7% (Grafikon 6, desno).

Grafikon 6. Neto nominalni efekti naplate po vrsti poreza, I-IX 2024

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Budući da je prilikom izrade preliminarog izvještaja ostalo neusklađeno cca 35,7 mil. KM prihoda nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda s prijavama i deklaracijama u IT sistemu UIO može se očekivati manji rast efekata, na prvom mjestu, prihoda od PDV-a.

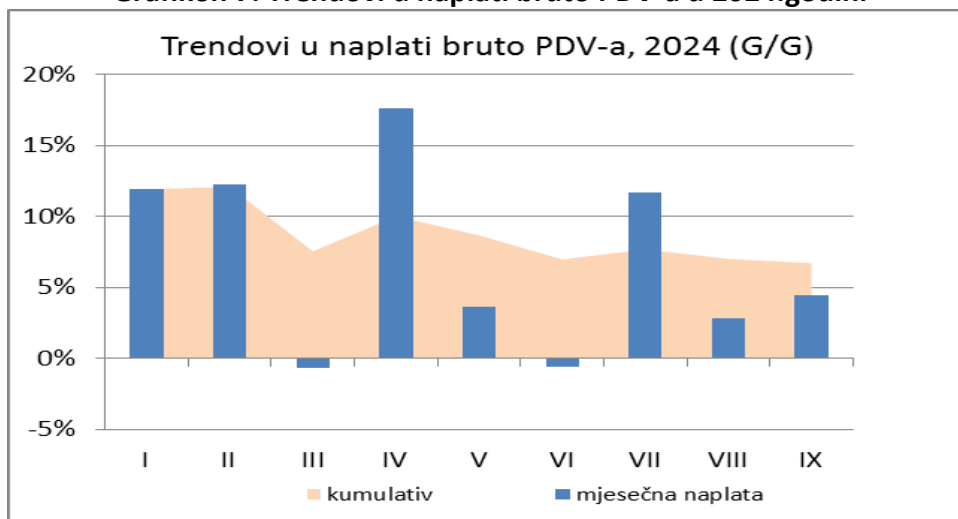
PDV

Bruto PDV

Nakon usporavanja stopa rasta krajem 2023., početkom 2024. ponovno su ostvarene visoke stope rasta bruto naplate PDV-a, oko 12% (Grafikon 7, „mjesечna naplata“). Međutim, od marta su zabilježene snažne oscilacije mjesečne bruto naplate, od negativnog rasta ostvarenog u martu i junu, do visokih stopa rasta u aprilu i julu. U augustu i septembru je stopa rasta iznosila samo 2,9% i 4,5%, respektivno. Snažne oscilacije u naplati tokom godine imale su za posljedicu kontinuirani silazni trend kumulativne stope rasta, koja je, s visokih stopa početkom godine, u septembru pala na 6,7% (Grafikon 7, „kumulativ“).

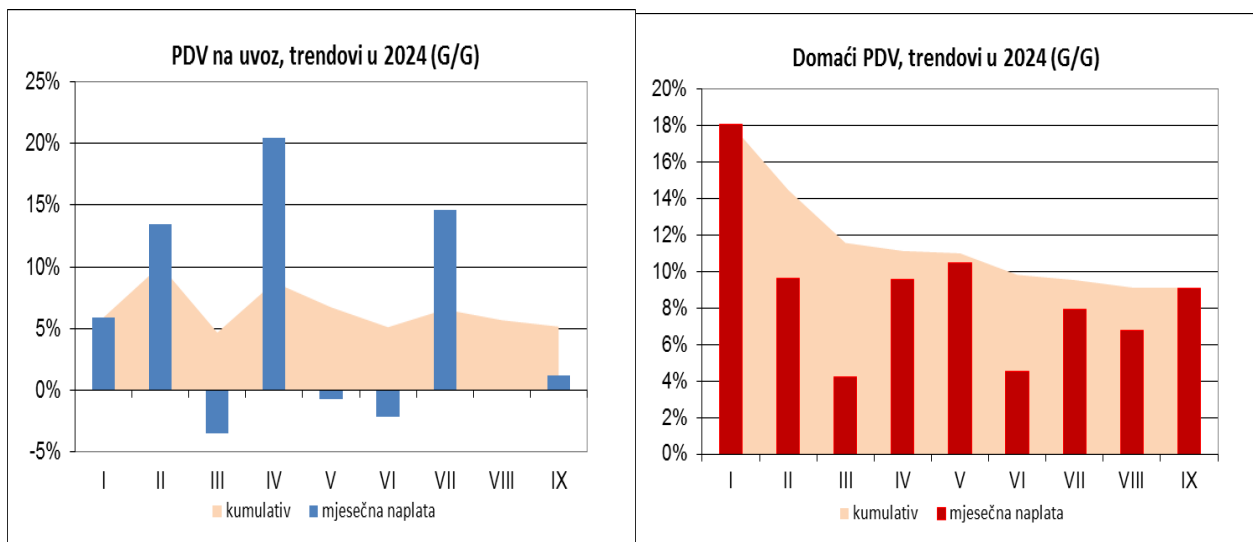
Analiza strukture bruto PDV-a tokom 2024. ukazuje na zaključak da je naplata PDV-a na uvoz bila podložna snažnim oscilacijama (Grafikon 8, lijevo), dok je naplata domaćeg PDV-a u kontinuitetu bilježila pozitivne trendove rasta (Grafikon 8, desno), sa stopama iznad projekcija potrošnje. Raspon oscilacije stope rasta PDV-a na uvoz je bio od -3,4% u martu do +20,4% u aprilu. U augustu je naplata bila na nivou naplate u istom mjesecu 2023., a u septembru je ostvaren rast od samo 1,2%. Osciliranje mjesečne stope rasta PDV-a na uvoz u prvom dijelu godine je doveo do oscilacija kumulativne stope rasta, no smirivanje u posljednjih nekoliko mjeseci je donijelo i stabilizaciju kumulativne stope rasta PDV-a na uvoz na nivou 5-6% (Grafikon 8, lijevo, „kumulativ“).

Grafikon 7. Trendovi u naplati bruto PDV-a u 2024.godini

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Grafikon 8. PDV na uvoz i domaći PDV, I-IX 2024

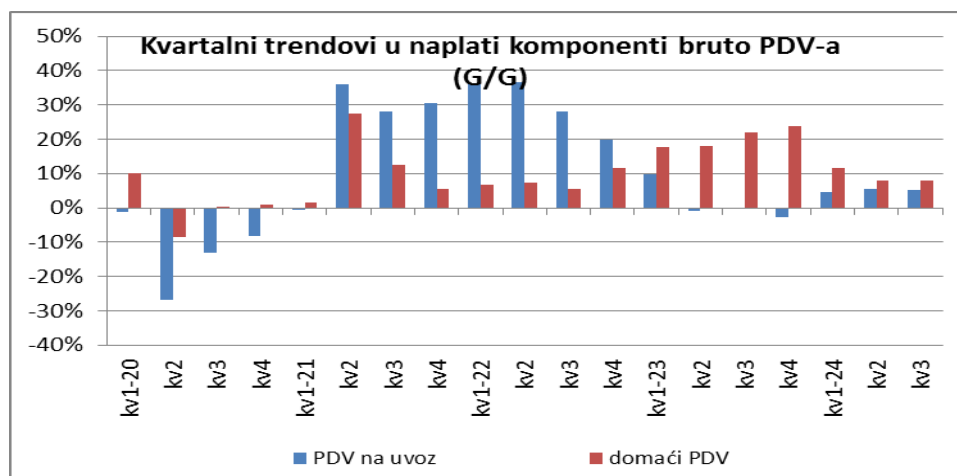
Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

I u naplati domaćeg PDV-a zabilježene su snažne mjesečne oscilacije, no, mjesečne stope su bile konstantno u pozitivnoj zoni rasta (Grafikon 8, desno). Raspon oscilacija se kretao od 4,4% do 18,1% u prvim mjesecima godine, da bi od aprila stope rasta oscilirale u znatno užem rasponu. Zbog takvih trendova kumulativna stopa rasta je, nakon početnih visokih stopa, tokom narednih mjeseci kontinuirano bila u padu, da bi se u posljednja četiri mjeseca zadržala na nivou od 9% (Grafikon 8, desno, „kumulativ“).

Mjesečne oscilacije naplate PDV-a na uvoz nisu se značajnije odrazile na kvartalne stope rasta. U prvom kvartalu 2024. ostvarena je stopa rasta od 4,7%, u drugom 5,5%, a u trećem 5,3% (Grafikon 9, „PDV na uvoz“). S druge strane, usporavanje stopa rasta domaćeg PDV-a i silazni trend u

posljednjih pet mjeseci je imao za posljedicu silazni trend kvartalnih stopa rasta. Tako je u prvom kvartalu ostvaren rast od 11,6%, u drugom 8%, a u trećem 7,9% (Grafikon 9, „domaći PDV”).

Grafikon 9. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

S obzirom na to da je u septembru evidentirano cca 35,7 mil. KM neusklađenih prihoda, može se očekivati i veći rast domaćeg PDV-a, imajući u vidu da se veći dio neusklađenih prihoda redovito odnosi na uplate PDV-a.

Povrati PDV-a

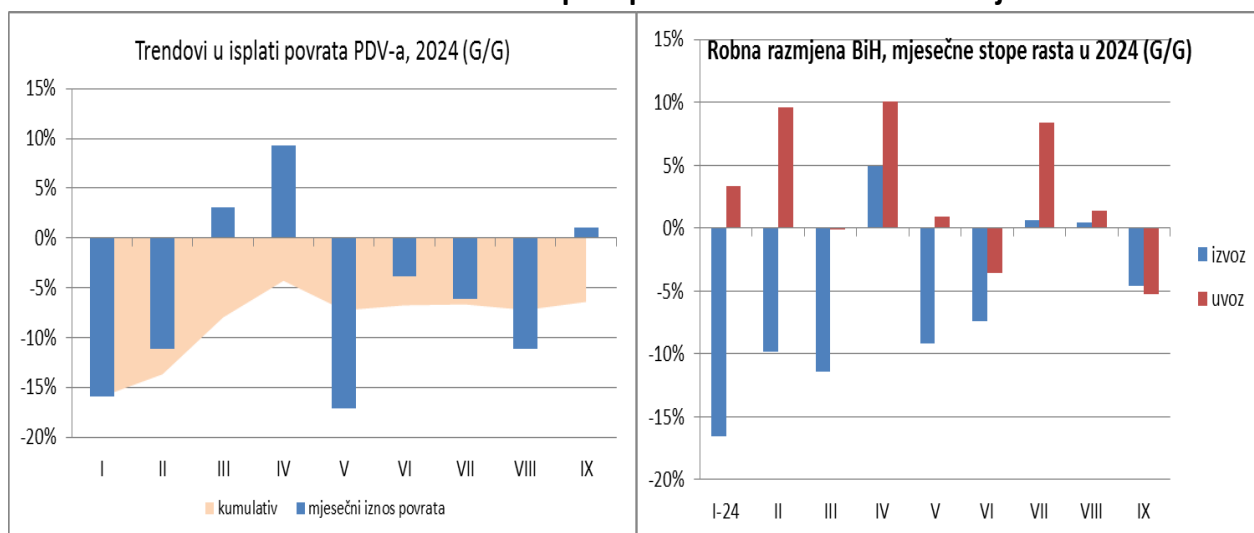
U prvom polugodištu isplate povrata su snažno oscilirale, dok u nastavku godine dominira trend smanjenih isplata (Grafikon 10, lijevo). U većem dijelu godine isplate povrata PDV-a su bile znatno manje od isplata u istom periodu 2023., u maju manje čak za 17% u odnosu na isti mjesec 2023. U posljednja četiri mjeseca je nastavljen trend negativnih mjesečnih stopa rasta isplata povrata, s trendom sve većeg smanjenja isplata, osim u septembru. Međutim, rast povrata u septembru nije posljedica povećanih isplata obveznicima, već značajnih isplata povrata po osnovu međunarodnih projekata. Kontinuirani trendovi su doprinijeli stabilnom negativnom rastu koji oscilira u uskom rasponu između -6% i -7% (Grafikon 10, lijevo, „kumulativ”). Radi se o nastavku pozitivnih trendova u pogledu isplata povrata koji traju od maja 2023. Smanjene isplate povrata su povezane s padom uvoza i, pogotovo, s padom izvoza BiH. U periodu januar - septembar 2024. izvoz je pao za 6%, dok je uvoz bio veći za 2,6%⁵¹ (Grafikon 10, desno).

Trendovi u isplatama povrata krajem 2023. i početkom 2024. povezani su i s dešavanjima u velikim kompanijama.⁵²

⁵¹ Izvor: preliminarni podaci Uprave za indirektno oporezivanje BIH.

⁵² Kompanija Arcelor Mittal je obustavila proizvodnju od novembra 2023. do januara 2024. zbog nepovoljnih uvjeta na svjetskom tržištu u pogledu cijena čelika. Radi se o kompaniji koja ima udio od 3,4% u godišnjim povratima povrata PDV-a. Obustava rada Arcelor Mittala, kao velikog izvoznika, imala za posljedicu manje isplaćene povrate PDV-a početkom 2024. S druge strane, u martu su isplate povrata PDV-a bile povećane za 2,9%, kao posljedica jednokratne

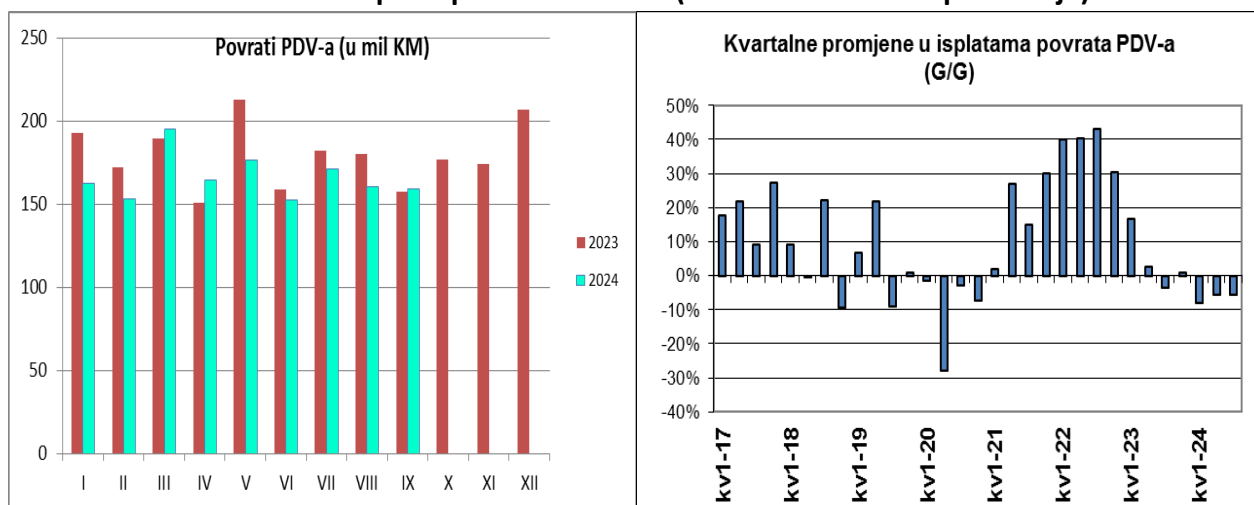
Grafikon 10. Trendovi u isplati povrata PDV-a i robna razmjena

Izvor: Agencija za statistiku BiH za period januar – august 2024. i Uprava za indirektno oporezivanje za septembar 2024.; izračun i prikaz OMA

Jedan od faktora koji su utjecali na oscilacije stope rasta povrata PDV-a je i efekat baze. Analize trendova u naplati PDV-a u 2023. su pokazale dva perioda sa suprotnim trendovima (Grafikon 11, lijevo). U periodu januar - maj 2023. dominirale su visoke isplate povrata, što je imalo za posljedicu veći pad povrata PDV-a u istom periodu 2024.

Grafikon 11. Isplata povrata PDV-a u (mil. KM i kvartalna poređenja)

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Smanjene isplate povrata PDV-a u prvom polugodištu 2024. odrazile su se i na kvartalne trendove. U prvom kvartalu 2024. zabilježen je pad povrata PDV-a od 8%, što je najveći pad još od vremena pandemije u 2020. godini, u drugom kvartalu 5,5%, a u trećem od 5,7% (Grafikon 11, desno).

isplate povrata PDV-a po osnovu obustave investicija u TE „Tuzla”. Radi se o čak 18,4% ukupno isplaćenih povrata PDV-a u martu 2024.

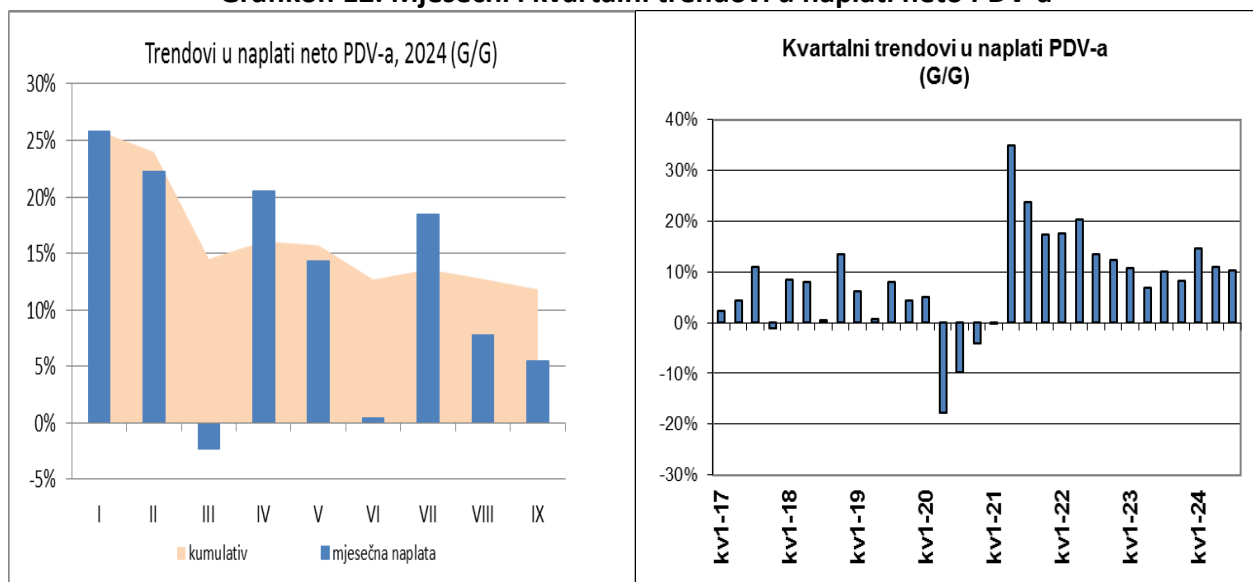
U pogledu strukture isplata povrata za devet mjeseci 2024. obveznicima je isplaćeno 87,2 mil. KM povrata PDV-a manje nego u istom periodu 2023., dok su isplate povrata međunarodnim projektima bile manje za 14,3 mil. KM.

Zbog naglog usporavanja isplata udio kumulativa povrata PDV-a u kumulativu bruto PDV-a za devet mjeseci 2024. je manji za 4,5 p.p. u odnosu na udio u istom periodu 2023.

Neto PDV-a

Oscilacije bruto naplate PDV-a i isplata povrata imale su još snažniji odraz na kretanje mjesečnih stopa neto PDV-a (Grafikon 12, lijevo). Raspon stopa se kretao između -2,3% i +25,8%. Podudaranje rasta bruto naplate i pada povrata PDV-a u pet mjeseci je proizvelo kumulativni pozitivni efekat u vidu ekstremno visokih stopa naplate neto PDV-a. Međutim, nulta stopa rasta u junu, te skromnije stope rasta u augustu i septembru su doprinijele silaznom trendu kumulativne stope rasta, koja za devet mjeseci iznosi 11,8% (Grafikon 12, lijevo, „kumulativ“).

Grafikon 12. Mjesečni i kvartalni trendovi u naplati neto PDV-a

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

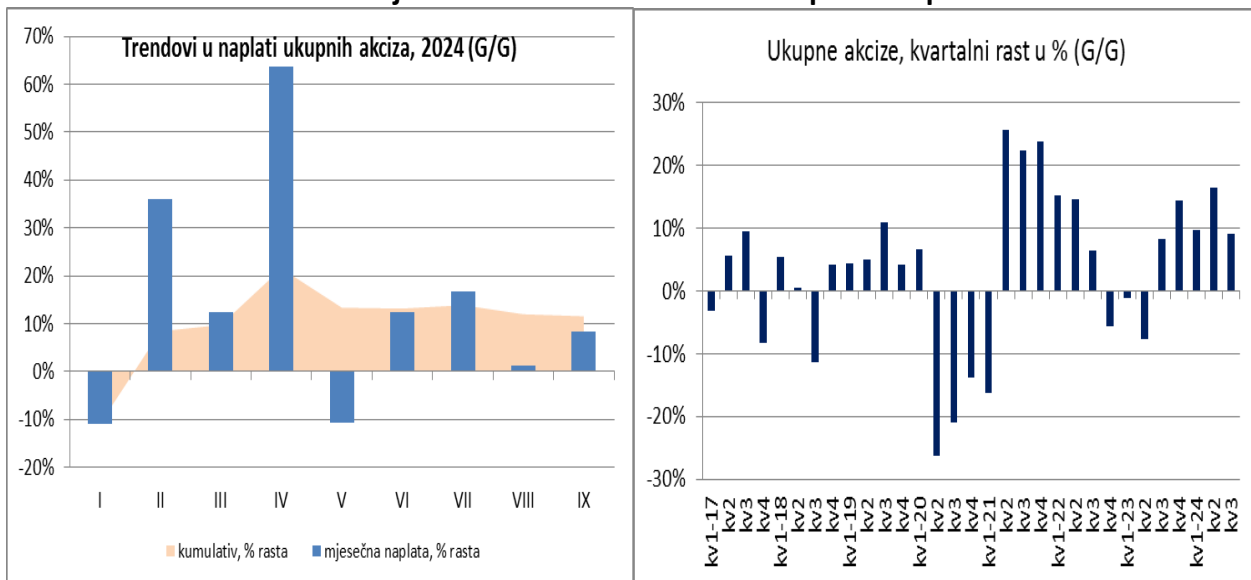
Usporevanje stope rasta neto PDV-a najbolje se ogleda u kvartalnim trendovima. Na nivou prvog kvartala 2024. ostvaren je rast od 14,5%, najviše od drugog kvartala 2022., no, u drugom kvartalu rast je iznosio 11%, a u trećem kvartalu 10,3% (Grafikon 12, desno). Nakon usklađivanja neusklađenih prihoda može se očekivati i nešto viša stopa rasta, jer se veći dio neusklađenih prihoda redovno odnosi na uplate PDV-a. I dalje se radi o vrlo visokim stopama rasta, imajući u vidu projekcije potrošnje, ali i dominantan značaj prihoda od PDV-a u strukturi prihoda od indirektnih poreza.

Akcize

Ukupne akcize

Početak godine je obilježen lošijom naplatom prihoda od akciza, no oporavak je nastupio već u februaru, dok je u aprilu zabilježen enorman rast naplate akciza od čak 63,7%⁵³. Oscilacije su nastavljene i u naredna četiri mjeseca, ali u blažem obliku. Kumulativna stopa rasta je rasla do aprila, no, pad naplate akciza u maju, te niže stope rasta u narednim mjesecima su je stabilizirale u uskom rasponu od 12% do 14% (Grafikon 13, lijevo „kumulativ“).

Grafikon 13. Mjesečni i kvartalni trendovi u naplati ukupnih akciza

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Može se zaključiti da se nastavlja trend pozitivnih stopa rasta iz drugog polugodišta 2023., s tim da se mjesečne oscilacije u naplati akciza odražavaju i na kvartalne trendove. U zadnjih pet kvartala naizmjenično se smjenjuju visoke i umjerene stope rasta (Grafikon 17, desno). U trećem i četvrtom kvartalu 2023. ostvarene su stope rasta od 8,2% i 14,4%, dok su u prvom, drugom i trećem kvartalu 2024. ostvarene stope rasta prihoda od akciza od 9,8%, 16,3% i 9%, respektivno (Grafikon 13, desno).

Akcize na duhanske prerađevine

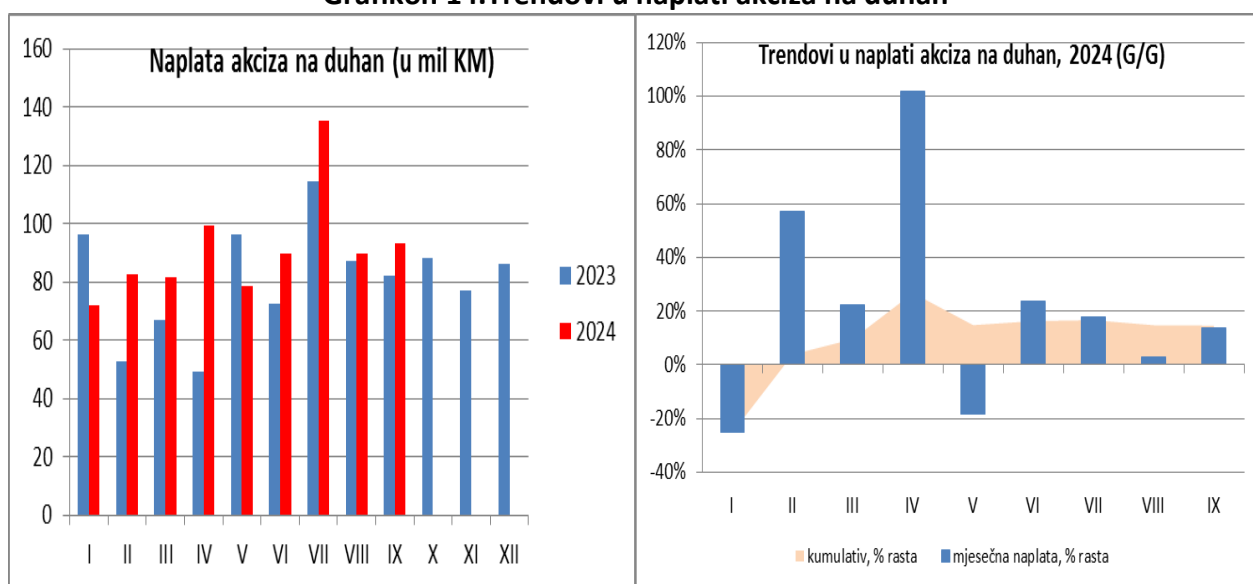
Naplata prihoda od akciza na duhanske prerađevine je u porastu, u pogledu naplaćenih iznosa, no i dalje sa snažnim mjesečnim oscilacijama. Oscilacije u naplati akciza na duhanske prerađevine su uobičajene, s obzirom na to da naplata ovisi o prodajnim politikama dvije multinacionalne duhanske korporacije. Međutim, u 2024. oscilacije u naplati akcize su dodatno zaoštrene zbog primjene novog

⁵³ Radi se o bruto naplati, budući da je početkom 2024., jednako kao i krajem 2023., bilo značajnih povrata akciza u vezi s prelaskom na novi režim plaćanja akciza na duhanske prerađevine. S obzirom na to da se radi o nestandardnim povratima, koji nemaju regularan gotovinski tok, u analizi se koriste podaci o bruto naplati ukupnih akciza i bruto naplati akciza na duhanske prerađevine.

režima plaćanja akciza koji je promijenio shemu plaćanja akciza⁵⁴. U prvih nekoliko mjeseci 2023. (Grafikon 14, „2023“), zbog promjene režima plaćanja je ostvaren gubitak prihoda od akciza, umanjujući bazu za poređenje naplate akciza na duhanske prerađevine u 2024. i, posljedično, dovodeći do viših stopa rasta u 2024. Raspon mjesečnih stopa rasta prihoda od akciza na duhanske prerađevine u prvih pet mjeseci je iznosio čak 127 p.p., od -25,1% u januaru do +101,8% u aprilu 2024. (Grafikon 14, desno). Može se zaključiti da su velike oscilacije mjesečnih stopa rasta u prva četiri mjeseca 2024. u većoj mjeri posljedica efekta baze, a manje naplate akciza u apsolutnom iznosu. Za razliku od turbulentnih kretanja u većem dijelu godine u augustu je stopa rasta prihoda od akciza na duhanske prerađevine iznosila skromnih 2,9%, a u septembru nakon ponovnog oporavka naplate 13,6% (Grafikon 14, desno).

Na nivou devet mjeseci ostvaren je rast naplate prihoda od akciza na duhanske prerađevine od 14,6% (Grafikon 14, desno, „kumulativ“). Na prvi pogled bi se moglo zaključiti da se radi o vrlo visokom rastu, koji ima za rezultat i visok suficit prihoda zbog visoke osnovice. Međutim, potrebno je imati u vidu da je 2023. zbog novog režima plaćanja akciza izgubljen najmanje jedan mjesec naplate. Dodavanjem na osnovicu iz 2023. izgubljene prihode kumulativna stopa rasta naplate akciza za devet mjeseci iznosi svega 3,1%. Isto tako, na prodaju cigareta i na naplatu akciza negativno su uticala povećanja maloprodajnih cijena cigareta u dva navrata u periodu januar – septembar 2024⁵⁵.

Grafikon 14. Trendovi u naplati akciza na duhan

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

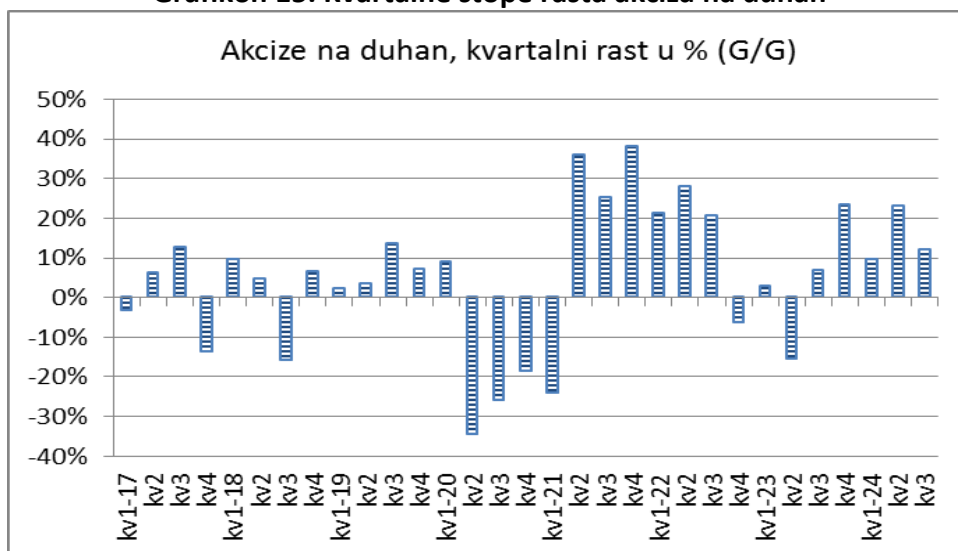
Kvartalni trendovi su pozitivni i stabilni, s visokim stopama rasta. U prvom kvartalu je ostvaren rast od 9,6%, u drugom čak 23%, a u trećem 12,1% (Grafikon 15). Treba imati u vidu da su stope rasta

⁵⁴ Izmjene Zakona o akcizama („Službeni glasnik BiH“, br. 50/2023).

⁵⁵ Prvo povećanje maloprodajnih cijena jednog dijela brendova cigareta bilo je 19. 2. 2024., a ostalih brendova 1. 3. 2024. Drugo povećanje maloprodajnih cijena jednog dijela brendova cigareta bilo je 1. 7. 2024., a ostalih brendova 15. 7. 2024.

akciza na duhanske prerađevine u prvom i drugom kvartalu dijelom više zbog efekta baze i gubitka prihoda zbog promjene režima plaćanja u prvim mjesecima 2023.

Grafikon 15. Kvartalne stope rasta akciza na duhan

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Usljed promjene načina plaćanja akciza na duhanske prerađevine u 2023. godini je stvoren vremenski vakuum u naplati akciza, što je imalo za posljedicu gubitak prihoda od akciza najmanje u visini jedne prosječne mjesečne naplate. Druga posljedica je strukturalni prekid u seriji podataka o naplaćenim akcizama. Od 2023. podaci o preuzetim akciznim markicama više nisu u potpunosti u korelaciji s naplatom prihoda, jer je pomjeranjem obaveze plaćanja akciza s momenta preuzimanja akciznih markica na momenat uvoza nastala diskrepanca između obračunate akcize na preuzete količine akciznih markica i naplaćene akcize. Iz navedenih razloga, osnovno polazište za projekcije prihoda od akciza na duhanske prerađevine za 2024. jesu tekući trendovi naplate akciza na duhanske prerađevine u periodu januar – septembar 2024., koje karakteriziraju velike oscilacije. Podaci o preuzetim akciznim markicama za cigarete i duhan koji će se uvesti u narednom periodu ukazuju na rast količina i vrijednosti cigareta i ostalih duhanskih prerađevina, što je pozitivno iz ugla buduće naplate. Imajući u vidu efekat niže osnovice iz 2023., pod pretpostavkom da će se u četvrtom kvartalu nastaviti pozitivni trendovi iz prethodnih mjeseci, u 2024. godini se očekuje rast prihoda akciza na duhanske prerađevine od 13,7%. Visoka projektirana stopa rasta je posljedica efekta niske baze iz 2024. godine.⁵⁶

Akcize na derivate nafte i putarina

Projekcije akciza na derivate nafte ne mogu se odvojiti od projekcija prihoda od putarine, zbog osnovice na koju se obračunavaju, a koju čine derivati nafte. Postoje određene razlike u ostvarenim stopama rasta ove dvije vrste prihoda u proteklom periodu, koje su posebno bile izražene u 2023.

⁵⁶ Uključivanjem izgubljenih prihoda od akciza u baznu 2023. godinu projektirana stopa rasta prihoda od akciza na duhanske prerađevine bi iznosila 5%.

godini, a one potiču od: 1. različitog obuhvata derivata u osnovicama za obračun akciza i putarine⁵⁷; 2. oslobađanja plaćanja putarine za rudnike, željeznice i termoelektrane (primjenjivano do 2023. godine, vid. fusnotu br. 17); 3. diferenciranih stopa akciza na derivate derivata i promjena u strukturi osnovice za akcize u proteklom periodu (prekompozicija strukture osnovice u korist dizel-goriva koje je oporezovano po nižoj stopi akcize u odnosu na benzin).

Iako je potrošnja derivata nafte cjenovno neelastična, snažne turbulencije cijena u proteklom periodu su zajedno s kretanjima relevantnih makroekonomskih indikatora odredile potrošnju derivata nafte na tržištu BiH, a time i prikupljene prihode po osnovu akciza, putarine i pripadajućeg PDV-a, koji imaju značajan udio u ukupnim prihodima od indirektnih poreza. Faktori koji određuju cijene derivata na tržištu BiH su prvenstveno cijene sirove nafte, trgovačke marže te visine poreznih stopa. Cijene sirove nafte⁵⁸ su bile relativno stabilne u 2019. godini, a kretale su se u rangu od 59,0 do 71,3 dolara po barelu. U periodu 2019-2022. godine su zabilježile ogromne fluktuacije, isprva kao rezultat efekata pandemije koronavirusa, a poslije zbog rata u Ukrajini. U aprilu 2020. godine cijene sirove nafte su pale na svega 18,4 dolara po barelu, što je najniža vrijednost nakon 1999. godine. Nakon toga je nastupio trend rasta, da bi u junu 2022. bila zabilježena maksimalna cijena u posmatranom periodu u iznosu od visokih 122,7 dolara po barelu. Od jula 2022. godine ponovo je nastupio trend pada cijena sirove nafte, a na kraju 2022. godine su iznosile 80,9 dolara po barelu. U odnosu na prethodni period, u 2023. godini su cijene bile relativno stabilne, a kretale su se u rangu 80,1 do 93,7 dolara po barelu. U prvih devet mjeseci 2024. godine su varirale između 74 (septembar) i 89,9 dolara po barelu (april).

Prosječne sedmične cijene dizel-goriva na tržištu BiH, derivata koji ima najviši ponder u ukupnoj potrošnji derivata nafte, također su imale ogromne turbulencije u prethodnom periodu. Cijene su bile izrazito niske u 2020, te izrazito visoke u 2022. godini. Nakon zabilježenog maksimuma u sedmici na sredini jula 2022. godine od 3,7 KM/l, uslijedio je trend pada sedmičnih cijena dizel-goriva sve do sredine maja 2023. godine kada su iznosile 2,4 KM/l. Nakon toga uslijedio je period u kojem nije bilo tako velikih turbulencija. Do kraja analiziranog perioda (septembar 2024.) prosječne sedmične cijene dizel-goriva su se kretale u rangu 2,3-2,9 KM/l. Maksimumi prosječnih sedmičnih cijena dizel-goriva su zabilježeni u sedmici na početku oktobra 2023. godine (2,9 KM/l), te u sredini marta 2024 (2,8 KM/l). Nakon marta 2024. cijene su uglavnom padale sve do kraja septembra 2024. kada su iznosile 2,3 KM/l.

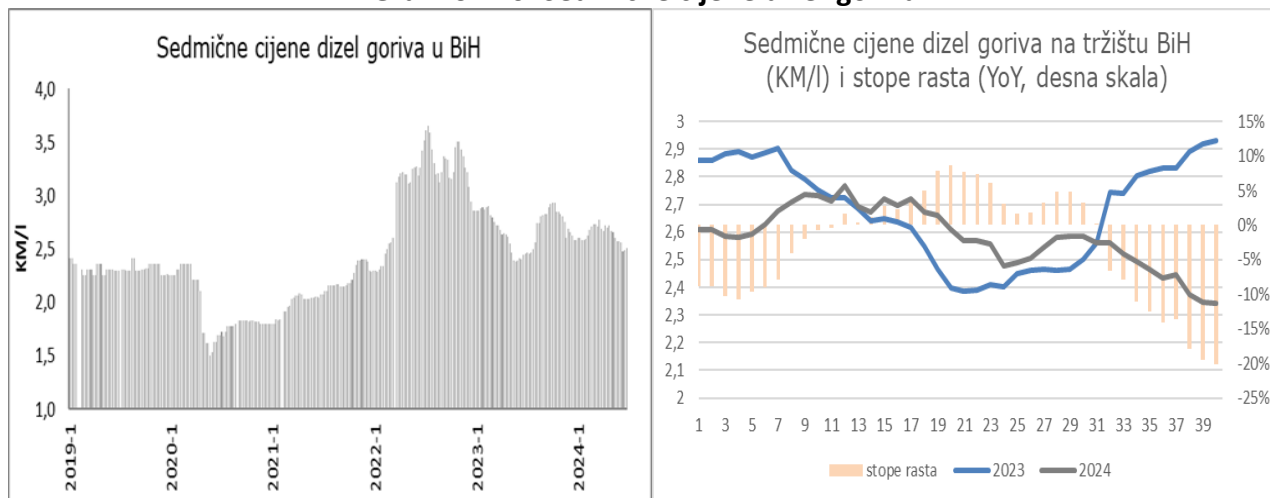
Ako uporedimo sedmične cijene dizel-goriva u 2024. sa cijenama iz iste sedmice prethodne godine, može se zaključiti da su one padale do 11. sedmice 2024. godine (sredina marta). Prelazak stopa rasta sedmičnih cijena dizel-goriva u pozitivnu zonu, odnosno „iznad X ose“ Grafikona 16 (desno), nastupio je od 12. sedmice 2024. godine. Zanimljivo je da je u toj sedmici zabilježen maksimum sedmičnih cijena u 2024. godini, te da je nakon toga nastupio trend pada cijena u 2024. godini, ali je prelazak u pozitivnu zonu rasta u odnosu na prethodnu godinu rezultat trenda pada cijena koji je bio aktuelan u istom periodu u 2023. godini. Sedmične stope rasta su se zadržale u pozitivnoj zoni do 31. sedmice (kraj jula), kada su bile jednake u 2024. u odnosu na 2023. godinu. Nakon toga su,

⁵⁷ Osnovica za obračun putarine nešto se razlikuje od osnovice za akcize na derivate nafte iz razloga što ista ne obuhvata potrošnju kerozina i lož-ulja, a uključuje potrošnju tečnog naftnog plina, te zbog postojanja olakšica, u vidu oslobađanja plaćanja putarine, za rudnike, termoelektrane i željeznice. Međutim, nakon rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 49/23 i „Službeni glasnik BiH“, br. 63/23), oslobađanje plaćanja je suspendovano u 2023. godini, osim za željeznice.

⁵⁸ Podaci Američke uprave za energetske informacije, www.eia.gov

kao rezultat pada cijena u 2024. godini i snažnog rasta u istom periodu prethodne godine, uslijedile negativne stope rasta sedmičnih cijena, i to sve veće stope pada, koja je u posljednjoj sedmici septembra iznosila visokih -20% (Grafikon 16, desno).

Grafikon 16. Sedmične cijene dizel-goriva

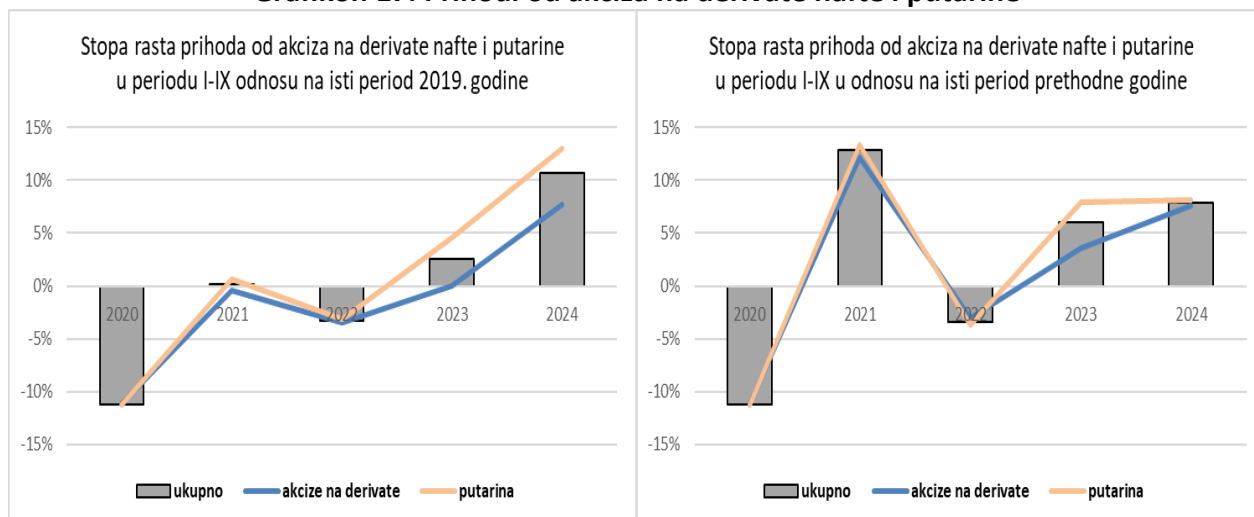
Izvor: Prikaz autora na osnovu podataka U.S. Energy Information Administration, www.eia.gov

U prvih devet mjeseci 2024. godine, potrošnja ukupnih derivata nafte⁵⁹ je porasla za 7,7% u odnosu na isti period prethodne godine, pri čemu je potrošnja dizel-goriva porasla za 8,6%, a potrošnja benzina za 7,7%. U odnosu na isti period 2019. godine, u periodu I-IX 2024. godine potrošnja ukupnih derivata nafte bila je viša za 7,9%. Pri tome je potrošnja dizela porasla za 13,4%, a potrošnja benzina opala za 3,7%.

Ukupni prihodi od akciza na derivate nafte i putarine u periodu I-IX 2024. godine premašili su prikupljeni iznos iz odgovarajućeg perioda pretkrizne, 2019. godine za 10,7%, pri čemu su prihodi od akciza porasli za 7,7% a od putarine za 13,1% (Grafikon 17, lijevo). S druge strane, ukupni prihodi od akciza i putarine u periodu I-IX 2024. godini porasli su za 7,9% u odnosu na isti period 2023. godine, pri čemu su prihodi od akciza porasli za 7,6%, a prihodi od putarine porasli za 8,1% (Grafikon 17, desno).

⁵⁹ Pojam „potrošnja derivata“ u ovom prilogu podrazumijeva količine izračunate od strane autora, te uključuju količinu uvezenih derivata nafte i količinu domaćih derivata nafte stavljenih u promet. Posljednja godina u kojoj su domaći derivati stavljeni u promet je 2019, zbog obustave proizvodnje Rafinerije nafte Brod nakon havarije koja se dogodila u oktobru 2018. godine.

Grafikon 17. Prihodi od akciza na derivate nafte i putarine

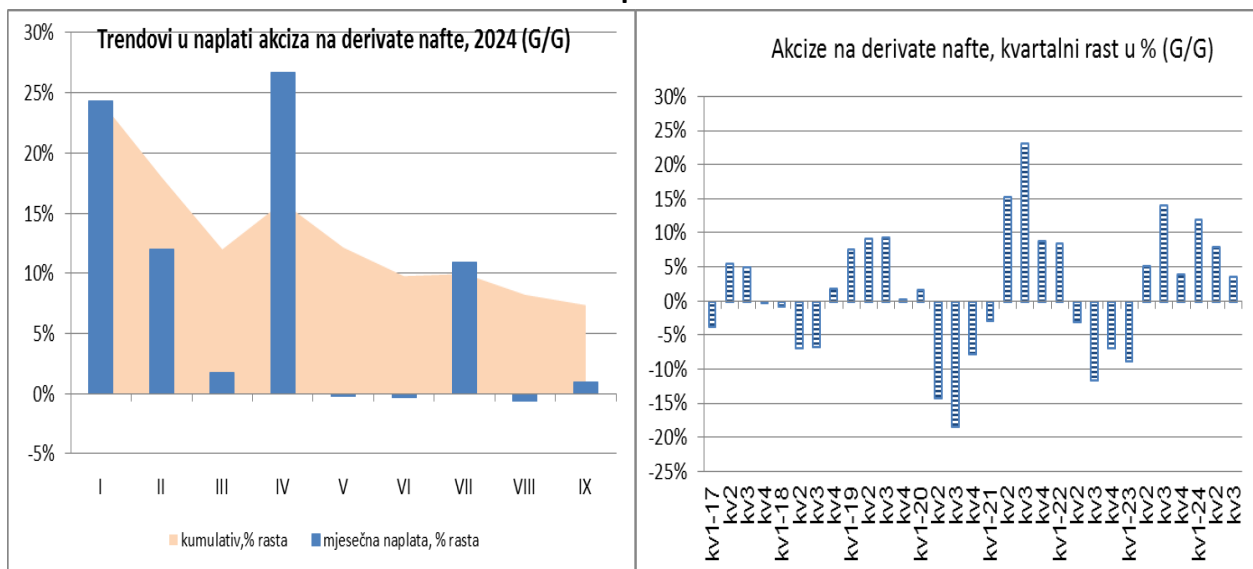
Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Osnovni razlog većih razlika u stopama rasta prihoda od akciza i putarine (i njihovog suprotnog predznaka) u periodu I-IX 2023. u odnosu na isti period prethodne godine, kao i u odnosu na isti period bazne 2019. godine, jeste izostanak oslobađanja plaćanja putarine za rudnike i termoelektrane počevši od 2023. godine.⁶⁰ Isti je razlog većih razlika stopa rasta akciza na derivate nafte i putarine u periodu I-IX 2024. godine u odnosu na isti period 2019. godine (efekat različite osnovice za poređenje), dok su stope rasta akciza i putarine u periodu I-IX 2024. u odnosu na isti period prethodne godine na približno jednakom nivou, zbog izostanka oslobađanja u obje navedene godine.

Naplata akciza na derivate nafte je bila u prva četiri mjeseca u pozitivnoj zoni rasta. U januaru i februaru zabilježene su visoke stope rasta od 24,3% i 12%, respektivno, što je posljedica niske baze iz istog perioda 2023. Tada je potrošnja derivata bila niža zbog viših maloprodajnih cijena derivata, a time i niža naplata akciza. Lošiji trendovi u martu, te od maja do septembra su u velikoj mjeri umanjili efekte visoke naplate akciza u prva dva mjeseca 2024. (Grafikon 18, lijevo). Zbog lošijih trendova od maja kumulativna stopa rasta je konstantno u padu, da bi za devet mjeseci pala na 7,6% (Grafikon 18, lijevo, „kumulativ“).

⁶⁰ Vid. Rješenje Vijeća za državnu pomoć BiH, „Službeni glasnik BiH“, br. 49/23

Grafikon 18. Trendovi u naplati akciza na derivate nafte

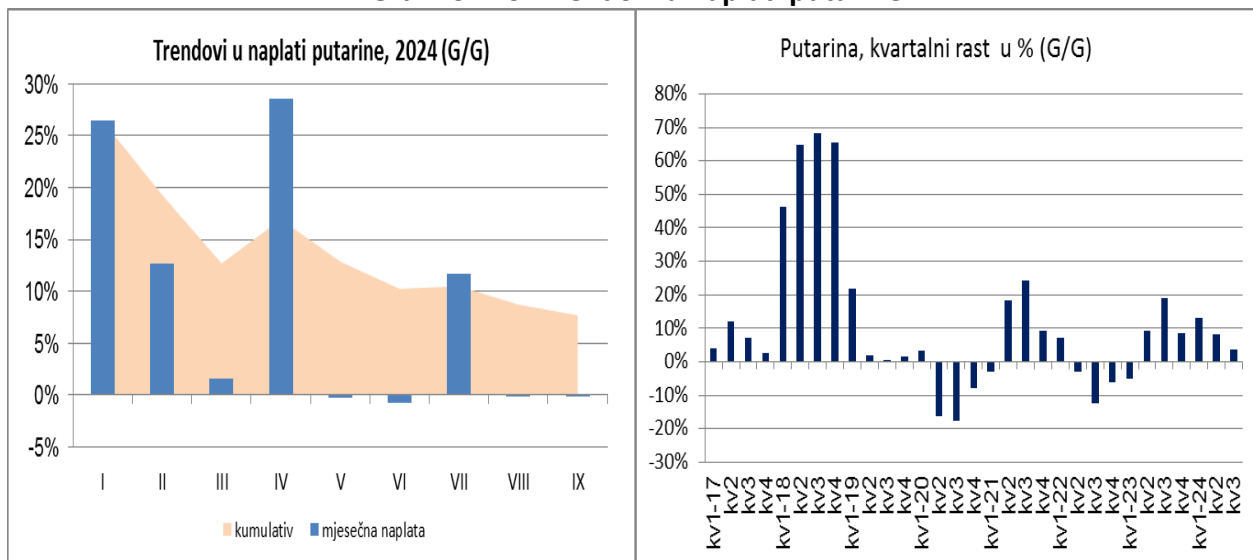

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Kumulativna stopa rasta od 7,6% je značajno iznad projekcija potrošnje i donekle „zamagljuje“ silazni trend naplate akciza na derivate nafte. Da je to tako pokazuju kvartalna poređenja. U prvom kvartalu 2024. je zabilježen rast prihoda od akciza na derivate nafte od visokih 12%, u drugom kvartalu 2024. stopa rasta je iznosila 7,9%, a u trećem tek 3,6% (Grafikon 18, desno).

Naplata prihoda od putarine prati naplatu akciza na derivate nafte, sa sličnom dinamikom naplate, koja uključuje snažne oscilacije (Grafikon 19, lijevo).

Grafikon 19. Trendovi u naplati putarine

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Imajući u vidu sužavanje⁶¹ opsega oslobađanja od plaćanja putarine, razlike između stopa rasta akciza na derivate nafte i putarine su sve manje. Slično trendovima u naplati akciza na derivate nafte u periodu maj – septembar 2024. pozitivna stopa rasta je ostvarena samo u julu, a u preostala četiri mjeseca perioda naplata je bila na nivou naplate iz istih mjeseci 2023.

Lošija kretanja u posljednjih pet mjeseci su dovela do smanjenja neto kumulativne stope rasta na 7,8% (Grafikon 19, lijevo, „kumulativ“).

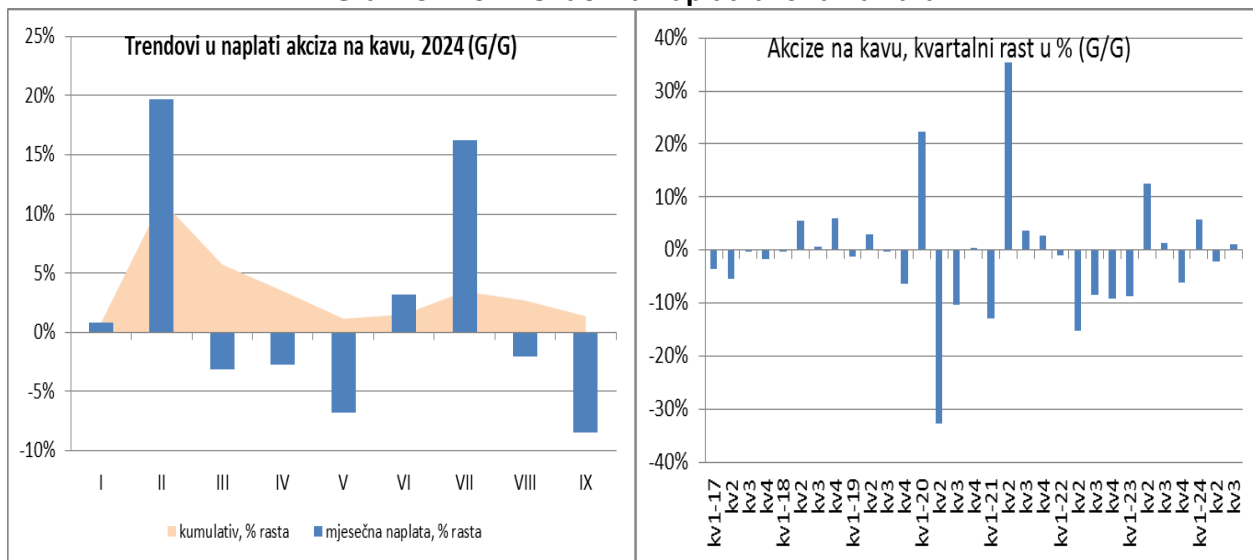
Silazni trend rasta prihoda od putarine se najbolje može uočiti na osnovu kvartalnih stopa rasta. Najviša stopa rasta prihoda od putarine od 13,1% je ostvarena u prvom kvartalu 2024. godine, u drugom kvartalu je stopa rasta iznosila 8,2%, a u trećem 3,7% (Grafikon 19, desno).

Projektirani iznos neto naplate putarine u 2024. godini iznosi 729,5 mil. KM, što je za 7,7% više nego u prethodnoj godini. U skladu s rješenjima Vijeća za državnu pomoć, projekcije prihoda od putarine podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice.

Akcize na kafu

Oscilacije u naplati su zabilježene i kod akciza na kafu. Tokom perioda januar – septembar 2024. u pet mjeseci je ostvaren pad prihoda od akciza na kafu, a pogotovo je to izraženo u septembru, kada je naplaćeno 8,5% manje prihoda od akciza nego u istom mjesecu 2023. S druge strane, pozitivne stope rasta su zabilježene u četiri mjeseca, s maksimumom u februaru (Grafikon 20, lijevo), što je, i pored negativnih trendova u posljednja dva mjeseca, bilo dovoljno da se ostvari pozitivna kumulativna stopa rasta od 1,4% (Grafikon 20, lijevo, „kumulativ“).

Grafikon 20. Trendovi u naplati akciza na kafu

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

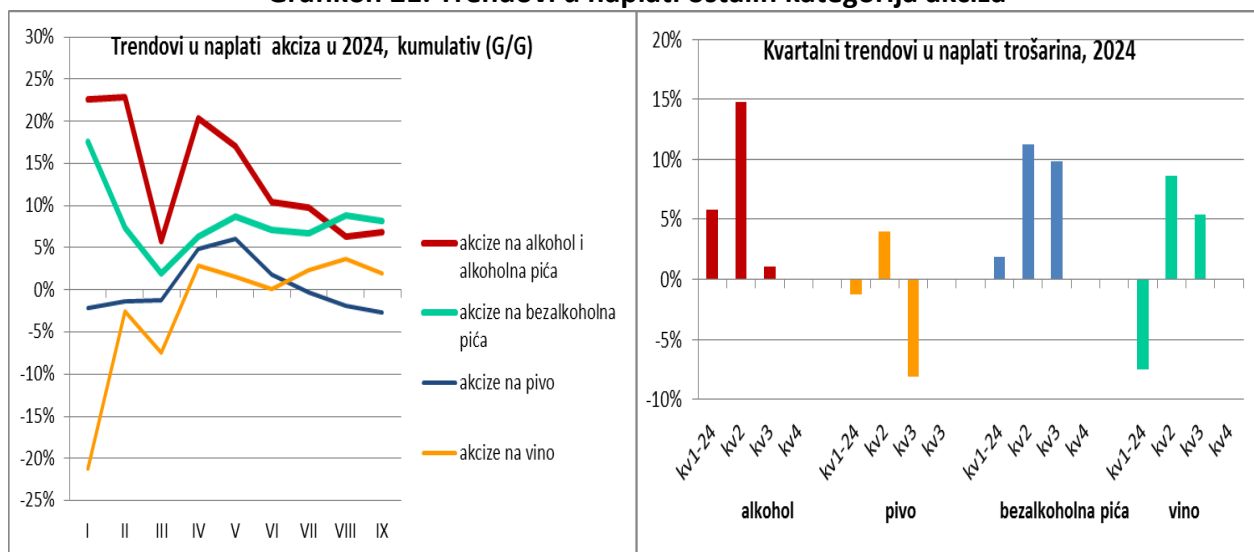
⁶¹ U skladu s odlukama Vijeća za državnu pomoć suspendirana su oslobađanja plaćanja putarine za rudnike i termoelektrane, tako da je opseg oslobađanja sveden samo na dva obveznika, entitetske željeznice.

Kvartalna poređenja ipak ukazuju na zaključak da je najlošija naplata akciza na kafu bila u drugom kvartalu 2024. kada je zabilježen pad od 2,1%. Loša naplata akciza na kafu u augustu i septembru nije mogla neutralizirati visoki rast prihoda od akciza u julu, tako da je u trećem kvartalu ostvarena pozitivna stopa rasta akciza na kafu od 1,1% (Grafikon 20, desno).

Akcize na pivo, vino, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića

Oscilatorni trendovi u naplati tokom 2024. godine su zabilježni i kod akciza na pivo, vino, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića. U prvih nekoliko mjeseci ostvaren je rast prihoda od akciza na alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića, dok je naplata akciza na pivo i vino bila manja nego u istom periodu 2023. U narednim mjesecima naplata akciza na pivo je izašla iz negativne u pozitivnu zonu rasta, ali je od jula ponovno u negativnoj zoni rasta. Naplata akciza na ostale proizvode iz grupacije je stabilna s pozitivnim kumulativnim stopama rasta na kraju perioda januar - septembar 2024. (Grafikon 21, lijevo).

Grafikon 21. Trendovi u naplati ostalih kategorija akciza

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Kvartalna poređenja pokazuju snažno usporavanje naplate akciza na alkohol te veliki pad naplate akciza na pivo u trećem kvartalu. S druge strane, kvartalne stope rasta prihoda od akciza na bezalkoholna pića i vino ukazuju na stabilne pozitivne trendove (Grafikon 21, desno).

Prihodi od ostalih kategorija akciza (alkohol i alkoholna pića, pivo, vino, bezalkoholna pića i kafa) nemaju značajno učešće u ukupnim prihodima od akciza.⁶² Projektirani su u skladu s tekućim trendovima naplate, historijskom sezonskom shemom te projekcijama relevantnih makroekonomskih pokazatelja.

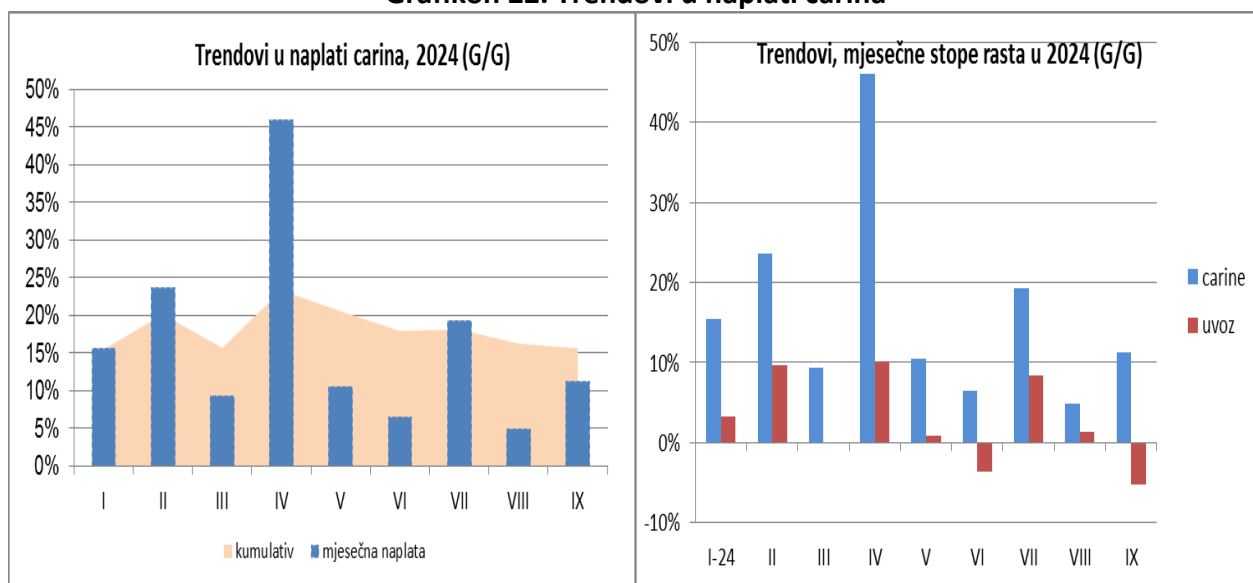
Carine

Naplata prihoda od carina je u kontinuitetu u pozitivnoj zoni rasta, s maksimalnom mjesečnom stopom rasta od 45,9% koja je ostvarena u aprilu (Grafikon 22, lijevo). U narednim mjesecima

⁶² Bruto prihodi od svih pobrojanih vrsta akciza imali su učešće svega 9,2% u bruto prihodima od akciza u 2023. godini.

ostvarene su umjerenije stope rasta, a stopa od 6%, koja je zabilježena u junu, predstavlja najnižu mjesečnu stopu rasta u 2024. U septembru su prihodi od carina rasli po stopi od 11,2%, no, to nije moglo zaustaviti silazni trend kumulativne stope rasta, koja je s maksimalnih 23,3% u aprilu pala na 15,6% za devet mjeseci (Grafikon 22, lijevo, „kumulativ“).

Grafikon 22. Trendovi u naplati carina

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

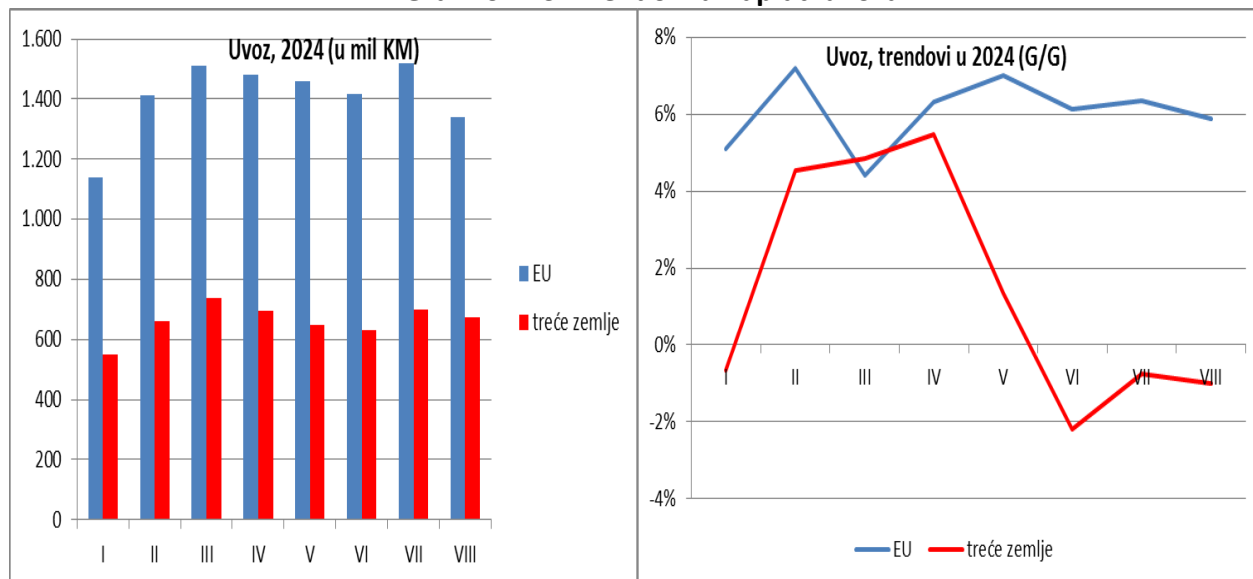
Rast prihoda od carina bi trebao biti u korelaciji s rastom uvoza jer je najveći dio prihoda od carina *ad valorem*, odnosno obračunava se kao postotak od osnovice. Razlike između stopa rasta uvoza i prihoda od carina su moguće jer ovisi o strukturi osnovice koju, u svrhu analize, čine dvije kategorije roba - robe koje su u režimu carina i ostala roba na koju se ne plaćaju carine, odnosno o kretanju uvoza svake od navedenih kategorija. Međutim, poređenje stopa rasta prihoda od carina i statističkih⁶³ podataka o kretanju uvoza za devet mjeseci 2024. ukazuje na neuobičajeno veliku diskrepancu u korist rasta prihoda od carina, pogotovo u aprilu (Grafikon 22, desno). Druga situacija se odnosi na juni i septembar kada je zabilježen pad uvoza i rast prihoda od carina.

S obzirom na to da je u svim mjesecima stopa rasta carina veća od stope rasta uvoza, može se zaključiti da je u strukturi uvoza roba ostvaren brži rast uvoza roba na koje se plaćaju carine. Pod režimom carina je dio roba iz EU u uvoz roba iz trećih zemalja. Vrijednost uvoza prvih mjeseci u godini tradicionalno je najniža, no prikaz kretanja uvoza po glavnim grupacijama zemalja relevantnih za naplatu prihoda od carina pokazuje rast uvoza iz EU i iz trećih zemalja, izraženo u apsolutnim iznosima u prva tri mjeseca, te opadajući trend naplate u drugom kvartalu. Međutim, u julu je ponovo povećan uvoz do nivoa iz marta, no u augustu je uvoz iz EU bio značajno niži u odnosu na većinu mjeseci u 2024. (Grafikon 23, lijevo). Poređenje s uvozom u 2023. godini ukazuje na snažno

⁶³ Izvor: Agencija za statistiku BiH za period januar – august 2024. i Uprava za indirektno oporezivanje za septembar 2024.

osciliranje kumulativne stope rasta uvoza iz trećih zemalja, dok su trendovi kod uvoza iz EU stabilniji, ali ipak s blagim padom. Za osam mjeseci 2024. uvoz iz EU porastao za 5,9%, dok je uvoz iz trećih zemalja manji za 1% u odnosu na isti period 2023. (Grafikon 23, desno).

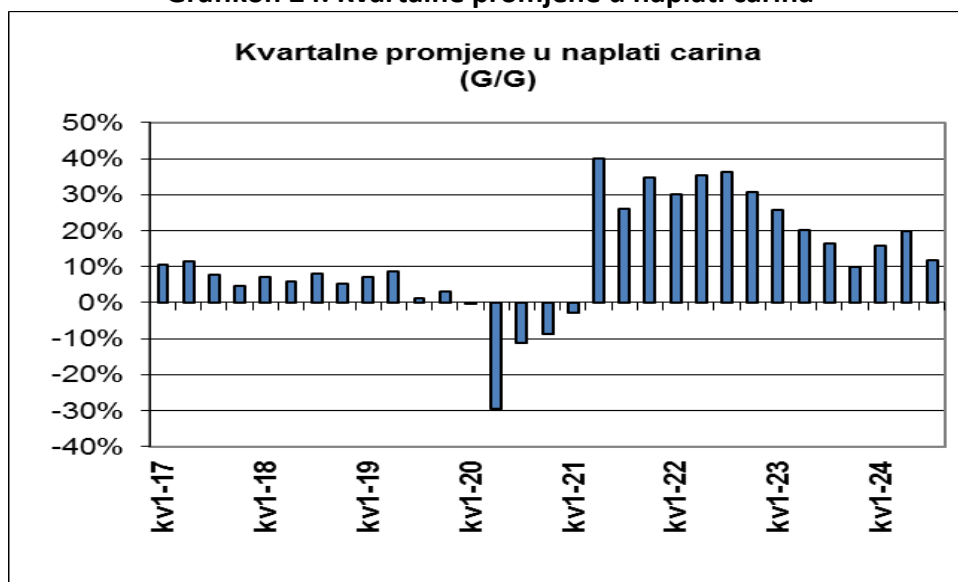
Grafikon 23. Trendovi u naplati uvoza

Izvor: Agencija za statistiku BiH za period januar – august 2024. i Uprava za indirektno oporezivanje za septembar 2024.; izračun i prikaz OMA

Pregled kvartalnih trendova u naplati prihoda od carina ukazuje na oporavak naplate prihoda, tako da je u prvom kvartalu 2024. zabilježen rast od 15,7%, a u drugom čak 19,8%. Usporevanje naplate prihoda od carina u posljednja tri mjeseca odrazilo se i na kvartalnu stopu rasta koja je u trećem kvartalu 2024. iznosila 11,6% (Grafikon 24).

Grafikon 24. Kvartalne promjene u naplati carina

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Prema podacima UIO, u periodu I-IX 2024. godine ostvarena je stopa rasta uvoza od 2,6% u odnosu na isti period prethodne godine. Prema projekcijama DEP-a, na nivou godine će biti ostvarena nešto viša stopa rasta uvoza od 3,5%. Imajući u vidu trendove naplate prihoda od carina, kretanje uvoza i projekcije DEP-a, za 2024. godinu se projektira neto naplata carina u iznosu od 574,9 mil. KM, što je za 13,5% više od naplate u prethodnoj godini.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2024-2027 (osnovni scenarij)

Projekcije prihoda za period 2024-2027 dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od indirektnih poreza, projekcije prihoda od indirektnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu s izvještajima UIO o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a.

Tabela 3. Osnovni scenarij projekcija prihoda od indirektnih poreza (2024-2027), oktobar 2024. g

Vrsta prihoda (neto)	u mil. KM						Projektirana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija								
	2023	2024	2025	2026	2027		2024	2025	2026	2027
PDV	5.586,6	6.204,1	6.444,3	6.698,0	6.964,0		11,1%	3,9%	3,9%	4,0%
Akcize	1.604,0	1.807,5	1.886,3	1.969,4	2.057,3		12,7%	4,4%	4,4%	4,5%
Carine	506,7	574,9	600,8	634,4	672,5		13,5%	4,5%	5,6%	6,0%
Putarina	677,7	729,5	749,9	773,2	798,7		7,7%	2,8%	3,1%	3,3%
Ostalo	59,5	49,7	51,7	51,7	51,7		-16,5%	4,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	8.434,5	9.365,8	9.733,0	10.126,7	10.544,2		11,0%	3,9%	4,0%	4,1%
Namjenska putarina *)	-423,5	-455,9	-468,7	-483,2	-499,2		7,7%	2,8%	3,1%	3,3%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	8.011,0	8.909,8	9.264,3	9.643,5	10.045,0		11,2%	4,0%	4,1%	4,2%

Napomena:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjena u cijelosti za izgradnju autoputeva, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autoputeva (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih puteva (0,05 KM/litri).

Kategorija „Ostalo“ uključuje ostale prihode koji se prikupljaju na JR UIO (prihodi od terminala, zakupnina i sl.) te neusklađene prihode (prihodi koji ostanu neusklađeni nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda sa prijavama i deklaracijama u IT sistemu UIO), netirane sa ostalim povratima koji nisu direktno vezani za vrste prihoda.

Tabela 4. Osnovni scenarij projekcija prihoda od indirektnih poreza u % BDP-a, oktobar 2024. g.

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2023	2024	2025	2026	2027
PDV	11,0%	11,6%	11,5%	11,3%	11,2%
Akcize	3,1%	3,4%	3,4%	3,3%	3,3%
Carine	1,0%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%
Putarina	1,3%	1,4%	1,3%	1,3%	1,3%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	16,6%	17,5%	17,3%	17,1%	16,9%
Namjenska putarina	-0,8%	-0,9%	-0,8%	-0,8%	-0,8%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	15,7%	16,6%	16,5%	16,3%	16,1%

Izvor podataka za BDP: BHAS, Bruto domaći proizvod za BiH 2023 rashodni pristup - prvi rezultati; 30. 9. 2024. godine; DEP, Makroekonomske projekcije, septembar 2024

Projekcije za 2024. godinu

Prilikom izrade projekcija prihoda za 2024. godinu ne može se osloniti na sezonske sheme naplate prihoda iz posljednjih nekoliko godina, zbog turbulencija na globalnom nivou koje su se prelele u BiH. Dinamika naplate prihoda u 2020. i 2021. godini izašla je iz ranijih shema zbog efekata koronavirusa. Mjesečna dinamika neto prihoda od indirektnih poreza u 2020. godini je potpuno odudarala od tzv. *pre-COVID-19* sezonske sheme. Iako se nekim dijelom vratila na stari šablon, naplata u 2021. godini je također poprilično odudarala. U 2021. je raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza bio još viši nego u 2020. godini, što je rezultat: (1) poremećaja sezonske sheme u baznoj 2020. godini, i (2) karakteristika sezonske sheme u 2021. godini. Uprkos poremećajima na globalnom planu, turbulencijama na tržištu naftnih derivata i snažnom rastu cijena, u 2022. se raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza smanjio u odnosu na prethodne dvije godine. Mjesečne stope rasta neto prihoda od indirektnih poreza bile pozitivne tokom cijele godine, dok se dinamika prihoda poprilično vratila na *pre-COVID-19* sezonsku shemu. To posebno važi za prihode od PDV-a, akcize na alkohol, pivo i bezalkoholna pića, dok su prihodi od akciza na derivate nafte i putarina, očekivano, i u 2022. godini poprilično odstupali od stare sezonske sheme. Prihodi od akciza na duhan i kafu nikad nisu ni imali izraženu sezonsku komponentu. U 2023. godini su tokom cijele godine mjesečne stope rasta neto prihoda od indirektnih poreza bile pozitivne (0,9% do 19,4%). Ipak, za analizu naplate prihoda u prvom kvartalu 2024. i izradu projekcija bitno je naglasiti da je osnovica za poređenje za prvih pet mjeseci znatno niža nego u ostalim mjesecima 2023. godine zbog uticaja sljedećih faktora u navedenom periodu:

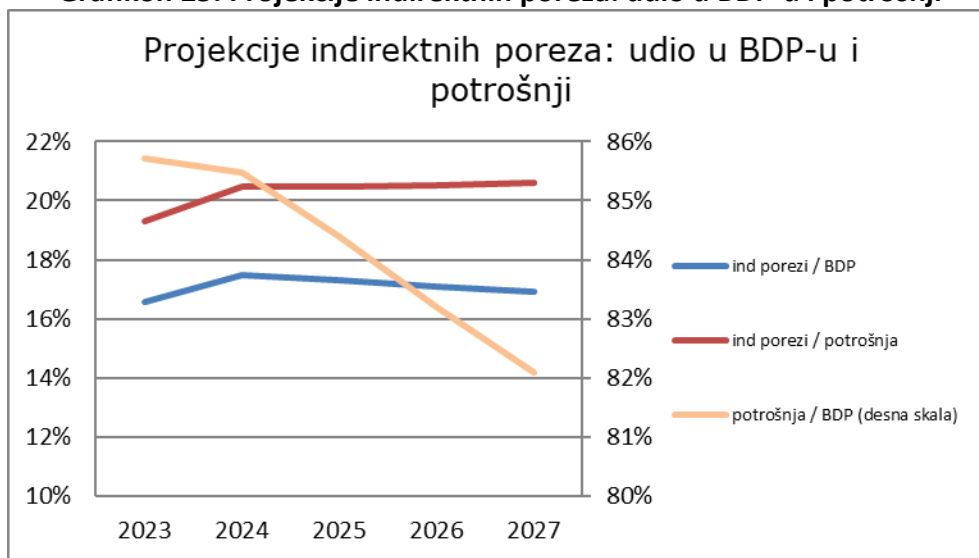
- rata u Ukrajini, koji je imao za posljedicu destabilizaciju tržišta energenata, sirovina i ostalih roba, što se, očekivano, prelilo i na tržište BiH uzrokujući pad potrošnje energenata i, posljedično, nižu naplatu akciza i putarine u 2022. i 2023.;
- visokih povrata PDV-a, koji su se stabilizirali i počeli smanjivati tek u drugom polugodištu 2023;
- prelaska na novi režim plaćanja akciza na duhanske prerađevine, koji se odvijao u nekoliko mjeseci zbog potrebnih tehničkih priprema, a puni negativni efekat na naplatu prihoda se ispoljio u prvih nekoliko mjeseci 2023, smanjujući osnovicu za poređenje u 2024.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza za period 2025-2027

Projektirane stope rasta neto prihoda od indirektnih poreza za 2025., 2026. i 2027. godinu iznose 3,9%, 4% i 4,1% respektivno. Projekcija prihoda u navedenom periodu zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, historijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2024. godinu.

Za razliku od projektiranog pada indirektnih poreza u BDP-u u periodu 2024-2027 (Tabela 4, Grafikon 8), projektirani udio prihoda od indirektnih poreza (OMA) u potrošnji (DEP) u navedenom periodu sasvim blago raste od 20,5% u 2024. do 20,6% u 2027. godini. Pad projektiranog udjela indirektnih poreza u BDP-u u periodu 2024-2027 kumulativni je rezultat blagog rasta indirektnih poreza u potrošnji te pada projektiranog udjela potrošnje u BDP-u (Grafikon 25).

Grafikon 25. Projekcije indirektnih poreza: udio u BDP-u i potrošnji

Izvor: Podaci UIO i projekcije OMA

Okvir 1: Projekcije prihoda od indirektnih poreza

	2023	2024	2025	2026	2027
Projekcije, KM	8.434,5	9.365,8	9.733,0	10.126,7	10.544,2
Projekcije, % rasta		11,0%	3,9%	4,0%	4,1%
Projekcije, % BDP	16,6%	17,5%	17,3%	17,1%	16,9%

U prvih devet mjeseci 2024. godine ostvarena je stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza od 11,8% u odnosu na isti period 2023. godine. Prema projekcijama DEP-a, očekuje se nominalni rast BDP-a od 5,1% u 2024. godini, te rast privatne potrošnje od 4,7%. Projektirana stopa inflacije iznosi 2%⁶⁴. Imajući u vidu da stopa rasta prihoda u prva tri kvartala 2024. godine dijelom proizlazi iz specifičnosti u statističkoj osnovici za poređenje, **projektirana stopa rasta prihoda od indirektnih poreza za 2024. godinu je blago niža od devetomjesečne stope rasta prihoda i iznosi 11%.**

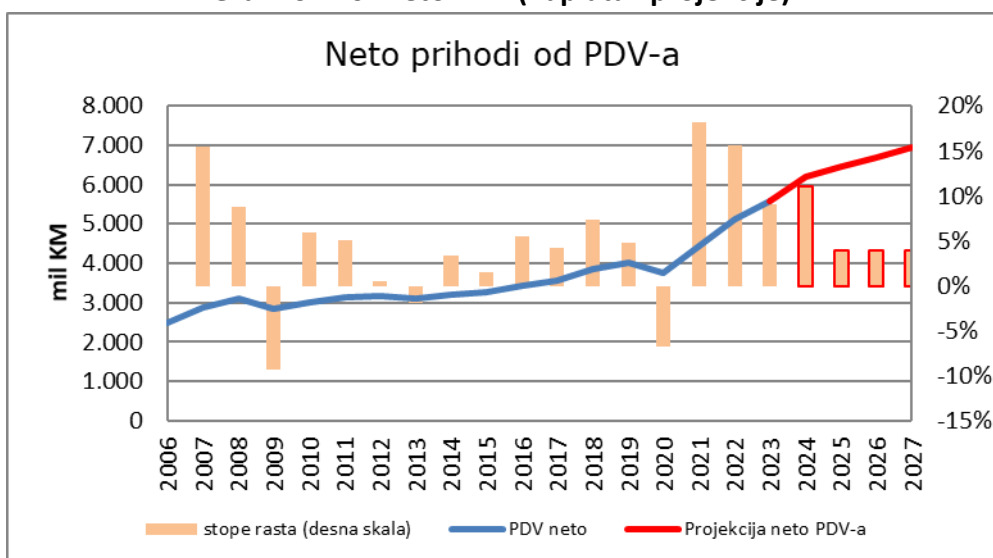
⁶⁴ Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena, DEP, septembar 2024

Projekcije prihoda od PDV-a za period 2025-2027

Prihodi od PDV-a predstavljaju najveći generator godišnjeg apsolutnog rasta ukupnih prihoda od indirektnih poreza u periodu 2025-2027⁶⁵. Prihodi od PDV-a u navedenom periodu projektirani su u skladu s dugoročnim trendovima naplate, historijskom sezonskom shemom te projekcijama relevantnih makroekonomskih pokazatelja.

Analiza trendova naplate ukazuje na dugogodišnji rast prihoda od PDV-a. U godini uvođenja PDV-a (2006) naplaćeno je 2.483,8 mil. KM neto prihoda od PDV-a. U svim narednim godinama, izuzev 2009. i 2020. godine⁶⁶, zabilježen je rast ovih prihoda. Visoke stope rasta bile su posebno izražene u godini nakon uvođenja PDV-a (2007), te u godinama koje su uslijedile nakon godine izbijanja pandemije koronavirusa (2021 i 2022). Konačno, u 2023. godini je naplaćeno za 3.102,8 milion KM više neto prihoda od PDV-a nego u 2006. godini, što predstavlja rast od visokih 124,9%. Nakon projektirane stope rasta od 11,1% u 2024. godini, u narednim godinama planirane su stabilne stope rasta u skladu s projektiranim stopama rasta potrošnje (Grafikon 26 i Okvir 2).

Grafikon 26. Neto PDV (naplata i projekcije)

Izvor: Podaci UIO i projekcije OMA

Okvir 2: Projekcije prihoda od PDV-a

	2023	2024	2025	2026	2027
Projekcije, KM	5.586,6	6.204,1	6.444,3	6.698,0	6.964,0
Projekcije, % rasta		11,1%	3,9%	3,9%	4,0%
Projekcije, % BDP	11,0%	11,6%	11,5%	11,3%	11,2%

Projektirani iznos neto prihoda od PDV-a u 2024. godini iznosi 6.204.1 mil. KM, što je za 11,1% više od ostvarenja u 2023. godini (Grafikon 26). Projekcija je zasnovana na historijskoj sezonskoj shemi naplate pojedinih kategorija PDV-a (koja ne uključuje godine sa specifičnostima), te kretanjima i projekcijama makroekonomskih pokazatelja.

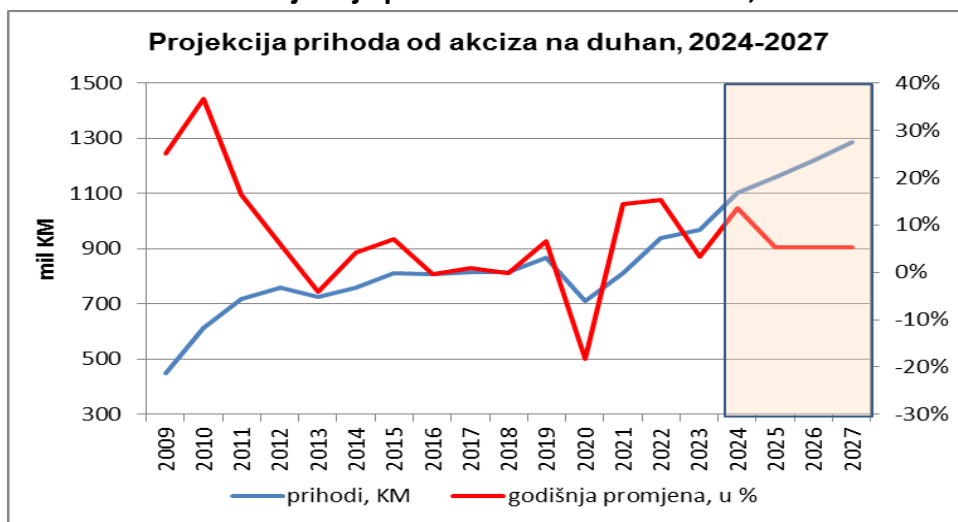
⁶⁵ Više od 66% apsolutnog rasta prihoda u svim godinama odnosi se na prihode od PDV-a.

⁶⁶ Godine u kojima su bili izraženi efekti globalne finansijske krize (2009) i pojave pandemije koronavirusa (2020)

Projekcije akciza na duhanske proizvode za period 2025-2027

Važan faktor ostvarenja projekcija naplate akciza jeste nepromijenjena akcizna politika i kontinuirana borba protiv crnog tržišta cigareta i duhana u BiH. U naredne tri godine očekuje se stabiliziranje političke situacije u svijetu i stabilizacija robnih berzi i cijena na svjetskom tržištu, oporavak i rast ekonomije, dohotka i potrošnje u skladu s makroekonomskim projekcijama. Isto tako, očekuje se da će se stabilizirati dinamika uvoza cigareta i plaćanja akciza po novom režimu. Rast tržišta duhanskih prerađevina bi trebao pratiti makroekonomske projekcije BDP-a i potrošnje, što bi, uz rast prosječne ponderirane cijene cigareta u skladu s projekcijama inflacije, trebalo dovesti do daljnjeg rasta vrijednosti prometa cigareta i oporezovanih količina cigareta. Pod navedenim pretpostavkama u 2025., 2026. i 2027. može se očekivati rast prihoda od akciza na duhanske prerađevine od 5,2%, 5,4% i 5,3% (Grafikon 27).

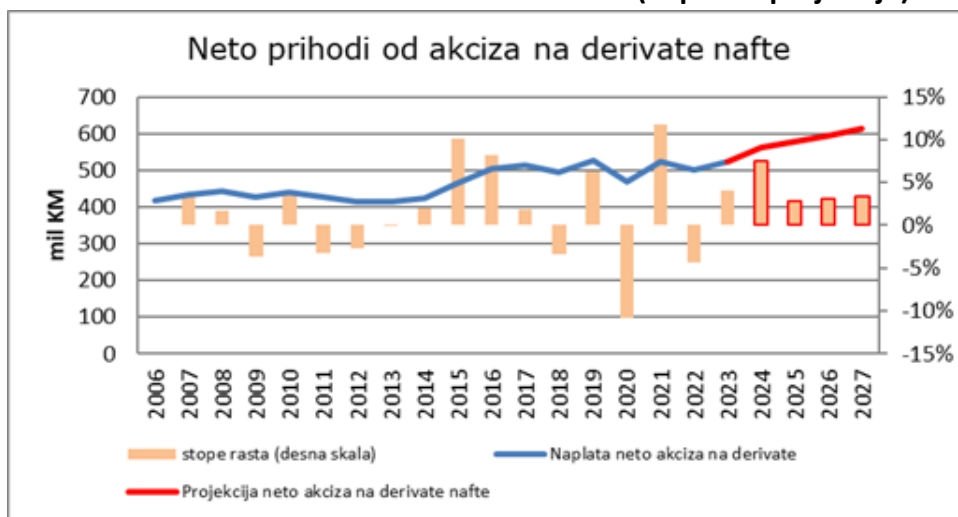
Grafikon 27. Projekcija prihoda od akciza na duhan, 2024-2027

Projekcije akciza na derivate nafte i putarine za period 2025-2027

Projekcije akciza na derivate nafte za period 2025-2027 prate projekcije relevantnih makroekonomskih pokazatelja (Grafikon 28). U 2025., 2026. i 2027. godini planirane su stabilne stope rasta prihoda od akciza na derivate nafte po stopama 2,8%, 3,1% i 3,3%, respektivno.

Grafikon 28. Neto akcize na derivate nafte (naplata i projekcije)

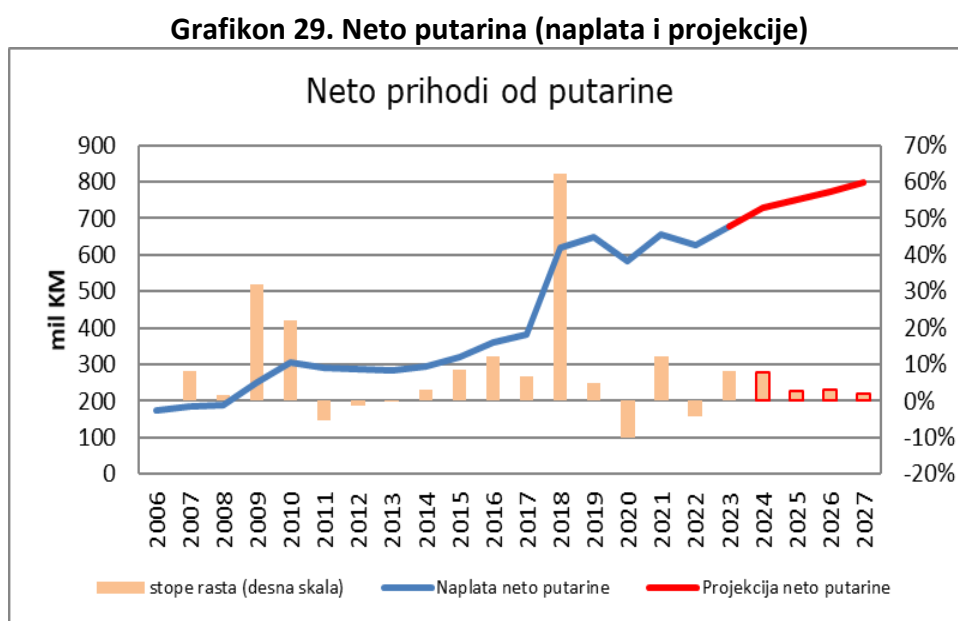
Izvor: Podaci UIO i projekcije OMA

Na dugoročnu dinamiku prihoda od putarine su najviše uticale izmjene stopa oporezivanja. Do 2009. godine, učešće prihoda od putarine nije bilo značajno u prihodima od indirektnih poreza. Sa rastom stope namjenske putarine na sredini 2009. godine, prihodi od putarine imaju značajnije učešće u indirektnim porezima. Posmatrano u apsolutnim iznosima, u periodu 2009-2014 neto prihodi od putarine su se kretali u rasponu 250,2-307 mil. KM (Grafikon 26). S padom cijena nafte na svjetskom tržištu i cijena derivata nafte na tržištu BiH, u 2015. godini rastu prihodi od putarine. U periodu 2015-2017, neto prihodi od putarine su se kretali u rasponu 320,5-382,7 mil. KM. U februaru 2018. godine ponovo dolazi do rasta stope namjenske putarine, a neto prihodi od putarine bilježe nagli skok naplate. U periodu 2018-2023 kretali su se u rasponu 584-677,8 mil. KM, a značajno kolebanje u ovom periodu posljedica je restriktivnih mjera u borbi protiv koronavirusa, rata u Ukrajini i posljedičnih ogromnih razlika u cijenama nafte na svjetskom tržištu i derivata nafte na tržištu BiH.

Projekcije putarine prate projekcije relevantnih makroekonomskih pokazatelja (Grafikon 29, Okvir 3). Imajući u vidu rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH, projekcije prihoda od putarine podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice.

Okvir 3: Projekcije prihoda od putarine

	2023	2024	2025	2026	2027
Projekcije, KM	677,7	729,5	749,9	773,2	798,7
Projekcije, % rasta		7,7%	2,8%	3,1%	3,3%
Projekcije, % BDP	1,3%	1,4%	1,3%	1,3%	1,3%

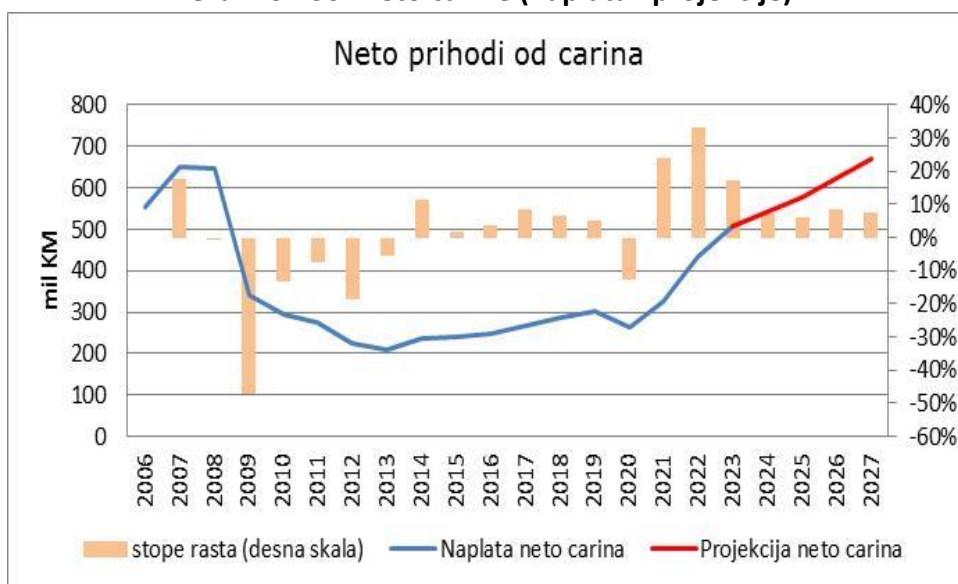
Izvor: Podaci UIO i projekcije OMA

Projekcije prihoda od carina za period 2025-2027

Liberalizacija vanjske trgovine dovela je do snažnog pada prihoda od carina. Sa 650,4 mil. KM u 2007. godini, neto prihodi od carina pali su na svega 211 mil. KM u 2013. godini. Od 2014. godine zabilježen je šestogodišnji trend blagog rasta ovih prihoda, dosežući nivo od 300,6 mil. KM u 2019. godini. U 2020. godini, s pandemijom koronavirusa, neto prihodi od carina su ponovo pali na 262,2 mil. KM, dok su u periodu 2021-2023 zabilježili snažan oporavak, te su u 2023. godini iznosili 506,7 mil. KM (Grafikon 30, plava linija).

Prema podacima UIO u periodu I-IX 2024. godine ostvarena je stopa rasta uvoza od 2,6% u odnosu na isti period prethodne godine. Prema projekcijama DEP-a, na nivou godine će biti ostvarena nešto viša stopa rasta uvoza od 3,5%. Imajući u vidu trendove naplate prihoda od carina, kretanje uvoza i projekcije DEP-a, za 2024. godinu se projektira neto naplata carina u iznosu od 574,9 mil. KM, što je za 13,5% više od naplate u prethodnoj godini (Grafikon 30, crvena linija).

Grafikon 30. Neto carine (naplata i projekcije)

Izvor: Podaci UIO i projekcije OMA

Okvir 4: Projekcije prihoda od carina

	2023	2024	2025	2026	2027
Projekcije, KM	506,7	574,9	600,8	634,4	672,5
Projekcije, % rasta		13,5%	4,5%	5,6%	6,0%
Projekcije, % BDP	1,0%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%

Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od indirektnih poreza

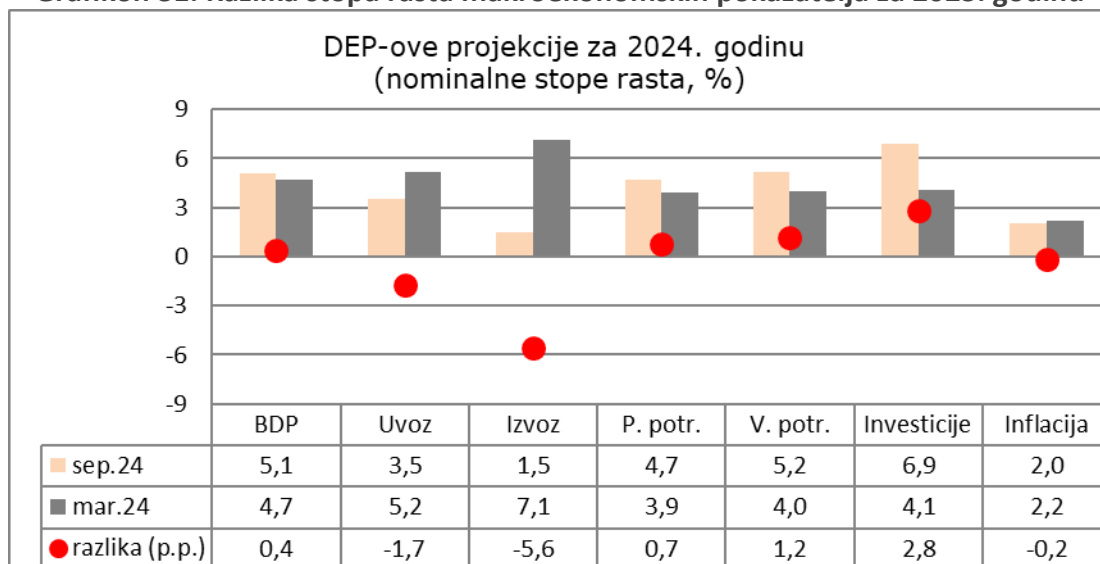
Projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za DEP-ove projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda.

DEP, revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za BiH

Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2024. godinu

Na osnovu Grafikona 31. se mogu uporediti DEP-ove posljednje projekcije (septembar 2024.) sa prethodnim (mart 2024.), a koji se odnose na stope rasta BDP-a za 2024. godinu i njegovih komponenti. Nominalna stopa rasta BDP-a revidirana je za +0,4 p.p., sa 4,7% na 5,1%. Stope rasta uvoza i izvoza revidirane su naniže (-1,7 p.p. i -5,6 p.p.). Stope rasta privatne i vladine potrošnje revidirane su naviše, za +0,7 p.p. i +1,2 p.p., respektivno. Stopa rasta investicija revidirana je naviše za +2,8 p.p., dok je stopa inflacije blago revidirana naniže (-0,2 p.p.).

Grafikon 31. Razlika stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za 2023. godinu

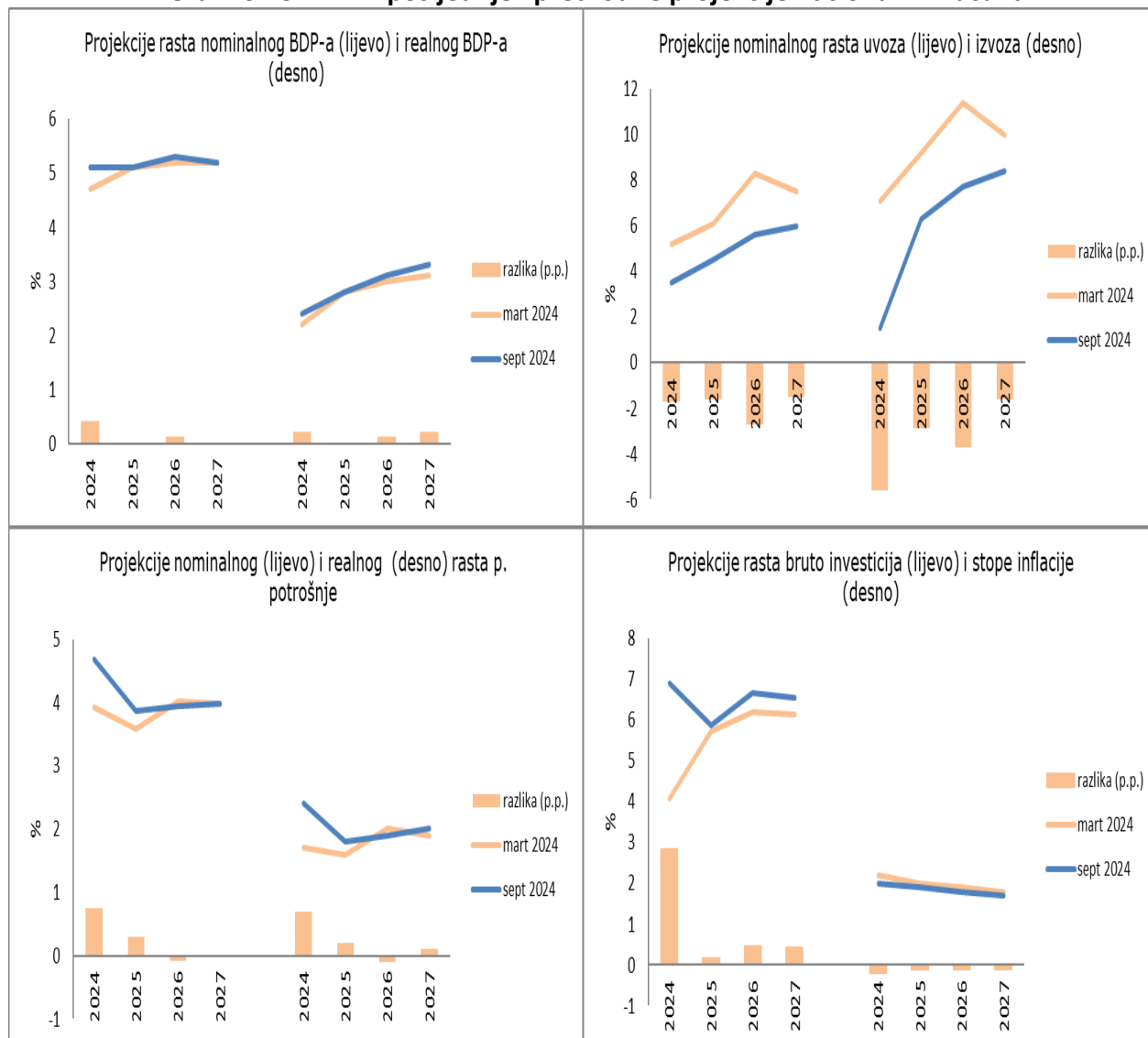
Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija DEP-a iz septembra 2023 i marta 2024

Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za period 2025-2027

U odnosu na prethodne, martovske projekcije, DEP-ove projekcije stopa rasta iz septembra 2024. godine nisu značajno revidirane kada se radi o stopama rasta BDP-a za period 2025-2027, kako nominalnim, tako i realnim. Što se tiče nominalnih stopa rasta BDP-a, jedino je izvršena blaga korekcija za 2026. godinu (+0,1 p.p.), dok je kod realnih stopa rasta BDP-a izvršena blaga korekcija naviše, i to: +0,1 p.p. za 2026. i +0,2 p.p. za 2027. godinu (Grafikon 32, gore, lijevo).

Projekcije nominalnog rasta uvoza i izvoza su, s druge strane, značajnije revidirane, i to naniže (vid. Grafikon 32, gore, desno). Projekcije nominalnog rasta privatne potrošnje (grafikon 32, dolje, lijevo) nisu značajno revidirane (+0,3 p.p. za 2025 i -0,1 p.p. za 2026 godinu), kao ni projekcije rasta bruto investicija (Grafikon 32, dolje, desno; korekcija +0,2 p.p. i +0,5 p.p. i +0,4 p.p. za 2025., 2026. i 2027. godini, respektivno).

Grafikon 32. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa

Izvor: Izračun i prikaz OMA-e na osnovu projekcija DEP-a iz marta 2024. i septembra 2023.

OMA, revizija projekcija prihoda od indirektnih poreza

Razlike projekcija za 2024. godinu u odnosu na projekcije iz aprila 2024.

U odnosu na prethodne projekcije Odjeljenja (april 2024. godine), projekcije prihoda indirektnih poreza za 2024. godinu uvećane su za 113,5 mil. KM, dok je projektirana stopa njihovog rasta uvećana za 1,3 p.p. Najviša korekcija odnosi se na neto prihode od PDV-a (+57,2 mil. KM), a onda na carine (+32,6 mil. KM) i akcize (+25,2 mil. KM). Manje korekcije naviše izvršene su na projekcijama prihoda od putarine (+3,7 mil. KM), a naniže na projekcijama ostalih prihoda (-5,2 mil. KM). Projekcije prihoda od PDV-a i akciza uvećane su zbog boljih trendova naplate nego što je to bilo projektirano u aprilu, što je u skladu s blagom revizijom naviše projekcija potrošnje i BDP-a (vidi dio Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2024). S druge strane, projekcije prihoda od carina su također revidirane naviše uprkos smanjenju projektirane stope rasta uvoza od strane DEP-a u odnosu na njihove prethodne projekcije. To se može objasniti posljednjim trendovima puno višeg

rasta prihoda od carina u odnosu na ostvarene stope rasta uvoza, nego što je to bilo pretpostavljeno u aprilu.

Razlike projekcija prihoda za period 2025-2027 u odnosu na projekcije iz aprila 2024.

Razlike projekcija prihoda za period 2025-2027 u odnosu na projekcije iz aprila 2024. godine predstavljene su u Tabeli 5. U odnosu na prethodne projekcije, projekcije prihoda za 2025., 2026. i 2027. godinu revidirane su za +143,2 mil. KM, +141,1 mil. KM i +152,0 mil. KM, respektivno.

Tabela 5. Razlike projekcija prihoda za period 2025-2027 u odnosu na projekcije iz aprila 2024.

Vrsta prihoda (neto)	2025	2026	2027
PDV	77,4	75,4	77,3
Akcize	39,8	53,0	68,9
Carine	25,4	11,3	2,6
Putarina	3,8	4,6	6,3
Ostalo	-3,2	-3,2	-3,2
UKUPNO	143,2	141,1	152,0

U odnosu na prethodne, martovske projekcije, DEP-ove projekcije stopa rasta iz septembra 2024. godine za period 2025-2027 nisu značajno revidirane kada se radi o stopama rasta BDP-a, potrošnje i investicija. Projekcije rasta uvoza i izvoza su, s druge strane, značajnije revidirane, i to naniže (vid. dio 1.2.2. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2025-2027). Možemo zaključiti da je revizija projekcija PDV-a i akciza prvenstveno rezultat uvećanja statističke osnovice (projekcije za 2024. godinu) i blage revizije naviše projekcije rasta privatne potrošnje za 2025. godinu. Projekcije prihoda od carina su također revidirane naviše kroz cijeli period 2025-2027, ali s opadajućim iznosima. Revizija je kumulativni rezultat rasta statističke osnovice (projekcije za 2024. godinu) i revizije naniže projekcija rasta uvoza.

Rizici

Imajući u vidu ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o daljnjem odvijanju situacije na međunarodnom planu vezano za ratna dešavanja u svijetu, te korištenje pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije), ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza. S obzirom na osnovne postavke projekcija indirektnih poreza i ukupne ekonomske uvjete u BiH i u svijetu, ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2024-2027 je podložno sljedećim rizicima: (1) svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i (2) rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od indirektnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza su usko vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svi rizici koje DEP spominje u svojim projekcijama po automatizmu predstavljaju i rizike za

projekcije prihoda od indirektnih poreza, pošto svako odstupanje realizacije DEP-ovih parametara od njihovih projektiranih vrijednosti neizbježno dovodi i do odstupanja realiziranih od projektiranih prihoda od indirektnih poreza.

U rizike koji mogu ugroziti izvršenje projekcija naplate prihoda od indirektnih poreza u sferi politike i administriranja indirektnim porezima možemo ubrojati sljedeće:

- slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- slabljenje borbe protiv PDV prevara, pogotovo u sferi povrata, koji, u situaciji pada zaposlenosti i nelikvidnosti obveznika postaju atraktivni za prevare;
- predlaganje izmjena politike indirektnog oporezivanja kao što su: diferencirane stope PDV-a, privremeno ukidanje akciza na derivate, zahtjevi za oslobađanjem ili isplatu povrata za promet u zemlji i sl.

Rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH u vezi s oslobađanjem putarine za rudnike i termoelektrane nose određene rizike po naplatu indirektnih poreza. Imajući u vidu rješenja Vijeća projekcije prihoda od putarine za period 2024-2027 podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice. Drugačiji ishod eventualnih pravnih postupaka korisnika porezne olakšice podrazumijevao bi manju naplatu putarine u odnosu na projekcije. S druge strane, povrat olakšice bi imao pozitivan efekat na naplatu prihoda od putarine. Imajući u vidu nepoznanice u vezi s dinamikom naplate povrata i trajanja eventualnih pravnih postupaka u vezi s tim, povrat olakšice nije uključen kao jednokratni dodatni prihod u projekcije prihoda za period 2024-2027.

Fiskalni ciljevi i fiskalne politike u BiH

Primarni fiskalni bilans, definiran u skladu s članom 1. stavom 2. Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini, planira se u 2025. godini u vidu deficita, u iznosu 858,1 mil. KM ili 1,52% projektiranog BDP-a za 2025. godinu⁶⁷, od čega:

- institucije BiH planiraju deficit od 131,3 mil. KM,
- Republika Srpska planira deficit od 199,6 mil. KM,
- Federacija BiH planira deficit od 537,0 mil. KM i
- Brčko distrikt planira suficit od 9,8 mil. KM.⁶⁸

Nivo i struktura javne potrošnje

Nivo javnih rashoda, kao udio u BDP-u, u periodu 2025-2027. godine treba smanjivati s ciljem da nivo javnih rashoda konsolidirano na nivou BiH bude ispod 40% BDP-a.

Tabela 6: Ukupni javni rashodi u BiH u periodu 2023-2027. godine (u mil. KM)

Rashodi	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Institucije BiH	1.299,0	1.351,4	1.566,5	1.376,5	1.376,5
Federacija BiH	12.689,1	14.173,4	14.919,5	15.528,5	16.317,7
Republika Srpska	6.890,2	7.536,8	8.083,7	8.295,3	8.388,5
Brčko distrikt	316,1	509,5	380,9	399,2	412,9
Ukupno rashodi (konsolidirano)	21.194,4	23.571,2	24.950,5	25.599,5	26.495,6
BDP	50.932,0	53.519,0	56.266,0	59.264,0	62.367,0
Institucije BiH	2,5%	2,5%	2,7%	2,3%	2,2%
Federacija BiH	24,9%	26,5%	26,5%	26,2%	26,2%
Republika Srpska	13,5%	14,1%	14,4%	14,0%	13,4%
Brčko distrikt	0,6%	0,9%	0,7%	0,7%	0,7%
Ukupno u BDP-u	41,5%	44,0%	44,3%	43,2%	42,5%

Izvor: Računice Savjetodavne grupe Fiskalnog vijeća BiH

U periodu 2025 - 2027. godina potrebno je učiniti dodatne napore kako bi se promijenila struktura javne potrošnje u pravcu jačanja kapitalnih investicija, a na teret smanjenja tekućih rashoda.

Tabelarni pregled okvira budžeta

Struktura rashoda budžeta je ilustrativna i okvirna, a svaki nivo vlasti u skladu sa usvojenim politikama utvrđuje konačnu strukturu rashoda i prihoda u svojim DOB-ovima i godišnjim budžetima. U Tabelarnom pregledu okvira budžeta (u nastavku) dat je konsolidirani pregled prihoda, rashoda, finansiranja i primarnog

⁶⁷ Prema procjenama DEP-a, BDP za 2025. godinu u BiH je projektiran u iznosu 56.266 mil. KM.

⁶⁸ Pogledati tabele od 7 do 11.

bilansa za period 2023-2027. godina, odnosno pregled za institucije BiH, Republiku Srpsku, Federaciju BiH i Brčko distrikt, te konsolidirano za BiH.

Izvještaj uključuje:

- prihode, rashode i finansiranje budžeta institucija BiH (Tabela 7);
- prihode, rashode i finansiranje budžeta Republike Srpske (fond 01) i fondova 02 do 05; prihode, rashode i finansiranje korisnika budžeta Republike koji posluju putem vlastitih bankovnih računa izvan GKT; prihode, rashode i finansiranje budžeta općina i gradova; prihode, rashode i finansiranje finansijskih planova vanbudžetskih fondova; prihode, rashode i finansiranje finansijskih planova JP “Putevi RS” i JP “Autoputevi RS”, te ino projekte, sredstva “escrow” računa i putarine (Tabela 8);
- prihode, rashode i finansiranje budžeta FBiH; prihode, rashode i finansiranje budžeta kantona; prihode, rashode i finansiranje budžeta općina i gradova; prihode, rashode i finansiranje finansijskih planova vanbudžetskih fondova i kantonalnih direkcija za ceste; prihode, rashode i finansiranje javnih preduzeća i ino projekte. (Tabela 9) i
- prihode, rashode i finansiranje budžeta Brčko distrikta i fondova u Brčko distriktu (Tabela 10).

Napomena: Prilikom poređenja izvještaja po nivoima treba voditi računa o razlikama u obuhvatu podataka.

Institucije BiH

Tabela 7: Okvir budžeta institucija BiH (u mil. KM)

Institucije BiH	Izvršenje 2023	Plan 2024	Plan 2025	Projekcija 2026	Projekcija 2027
Prihodi	1.173,3	1.270,6	1.435,2	1.198,3	1.208,9
Porezni prihodi	1.020,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5
Indirektni porezi	1.020,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5
Direktni porezi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostali porezni prihodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprinosi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Grantovi i transferi	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Ostali prihodi	152,1	249,4	414,0	177,1	187,7
Rashodi	1.299,0	1.351,4	1.566,5	1.376,5	1.376,5
Bruto plaće i naknade	963,3	974,3	1.013,7	1.038,0	1.040,0
Izdaci za materijal i usluge	199,9	226,5	225,8	225,0	235,0
Kamate	0,9	0,5	0,5	0,5	0,4
Subvencije, socijalna davanja i trasferi	20,8	20,8	222,5	18,1	18,8
Ostali rashodi	23,5	20,2	22,0	26,8	17,1
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	90,6	109,0	82,0	68,1	65,2
Bilans	-125,7	-80,8	-131,3	-178,2	-167,6
Finansiranje	125,7	80,8	131,3	178,2	167,6
Unutrašnje	142,1	84,8	135,3	77,7	60,0
Otplata unutrašnjeg duga					
Ostalo (+/-)	142,1	84,8	135,3	77,7	60,0
Vanjsko	-16,4	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0
Povlačenje ino kredita					
Otplata glavnice ino kredita	-16,4	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0
Nepokriveni višak rashoda	0,0	0,0	0,0	104,5	111,6

Izvor: Ministarstvo finansija i trezora BiH

Napomena: Okvir za finansiranje institucija BiH povećava se za 215,1 milion KM u 2025. godini, pri čemu je finansiranje od indirektnih poreza u iznosu od 1.020.500.000 KM. Vlastiti prihodi u 2025. godini planirani su u iznosu od 414.000.000 KM, što uključuje prihod od čistog profita Centralne banke BiH od 244.000.000 KM. Okvir za finansiranje institucija BiH za 2025. godinu u iznosu većem od 215.100.000 KM u odnosu na 2024. godinu predstavlja izuzetak u odnosu na prethodne i naredne godine, s obzirom na to da se u sljedećim godinama ne očekuje ostvarivanje značajnog iznosa čistog profita Centralne banke Bosne i Hercegovine namijenjenog za raspodjelu i u tom smislu ne predstavlja osnov za utvrđivanje okvira za finansiranje institucija BiH u narednim, revidiranim dokumentima Globalnog okvira fiskalnog bilansa i politika u BiH. Na tekućim transferima planirana su sredstva u iznosu od 200.000.000 KM koja će biti transferirana entitetima u

procentima koji će biti propisani Zakonom o budžetu institucija BiH i međunarodnim obavezama BiH za 2025. godinu. Također, svi ostali elementi za realizaciju transfera bit će propisani istim Zakonom.

Republika Srpska

Tabela 8. Okvir budžeta Republike Srpske (u mil. KM)

REPUBLIKA SRPSKA	Izvršenje 2023	Plan 2024	Plan 2025	Projekcija 2026	Pojekcija 2027
Prihodi	6.384,6	7.133,6	7.884,1	8.260,4	8.688,5
Poreski prihodi	3.509,0	3.990,4	4.352,4	4.544,9	4.771,3
Indirektni porezi	2.704,0	2.998,4	3.264,3	3.388,0	3.544,5
Direktni porezi	746,7	916,8	1.008,3	1.070,0	1.136,2
Ostali poreski prihodi	58,3	75,1	79,8	86,9	90,7
Doprinosi	2.282,6	2.526,7	2.780,1	2.941,7	3.112,5
Grantovi	57,0	23,7	51,9	45,2	45,4
Ostali prihodi	534,7	592,6	699,6	728,1	758,8
Transferi	1,4	0,2	0,0	0,5	0,5
Rashodi	6.890,2	7.536,8	8.083,7	8.295,3	8.388,5
Bruto plate i naknade	1.493,5	1.587,0	1.775,1	1.800,6	1.822,4
Izdaci za materijal i usluge	512,6	610,1	639,5	637,6	643,2
Kamate	217,2	253,9	291,5	314,8	333,6
Subvencije, socijalna davanja i transferi	3.564,1	3.960,8	4.140,6	4.281,7	4.419,9
Ostali rashodi	309,3	314,7	303,8	289,4	296,0
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	793,5	810,3	933,3	971,1	873,4
Bilans	-505,6	-403,2	-199,6	-34,9	300,1
Finansiranje	505,6	403,2	199,6	34,9	-300,1
Domaće	1.058,6	-1,0	-264,5	-71,6	-321,7
Otplata unutrašnjeg duga	-712,2	-561,7	-590,5	-413,5	-521,4
Ostalo (+/-)	1.770,8	560,7	326,0	342,0	199,7
Vanjsko	-549,0	404,3	464,1	106,5	21,6
Povlačenje ino kredita / sredstava	-141,9	836,2	868,6	1.085,7	456,7
Otplata glavnice ino kredita	-407,1	-431,9	-404,5	-979,2	-435,1
Statistička razlika i nepokriveni višak rashoda	-4,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Izvor: Ministarstvo finansija Republike Srpske

Federacija BiH**Tabela 9: Okvir budžeta Federacije BiH (u mil. KM)**

FEDERACIJA BiH	Izvršenje 2023	Plan 2024	Plan 2025	Projekcija 2026	Pojekcija 2027
Prihodi	12.464,4	13.463,7	14.382,5	15.322,3	16.341,1
Poreski prihodi	6.063,5	6.514,0	6.907,4	7.267,1	7.646,1
Indirektni porezi	4.598,2	4.986,6	5.276,6	5.520,9	5.771,8
Direktni porezi	1.465,3	1.527,5	1.630,8	1.746,2	1.874,3
Ostali poreski prihodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprinosi	5.043,4	5.417,3	5.841,0	6.303,6	6.808,4
Grantovi i transferi	16,4	20,8	23,4	24,5	25,6
Ostali prihodi	1.341,1	1.511,5	1.610,7	1.727,1	1.860,9
Rashodi	12.689,1	14.173,4	14.919,5	15.528,5	16.317,7
Bruto plate i naknade	2.846,5	3.053,3	3.215,4	3.382,0	3.560,8
Izdaci za materijal i usluge	2.433,8	2.843,8	2.957,5	3.023,5	3.125,1
Kamate	236,7	310,7	252,7	233,2	185,4
Subvencije, socijalna davanja i transferi	5.781,8	6.229,4	6.645,5	7.039,8	7.504,8
Ostali rashodi	445,5	671,1	559,3	556,9	566,2
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	944,8	1.065,1	1.288,1	1.293,1	1.375,4
Bilans	-224,7	-709,7	-537,0	-206,2	23,4
Finansiranje	224,7	709,7	537,0	206,2	-23,4
Domaće	9,5	556,1	6,0	-98,0	-58,2
Otplata unutrašnjeg duga	-380,5	-443,9	-454,0	-558,0	-518,2
Ostalo (+/-)	390,0	1.000,0	460,0	460,0	460,0
Vanjsko	-32,3	106,0	328,5	517,7	352,9
Povlačenje ino kredita	697,4	864,0	946,3	1.025,9	799,3
Otplata glavnice ino kredita	-729,6	-758,0	-617,8	-508,2	-446,4
Nepokriveni višak rashoda	247,4	47,6	202,5	-213,5	-318,1

Izvor: Ministarstvo finansija Federacije BiH

Brčko distrikt

Tabela 10: Okvir budžeta Brčko distrikta (u mil. KM)

BRČKO DISTRIKT	Izvršenje 2023	Plan 2024	Plan 2025	Projekcija 2026	Pojekcija 2027
Prihodi	356,9	388,0	390,7	407,3	421,4
Poreski prihodi	275,7	300,4	327,1	342,4	356,5
Indirektni porezi	241,1	261,6	287,6	301,2	315,1
Direktni porezi	34,6	38,8	39,5	41,3	41,4
Ostali poreski prihodi					
Doprinosi	44,6	48,0	51,4	52,7	52,8
Grantovi i transferi	2,2	0,1		0,1	0,0
Ostali prihodi	34,4	39,5	12,2	12,1	12,1
Rashodi	316,1	509,5	380,9	399,2	412,9
Bruto plate i naknade	103,6	132,1	140,9	141,5	141,8
Izdaci za materijal i usluge	103,2	119,1	98,5	100,6	100,9
Kamate	0,9				
Subvencije, socijalna davanja i transferi	99,0	121,8	119,0	119,8	126,3
Ostali rashodi					
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	9,4	136,7	22,6	37,3	44,0
Bilans	40,9	-121,6	9,8	8,1	8,4
Finansiranje	-40,9	121,6	-9,8	-8,1	-8,4
Domaće	6,5	4,5	3,4	3,3	-3,3
Otplata unutrašnjeg duga	-0,5	-2,4	-3,3	-3,1	-3,3
Ostalo (+/-)	7,0	6,9	6,7	6,4	
Vanjsko	-9,9	-13,5	-13,2	-11,4	-5,2
Povlačenje ino kredita					
Otplata glavnice ino kredita	-9,9	-13,5	-13,2	-11,4	-5,2
Nepokriveni višak rashoda	-37,5	130,6			

Izvor: Direkcija za finansije Brčko distrikta

BiH: konsolidirano**Tabela 11: Konsolidirano BiH (u mil. KM)**

BIH	Izvršenje 2023	Plan 2024	Plan 2025	Projekcija 2026	Projekcija 2027
Prihodi	20.379,3	22.255,8	24.092,4	25.188,3	26.659,9
Poreski prihodi	10.868,7	11.825,3	12.936,9	13.175,0	13.794,5
Indirektni porezi	8.563,8	9.267,1	9.849,0	10.230,6	10.651,9
Direktni porezi	2.246,6	2.483,1	2.678,6	2.857,5	3.051,9
Ostali poreski prihodi	58,3	75,1	79,8	86,9	90,7
Doprinosi	7.370,6	7.992,0	8.672,5	9.298,0	9.973,7
Grantovi i transferi	77,7	45,5	76,0	71,0	72,2
Ostali prihodi	2.062,3	2.393,0	2.736,5	2.644,3	2.819,5
Rashodi	21.194,4	23.571,2	24.735,4	25.599,5	26.495,6
Bruto plate i naknade	5.406,9	5.746,7	6.145,1	6.362,1	6.565,0
Izdaci za materijal i usluge	3.249,5	3.799,5	3.921,3	3.986,7	4.104,2
Kamate	455,7	565,1	544,7	548,5	519,4
Subvencije, socijalna davanja i transferi	9.465,7	10.332,8	11.128,3	11.459,4	12.069,8
Ostali rashodi	778,3	1.006,0	885,1	873,2	879,2
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	1.838,3	2.121,1	2.326,0	2.369,6	2.358,0
Bilans	-815,1	-1.315,4	-858,1	-411,2	164,3
Finansiranje	815,1	1.315,4	858,1	411,2	-164,3
Domaće	1.216,7	644,4	-119,8	-88,6	-323,1
Otplata unutrašnjeg duga	-1.093,2	-1.008,0	-1.047,8	-974,6	-1.042,9
Ostalo (+/-)	2.309,9	1.652,4	928,0	886,0	719,8
Vanjsko	-607,5	492,8	775,4	608,8	365,3
Povlačenje ino kredita	555,5	1.700,2	1.814,9	2.111,6	1.256,0
Otplata glavnice ino kredita	-1.163,0	-1.207,4	-1.039,5	-1.502,8	-890,7
Statistička razlika i nepokriveni višak rashoda	205,9	178,2	202,5	-109,0	-206,5

Izvor: Računice Savjetodavne grupe Fiskalnog vijeća BiH

Gornje granice zaduženja budžeta

Ograničenja iznosa duga na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini utvrđena su zakonima, i to:

- Zakonom o zaduživanju, dugu i garancijama Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj 52/05),
- Zakonom o zaduživanju, dugu i garancijama Republike Srpske (“Službeni glasnik Republike Srpske”, broj: 71/12, 52/14, 114/17, 131/20, 28/21 i 90/21), i
- Zakonom o dugu, zaduživanju i garancijama u Federaciji Bosne i Hercegovine (“Službene novine Federacije BiH”, broj 86/07).

Republika Srpska

Zakonom o zaduživanju, dugu i garancijama Republike Srpske utvrđeno je da javni dug Republike Srpske (dug Republike Srpske, dug jedinica lokalne samouprave i dug fondova socijalne sigurnosti) na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 55% BDP-a ostvarenog u toj godini (u 2024. godini: 9.240 mil. KM⁶⁹), dok ukupan dug Republike Srpske (javni dug Republike Srpske, dug javnih preduzeća, Investiciono-razvojne banke Republike Srpske i institucija javnog sektora) na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 60% BDP-a ostvarenog u toj godini (u 2024. godini: 10.080 mil. KM). Zakonom o dopunama Zakona o zaduživanju, dugu i garancijama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 52/14) definirano je da se dug nastao po osnovu zaduženja za finansiranje sanacije štete iz Jedinstvenog registra šteta, propisanog u Zakonu o fondu solidarnosti za obnovu Republike Srpske, izuzima iz ograničenja koja su propisana za ukupan i javni dug Republike Srpske.

Kratkoročni dug Republike Srpske ne može biti veći od 8% iznosa redovnih prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. Ukupna izloženost Republike Srpske po izdatim garancijama ne može biti veća od 15% ostvarenog BDP-a u toj godini. Dodatno, Budžetom Republike Srpske utvrđuje se iznos kratkoročnog i dugoročnog duga Republike Srpske koji može nastati tokom budžetske godine. Narodna skupština Republike Srpske, na prijedlog Vlade, odlučuje o: ukupnom kratkoročnom i dugoročnom zaduživanju koje može nastati u toku fiskalne godine, kao i o njegovoj namjeni, o ukupnom iznosu garancija Republike Srpske koje Vlada može izdati u toku fiskalne godine⁷⁰, te odobravanju kapitalne investicije, kao i o maksimalnom iznosu zaduženja za finansiranje te investicije.

Jedinice lokalne samouprave se mogu dugoročno zadužiti samo ako u periodu stvaranja duga ukupan iznos koji dospijeva za otplatu, po predloženom dugu i cjelokupnom dospelom, neizmirenom postojećem dugu, u bilo kojoj narednoj godini nije veći od 18% iznosa njihovih redovnih prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. Kratkoročni dug jedinica lokalne samouprave ne može biti veći od 5% njihovih redovnih prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini, a izloženost po izdatim garancijama ne može biti veća od 30% iznosa njihovih redovnih

⁶⁹ Procijenjeni BDP Republike Srpske za 2024. godinu iznosi 16.800 miliona KM (Program ekonomskih reformi Republike Srpske za period 2025-2027. godina).

⁷⁰ Član 1. Zakona o izmjenama Zakona o zaduživanju, dugu i garancijama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 114/17).

prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini (sva pravila koja važe za jedinice lokalne samouprave važe i za fondove socijalne sigurnosti, osim u dijelu koji se tiče garancija - fondovi socijalne sigurnosti ne mogu ih izdavati). Skupština jedinice lokalne samouprave donosi odluku o zaduženju i izdavanju garancije jedinice lokalne samouprave, a Ministarstvo finansija daje saglasnost za zaduženje, odnosno izdavanje garancije. Upravni odbor Fonda socijalne sigurnosti donosi odluku o zaduživanju Fonda socijalne sigurnosti, Ministarstvo finansija daje mišljenje, a Vlada Republike Srpske daje saglasnost za zaduženje Fonda. Zakonom o fiskalnoj odgovornosti⁷¹, u okviru općih fiskalnih pravila, utvrđeno je pravilo o dugu koje podrazumijeva da javni dug Republike Srpske na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 55% ostvarenog BDP-a u toj godini, dok je u okviru posebnih fiskalnih pravila definisan prag za dug, koji podrazumijeva da ukoliko javni dug Republike Srpske na kraju fiskalne godine dostigne 50% ostvarenog BDP-a u toj godini, budžet za narednu godinu mora biti s budžetskim suficitom. Ministarstvo finansija godišnje izvještava Vladu Republike Srpske i Narodnu skupštinu o zaduženju.⁷²

Federacija BiH

Ukupan prihod gradova i općina u Federaciji Bosne i Hercegovine ostvaren u 2023. godini iznosi 1.283,3 mil.KM.

Gradovi i općine se, u skladu s odredbama Zakona o dugu, zaduživanju i garancijama, mogu dugoročno zadužiti ukoliko u vrijeme odobrenja zaduženja iznos servisiranja duga koji dospijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije grada i općine, ne prelazi 10% prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. 10% prihoda općina i gradova ostvarenih u 2023. godini iznosi 128,3 mil.KM, što predstavlja zakonsko ograničenje ukupnog godišnjeg servisiranja obaveza svih gradova i općina, s tim što se svaki grad/općina pojedinačno može zadužiti ukoliko u vrijeme odobrenja dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga koji dospijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije grada/općine, ne prelazi 10% prihoda konkretnog grada/općine ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.

Ukupan prihod kantona u Federaciji BiH ostvaren u 2023. godini iznosi 3.485,0 mil.KM.

Kantoni se, u skladu s odredbama Zakona o dugu, zaduživanju i garancijama, mogu dugoročno zadužiti ukoliko u vrijeme dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga za ukupan unutrašnji i vanjski dug i garancije kantona koje dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije kantona, ne prelaze 10% prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini i u okvirima ukupnih ograničenja. 10% prihoda kantona ostvarenih u 2023. godini iznosi 348,5 mil.KM, što predstavlja iznos ukupnog mogućeg godišnjeg servisiranja svih dugova (obaveza) kantona, s tim što se svaki kanton pojedinačno može zadužiti ukoliko u vrijeme dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga za ukupan unutrašnji i

⁷¹ „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 94/15 i 62/18.

⁷² Dokument [Informacija o dugu sa stanjem na dan 31.12.2023. godine](#) dostupan je na portalu Ministarstva finansija Republike Srpske.

vanjski dug i garancije koje dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije kantona, ne prelaze 10% prihoda konkretnog kantona ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.

Konsolidirani prihod Federacije BiH i kantona u 2023. godini iznosi 8.931,0 mil.KM, od čega:

Federacija BiH 5.446,0 mil.KM

Kantoni 3.485,0 mil. KM

Federacija se može dugoročno zadužiti ukoliko iznos servisiranja duga za ukupan unutrašnji i vanjski dug i garancije koje dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije Federacije, zajedno sa ograničenjima iznosa duga kantona ne prelaze 18% konsolidiranih prihoda Federacije i kantona ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. Godišnje servisiranje duga Federacije i kantona može iznositi maksimalno 18% konsolidiranih prihoda Federacije i kantona ostvarenih u 2023. godini, odnosno do 1607,6 mil.KM (18% od 8.931,0). Godišnji servis duga u 2023. godini svih nivoa vlasti u Federaciji BiH je mogao iznositi do 1.570,1 mil.KM godišnje, od čega:

- servis duga općina i gradova do 128,3 mil. KM (10% u odnosu na ukupan prihod u 2023. godini)
- servis duga kantona do 348,5 mil.KM (10% u odnosu na ukupan prihod kantona u 2023. godini)
- servis duga Federacije BiH do 1.259,1mil. KM, što predstavlja razliku između 1.607,6 mil. KM (koliko iznosi 18% konsolidiranih prihoda Federacije BiH i kantona iz 2023. godine) i 348,5 mil. KM (što je 10% prihoda kantona ostvarenih u 2023. godini).

Na osnovu člana 1. stav (6), člana 5. stav (1) tačka b) i člana 6. Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 63/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine zaključuju

SPORAZUM O USVAJANJU DOKUMENTA GLOBALNI OKVIR FISKALNOG BILANSA I POLITIKA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA PERIOD 2025-2027 GODINE IZMEĐU VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE, VLADE REPUBLIKE SRPSKE I VLADE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Izvršavajući nadležnosti Fiskalnog vijeća u Bosni i Hercegovini ustanovljenih Zakonom,

U nastojanju da održi kontinuitet unaprijeđenja koordinacije fiskalne politike u Bosni i Hercegovini,

Uvažavajući potrebu hitnog usvajanja budžeta na svim nivoima vlasti za 2025. godinu,

U cilju ispunjavanja jedne od osnovnih nadležnosti Fiskalnog vijeća u Bosni i Hercegovini, te postizanja makroekonomske stabilnosti i fiskalne održivosti svih nivoa vlasti, strane su saglasne o sljedećem:

I

Ovim sporazumom Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine usvajaju dokument „Globalni okvir fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini za period 2025 – 2027 godine“, na koji je data saglasnost na 4. sjednici Fiskalnog vijeća, održanoj 30.01.2025. i u periodu od 21.02.2025. do 24.02.2025. godine.

II

Dokument „Globalni okvir fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini za period 2025 – 2027 godine“ čini sastavni dio ovog Sporazuma.

Predsjedavajuća

Vijeća ministara BiH

Borjana Krišto

Broj: FV.01.50-3-6/25

Predsjednik

Vlade Republike Srpske

Dn Radovan Višković

Broj: 04.1283/25.

04.03.2025. god.

Premijer

Vlade Federacije BiH

Nermin Nikšić

Broj: 01.02.14/25.